

# హిందూజాతవాసము

గ్రంథకర్త:

చెఱకుపల్లి వేంకటరామయ్యగారు.



వల్లివరు:

కురుకూరిసుబ్బారావు

సరస్వతీబుక్ డిపో, బెజవాడ.

రాజమహేంద్రవరమున

శ్రీరామముద్రాక్షరశాలయము ముద్రింపబడియె.

1932

కాపీరైటు రిజిస్టరు

[వెల 0-12-0.]



# ఈనాటకము నందు వచ్చు పాత్రలు.

9

## పురుషులు.

ధర్మ, భీమార్జున నకులసహదేవులు.

విరళుడు.

సింహబలుడు.

దుర్యోధనుడు.

భీష్ముడు.

ద్రోణుడు.

కృప.

అశ్వధామ.

కన్దుడు.

శ్రీకృష్ణుడు.

కేశవశర్మ.

నారాయణుడు.

మౌధవుడు.

ఉత్తరుడు.

వృద్ధకంచుకి.

ధౌమ్యులు, వారికొందరు బ్రాహ్మణులు.

కంకుభట్టవలల, బృహన్నల, దామగ్రింధి, తంత్రీపాలులు.

## స్త్రీలు.

ద్రౌపది.

సుధేష్ఠ.

యశోలత.

ఉత్తర.

Handwritten text at the top of the page, including a signature and the number 41.



శ్రీ రస్తు.

శ్రీశారదాంబాయనమః

పాండవాజ్ఞాతవాసము.



నాంది

చ. ఒకనికిమేలొనర్చి మరి / యొక్కని గీసునముంచి సవ్వడా  
సకలమునందునిల్పియును / సావ్యముకాక నకుబుధస్తు-భా  
యక చరియిపుచుండి దర / మాసముమీర జగంబుబ్రోచుభా  
వుకఖని ప్రేమతోడ నిడు / బూర్ణమనోరథమీసభాళికె.

నాంద్యంతమున సూత్రధారుడుప్రవేశించి

సూ—అతివిస్తరమేల! సకలకళావ్రహ్మణులగు నోసభాస్థానములందఱు!  
మీయాజ్ఞానుసారంబుగఁ జాండవాజ్ఞాతవాసమును నాటక  
మాడుచుంటిమి. ఉచితపాత్రంబుల సిద్ధపరచి రన్మనమసిమాత్రే  
యసితో జెప్పితిని. సిద్ధపరచినదో లేదో కనుగొనవలెను.

[నటిప్రవేశించి]

నటి—నాథా! నమస్కారము.

సూత్ర—మనోవాంఛాఫలప్రాప్తిరస్తు. నటి! ఉచితపాత్రాగ్రహణమునకు  
మునర్పియే వచ్చితివా?

నటి—ప్రియా! మీయాజ్ఞకుబద్ధులుకానివా రెవరు? అన్నియుఁబూర్తి  
యైనవి.



సూత్ర—(చిరునగవుతో) భేష్ నటీ! నీవంటి సమయానుకూల లభించి  
న నాభాగ్యమేమనవచ్చును. మనము ముందుకర్తవ్యమునకై  
కడగుదము. సభాసదులతో నొకవిన్నపము చేసివచ్చెదను.

నటి—ఏమని?

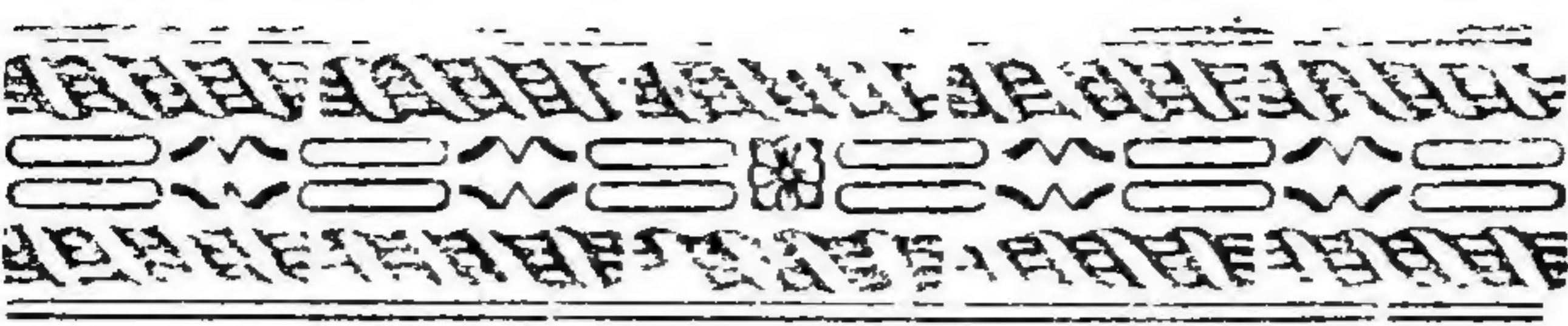
గీ. కలఁడుశౌనకసుగోత్ర / కలితలలిత  
చరకుషల్లికులాంబుధి / శీతకరుడు  
విమలకృష్ణయార్యసుతుండు / విశదకీర్తి  
వెలయవెంకట రామాఖ్య / వెలగునితడు.

గీ. ఆత హాసరించె బాండవా / జ్ఞాతవాస  
మనెకనాటకమిది రస / ఖనియసంగ  
దిగునుగావున నాడగా / దలచినాము  
మగ్నాదీయజూచి దీవసల్ / నెమ్మచిందు.

(అని పుష్పములు సభికులపైఁజల్లి ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

ఇతి హస్తవిసం.





శ్రీ శారదాంబాయనమః.

# పాండవాజాతవాసము



ప్రథమాంకము.

రింగము ద్వితీయవాసము

(పంచపాండవులు, ద్రౌపది, ధౌమ్యము, కొండలుగ్రాహ్యులు)

ధర్మ—(దోసిలియొద్దినయముతో) బ్రహ్మతేజోభాసులగు నోధాసు  
ర వర్యులారా!

సీ. సంసారములఁ బాసి / సంపదలనురోసి

దట్టంపుటడవుల / దయ జెలంగ

మముగూడి వనవాస / శ్రమమొందితిరికాదె

వదియును రెండొప్పు బహువిధముల

గోపాలదేవుని / గురులకృపచేత

వనవాసమితిదాసె / వదవడియికె

మృత్యువంశంపు / టబ్బమొక్కటియుండె

నెట్లుగావింతుమో / నెట్లుగనెత్తి

శీ. అక్కటా! భార రాష్ట్రాలు / హర్షమొందె

విధిమూల నిట్లు శ్రమముగా / వించెగాదె



ముందు కర్తవ్యసరణి మీ / బుద్ధిఁదెలిసి  
కూర్చి దళకొత్త జెప్పడి / కుతుకమునను.

అక్కటా! అజ్ఞాతవాసంబు సలుపుట బహుదుష్కరముగదా!

గీ. ధారుణీసురలార యో / ధన్యులార  
యరయ నజ్ఞాతవాసంబు / నందు మమ్మా  
నితరు లెఱుంగకయుండంగ / నెట్లు జనకు  
దంబులందు దిరుగ నురి / దైర్యమున్నె.

భీము—కావలెనని చేజేతుల జేసికొని యిప్పుడూరక వగచిన  
నేమి ఫలమా?

సీ. పాంచాలి సభలోన / భంగమొందెడువేళ  
గురుపతితోడ దృఢ / నరుగునపుడు  
వన్యమృగము లల్ల / బరిహసింప విభుండు  
ఘోషయాత్రకు వచ్చి / భీషణముగ  
జత్రిరధునిచేత / శీఘ్రంబ బాదియై  
కావంగ వేడెడు / కాలమందు  
మమ్ముల నీయిచ్చ / మనలంగ జేసితి  
మా నవాధీశ్వర / మా నసమున

గీ. ధర్మరక్షణసేయంగ / దలంచి నీవు  
నిష్పడజ్ఞాతవాసంబు / నెట్లుజరుపు  
దంచుయోజింపుచుంటివి / యహహ నాడు  
హదమాడనీయూహ యె / చ్చోట జనియె.

అరే! సుయోధనా!

మీ. కీలుకంగలముచేల్లెనీకు సమర / క్షోణింగదందాల్చి యో  
కలిచేతం గరిసంఘముంగనుచు లే / గుబారు వార్యక్షముం



దలపింపందగు శూరవీరనిధియకా ! దర్మానుజుండిప్పుడే  
ప్రళయార్కుండనవచ్చుచుండెగనుమా ! పర్యేత్తకెచ్చోటికి.

అశే దుశ్శాసనా!

ఉ. ఎవడుపాండురాజున్నువ ! నించుకయేనియు భీతిలేక దా  
గొల్పివిమదాఁధుడౌచు నభ ! దుష్టవచంబులబల్కి మావమం  
జివ్వనడులై నాఖలుని ! శీఘ్రమెదుగ్గింపగదాధరుండ నై  
కవ్వడియన్న వచ్చెనిదె ! కావగ నెవ్వరు దిక్కునీకిక.

గీ. భీమసేనుండు రిపుజన ! భీకరుండు  
వచ్చుచున్నాడు నీరొమ్ము ! వచ్చిరక్త  
మానగానేడు శక్తిని ! బూనితేని  
నిలదియుద్ధమొనర్చుమీ ! నేర్చుకలిమి.

ఓరోరి కౌరవపశువులారా! మీకు గాలమానన్నమైనదిలెండి.

(అని సగర్వముగా నడచును.)

ధర్మ—అనుజా! నామాటవిని యీచుకశాంతమువహింపుము.

ఉ. కోపముబూని కౌరవుల ! గూల్పగనేగెడువేళగాదు సం  
తాపము మానుమీశ్వరను ! దాపిననన్ను దలంచియైన, నీ  
కోపము మాన్పగాఁగలనె ! కుత్సితుడౌ కురురాజుపట్ల నీ  
నోపికబూనగావలయు ! నోడక నీకడయేడు గూడఁగన్.

భీము—అన్నయ్యా! ఇక నెక్కడిశాంతమా. కురుకుమారుల పేరుదలంచి  
కొనిన యొడలు భగభగమండిపోవుచున్నది. ఒకటా రెండా?  
లెక్కకుమీరినన్ని యిడుమల నొందించిన నాపాపిపట్ల నోపిక  
శాంతమా, నెమ్మదిబూనిచరించుటకల్ల. అందునకుమరపువహిం  
తమన్నను మరపురాని ద్రాపదీపరాభవాన్ని నాస్వాంతంబున  
ననిశంబు బ్రజ్వరిల్లుచునేయున్నది. అయ్యది (జౌడుగర?)  
దుశ్శాసనవత్ నిగ్గళతకవోష్ణరుధిగపానంబునగాని శాంతింపక,



అశే కురుద్రోహీ! కషటద్యూతక్రియాధౌ శేయూ! దుర్యోధవా!  
నీకాయము కండకండలుగఁ గోసి కాకుల శురువైచెద. అన్న  
య్యా! నన్ను బోలీయుఁడు.

అశ్వు—అన్నయ్యా! భీమసేన! శాంతింపుఁడు.

మ. అకులం గూల్చుట నీకు నెన్నగను శౌ! రవ్యస్ఫూర్తి రెట్టించుగా  
సురనాథుఁ డటుగావవచ్చిన గడుం! జోద్యంబుగాఁదృంతు వా  
ర! తణంబును సమానవిక్రమమహీ! రద్యస్థుఁ డెవ్వఁడు నీ  
సరిజాలుక రిపుభీకరా! సమయముక! స్వాంతంబునంజూడుమా.

గీ. తివిరి యజ్ఞాతవాసంపు! దీక్షగడిపి  
కదనమొనరింతమరులతోఁ! గలసిబాహు  
బలిమివెలయంగ జయమును! బడయవచ్చు  
నిప్పుడేటికిఁ గోధంబు! జెప్పుమయ్య.

భీము—తమ్ముడా! నీవు చెప్పినది సమంజసముగ నేయున్నది కాని యా  
పాపులబేరు దలంచినంత మనంబున శాంతికి స్థానంబులేకున్న  
దోయి.

సహ—అగ్రిజా! భీమసేనా! మీరెఱుంగనిధర్మములు లేవు పితృసమో  
శ్యేష్ఠః అనువాక్యము మరనరానుగదా? మనకందఱకు జ్యేష్ఠ  
సోదరులును, సజాతశత్రుబిరుదముగాంచిన యన్నగారి మనం  
బున జింత కవకాశమీయరాదు.

భీము—ఏమేమీ! అన్నగారు జాతయమనదికూడ నెరుంగుదురా?  
ఉ. వాచనలక్కయింట నిడి! వహ్నికిఁ బ్రీతిగ దూళిఁజేయఁగా  
నెంచిననాడుజూదమున! నెల్లరగెల్చిన నాడుకష్టము  
ల్మించిననాడు నన్నకును! బుట్టనుచింత యొకించుకేనియుం  
జంచలు లద్దురాత్మకుల! జంపెనన్న విచారముండెనుక.

ధర్మ—తమ్ముడా! నిష్కపటహృదయుడవుగదా? కేవలము కోపమే  
కాని యొడేమియు నొనంగవు.



గీ॥ అరులదండ్యులగుట హృద / యంబునందా  
దెలిసి యున్నను ధర్మపు / తెరవఁజూచి  
శాంతిబొందంగవలయును / శౌర్యధుర్య  
కానిదివముల నెంతటి / ఘోరమైన.

మనము పండ్రెడు వత్సరము లరణ్యవాస మొనర్చుటకును, కడు  
మూటవయేట పరులెవరును దెలియకుండ నజ్ఞాతవాసమొనర్చు  
టకును బ్రతినభట్టియుంటిమికదా? దానికిపుడువిరుద్ధంబుగ నడ  
చిన ధన్యువిరుద్ధంబగుకావున నాకుక్కిణీకాంతునయావిశేషంబున  
యజ్ఞాతవాసవత్సరాంతంబున శాత్రువలోకంబును దునుమాడి  
విజయంబుగాంచుదము.

నకు—అన్నయ్యా! పరికథించుకొని పక్షపక్రివిక్రిమంబునచించిచెండాడు  
సమయమువచ్చువరకు శాంతి పుం. (చిటికలువేయుచు) ఇం  
కెంత? ఒకవత్సరముపూర్తియైనప్పుడు మనశౌర్యాగ్నిహ్రదీప్త  
ము కాగలదు.

సహ—అగ్రిజా! రిపుజనంబులొసర్చిన పరాభవము మరుపురానిదైన  
వాన్నగారి వాక్యమున కడుగుదాటరాదు వారియిష్టానుసారం  
బుగ వర్తించుట మనముఖ్యకర్తవ్యము.

ద్రాప—శాంతిపక్ష యికచేయునదేమున్నది?

భీము—దేవీ! నీవువచించునది యబద్ధముకాదు.

మ. పగరంజెండెడి దర్పముండియునినుం / భంగంబుగావించుచో  
మగువా! యాఖలుదృఢపఁజాలితి నె భీ / వృద్ధోణకర్ణాదియో  
ధగణంబుల బెగడొందనక్షుడుం / ధర్మచ్యుతింజేసినా  
తెగువఁజూపెకివేళగామి వినుమా తీ / డ్రింపమేలట్లంగు.

ద్రాప—అందుచేతనే యాయన్నగారికి మీరుదండ్ములైతిరి.

భీము—(కోపముతో) ఏమేమి? మాయన్నగారివలెనేనూరకుండువా  
డ ననియా తలచితివి, చూడుము.



చ. ప్రళయకృతానుకీలని । వారణసేయఁగవచ్చు దర్పపుం  
గలిమిని బెబ్బులింజెనకి ॥ కాయము దాల్చఁగ నెంచవచ్చునా  
జలనిధిఁజేపనీదగను । సాహసమూనఁగ వచ్చుగాని యీ  
బలియుఁడు భీమసేనునెడ ॥ వైరముమాన్పదరంబె యేరికిఁ.

ధర్మ—దృపదకుమారీ! ఎట్లెట్లో భీమసేనునికోపంబు శాంతింపఁజేయు  
చుండ నీవూరక ప్రజ్వలింపఁజేయుచుంటివేమి?

భీము—(ద్రావడింజూచి)

ఉ. కొంకక శత్రుసంఘముల । గూల్చఁజాలెడిశక్తియుండియే  
కాంకముఖి! ప్రభావము స । మంచితరీతిని జూపకుంట మా  
వంక మహాపరాధమని । వార్యమునైన నజాతశత్రు హృ  
త్పంకజ శాంతభావము స । దాయరికట్టెడు శృంఖలాకృతిఁ.

అన్నయ్యా! మీయాజ్ఞకు బద్ధుడనై చరింతును. (గదనుగాంచి) సం  
వర్తకాలకాలగదాదండత్యుమద్గదాదండమా! నీవెంతరిపుభం  
జనమునకు సందడిపడిననులాభములేదు. మాయజ్ఞాతవాసాంతం  
బున నీకు శత్రువలలాశనంబున దృప్తిగావించెదను. కొంత  
కాలంబోపికపట్టుము.

ధర్మ—(బ్రాహ్మణులగాంచి) దయామయులగు నోభూసురులారా!  
మాయుండలి నిష్టాతుకజాయమానకటాక్షంబున మీరు భార్యా  
పుత్ర, లయంబులవిడచి వనవాసాగూసంబునొందితిరి. ఇంక  
మేము జరుపునది యజ్ఞాతవాసంబు, కావున మమ్ము నొరులె  
ఱిగిన మోసమువాటిల్లు. మాయగ్నిహోత్రంబుల ధౌమ్యులు  
రక్షింపుచుందురు. పాంచాలీపరిచారికాజనంబులు వంటలువార  
లు ద్రుపదునిపాలికిఁజనెదరు. ఇంద్రసేనాది సారథులు ద్వార  
కానగరంబున కరుగువారు. మీరు. మీగృహంబులకు వేం  
చేయుఁడు. మావార్త యితరులకు దెలియకు. డునట్లు భద్రపర  
చుడని మిమ్ములదిరుగ బ్రబోధింపనక్కరలేదు.



బా—కుంతీసుతాగ్రజా! నిరంతర ధర్మమార్గసంచారుడవుగు నిన్ను  
నాభక్తవత్సలుడే రక్షించును గాక! నిన్ను బాసియుండుటకు  
మాహృదయము లంగీకరింపకున్నను మేమరుగక దప్పనిసరి  
యగుటచే విడిచి వెళ్ళుచుంటిమి.

ధర్మ—అచిరకాలంబుననే పునఃదర్శనంబగుగాక!

(బ్రాహ్మణులు నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ—గురువర్యా!

గీ. కాననంబులఁ గాఁంబు / గడపినాము

జరుపవలయు నజ్ఞాతంబు / జనపదంబు

లందు గాన వరకృప మా / యందు నిల్చి

బోధసేయుడి కార్యంబు / ముగియు దెరవు.

కౌమ్య—ధర్మరాజా! ఏల యిట్లలజడిపడెదవు? కాలము మంచిది  
గాని సమయమున నెంతెంతటివారికి నిమమలు రాకమానవు.  
ఇామ్రుండు ప్రచ్ఛన్న వేషధరుడై నిషధాద్రియం దవగియుండె.  
మార్తాండుం డజ్ఞాతంబు జరపె. హరిశ్చంద్రుండుమాలఁగొలిచె.  
నలుండు బాహుకవామంబున ఋతుశర్తుని సేవించె, శ్రీరా  
ముండు వనవాసాశూనా బయభవించె. వీరందరు కాలగతిని  
చాటలేమనిగదా యిట్టి కష్టముల పొల్పడి క్రమ్మట మాన్ప  
ర్చుంబు బొందలేదా? మీరునట్లే యొకయబ్బమువరకెచటనైన  
గుప్తమార్గంబున జరించి పిదపవిరోధుల నిర్జించి పూజ్యరాజ్యం  
బు బాలింపును ఆర్తిభంజకుడగు నాకరమ పూరుషుడే  
మిమ్మా సర్వవిధంబుల రక్షించునుగాక.

ధర్మ—మహానుభావా! మేమందర మొకచోటున కేగిన మామ్మనగాంచి  
నంతనే పొడవు లడే వచ్చిరని జనంబులు వచ్చి జూడకమాన  
దగినా! ఎట్లీయజ్ఞాతంబు నభ్యర్థింతుమో తెలియకున్నది.



అర్జు—ధర్మజా !

గీ. యక్షరూపంబున న్వచ్చి / యధికకృపను  
ధర్మదేవత వరమిచ్చె / గాన మనల  
నొరులుగు ర్తింపఁ జాలరు / నరవరేణ్య  
యెచ్చటైన దిరుగభయ / మింతలేదు.

అన్నయ్యా! పాంచాల, చేది, మత్స్య, బాహ్లిక, బర్బర, దశార్ణ,  
శూరసేన, కళింగ, మాగధ, విదేహదేశంబులు సుభిక్షుంబు  
లనియు జనాకీర్ణంబులనియు దెలియుచున్నది. అందు మీ  
యిచ్చవచ్చినచోట వసంతము.

ధర్మ—తమ్ముడా ! అర్జున.

గీ. మత్స్యధుండు విరటుండు / మానపాతుఁ  
డధికశౌర్యధున్యుండు ధ / ర్మాశువర్తి  
గాన నచ్చట నిర్భీతి / గాపురంబు  
సేయవచ్చును యోజన / సేయనెంత.  
ఆతనికది మనముంకిన నేకారంతయురాదు.

భౌమ్య—మీరునిపసింపదగినతావదియే.

ధర్మ—మనమేరీతి విరటునికడ మెలంగవలయునో తెలియకున్నది.  
మనకృచ్చన్నవేషంబు లొరులుగు ర్తింపరాదుకదా?

అర్జు—అన్నయ్యా! మీరు సెలవిచ్చినది సత్యమే. ఆహా! ఏరికివిధివిధా  
నంబు దాటవశంబుకాదు. (ఇంచుకయూరకుండి) నిరతంబు  
ధర్మవ్రతాచరణచరణుడవగు నీవు.

సీ. రాజమండలిలోన / తేజస్వియైరాజ

సూయంబుగావించు / సుజనుఁడెవఁడు

భూధరావళివోలి / పొడముపాకుదలకు

శాంతిపక్రింగిన / జాలుదెవఁడు



ధర్మవ్రతాచార / తస్మరత్వంబున

మేటియన్న యశంబు / మించె నెవఁడు

తనయందు వైరత / త్వంబింతలేమియ

జాతశత్రుండన / జాలునెవఁడు

గీ. కుంతిని ముద్దుకొమరుడై / కోవిదాళి

వినుతిసేయంగఁ దగినట్టు / విభుఁడు ధర్మ

రాజమఁజేసుచెఱత ని / స్తేజుఁడగుచు

సేవసేయంగవలసెగా / దైవనియతి.

ధర్మ—తమ్మాదా! అర్జునా! నన్ను గురించి విచారింపకుము. నేను నన్యాసివేషంబున విరటునొద్దజేరి ధర్మాబులుపవ్యసించుచుఁ బుణ్యాధలుజెప్పుచు నాతని చిత్తంబునంజల్లవర్తించెదను. ఒక్కొక్కప్పుడు వినోదంబునకై జూదంబాడి మనంబున బ్రసన్నుండై యొసగు బారితోషికంబులంది జేలఁగెదను. కంకుభట్టిన నాతనికడ జరించెదను. నాపూర్వచారిత్రంబుగిగినచో ధర్మజుని మిత్రుడననియు నాతనిపాలనసించితి ననిఁ బలికెదను. (ఇంచుకయురకుండి)

సీ పాంచాలికోరిక / బరిపూర్తిఁ జేయంగ

సౌగంధికముదెచ్చె / సాహసమున,

కిమ్మారదనుజుని / కెరలించికానలో

భీతినిమాన్యె ని / దీప్తితుఁడగుచు,

విప్రార్థకునిగాక / వెడలి బకానురు

ఖండించి కాచెద / క్షుశిల కరము

దుష్టుఁడై నహిడింబ / దునిమియాతని చల్ల

లిని బెండ్లియాడఁడే / లీలతోడ



గీ. సితఁడుజన్మంబు మొదలుగ / నన్నొశౌర్య  
సాహసంపుపనులు చేయఁ / జాలినాడు  
అట్టివీరుఁడు విరటుని / నడఁగిమఃగి  
కొలుచుటెట్లులా తెలియకు / కొదఱుటిల్లె.

భీము—(ధర్మరాజుచుజూచి) అన్నయ్యా! నాకై విచారింపకుడు.

చ. జనివరనన్నుగూర్చి మది / చాలఁగఁచొక్కఁగనేలతేని నె  
మ్మొందును భక్త్య భోజ్యములు / దివ్యతరఁబుగ శాకపాకముల్  
ఘనమతిఁజేసిపెట్టుచును / గాలముబుచ్చెన జితయేటికిఁ.

నేనా విరటనరపాలునిజేరి వంటజేయుటయందు నాకు మిక్కిలి చాతు  
ర్యముకలదని వక్కాణించి కొలువుచేయుచు బయరకంబులగు  
వంటలు బిండివంటల నాన్వపుని స్వాంతబున కెంతేనిమోదం  
బుఱుటిల్ల వర్తించెదను. మరియు వంటకట్టెలకై గొడ్డలి మొ  
దలగు సాధనంబులుపయోగించుటమాని కాళ్ళచేతులవిరచి  
పనులుకొనసాగింతును. ప్రభునివినోదార్థముసింహముతోఁగాని  
యేచుంగుతోఁగాని బోరెదను. సూపాధ్యక్షుఁడెవడైననుండిన  
పానితోనఖ్యంబునాటించి మెలంగెదను. ఆధూపాలుని మీఁది  
ఁజిత్తివచ్చిన వారినవలీలజయించివిభునిగెలిపించెదను. నాపూర్వ  
పర్తన మాపుడమిరేడడిగిన ధర్మజుని వంటలవాడనని వక్కా  
ణించెదను.

(కొంచెంసేపూరకుండి)

సీ. ఖండవదహానంబు / గావించియగ్నిచే  
గాఁడినమునుగాంచు / ఘనుఁడెబుడు  
ఫాలనేత్రునితోడ / భండనమునరించి  
పాశేవతాస్త్రంబు / బడసెనెవఁడు  
కాటకేయాదిన / క్తంచరులవధించి



ఋందున్ధాసనం / బెక్కనెవఁడు  
రణభూమి దనసాటి / రానిశౌర్యంబున  
విజయుడనంగను / వెలసెనెవఁడు

గీ. అట్టివీరాధివీరుఁ డీ / యర్జునుఁడు  
విరటునేరీతిగొలువంగ / వెలయువాఁడు  
తనదువీరచిహ్నంబు గు / ట్తంబుచేసి  
దాటశక్యంబె దైవ వి / ధానములను

అర్జు—అన్నయ్యా! భవమాననందనా! మీరు న్నాకైయోజింకకుఁడు.  
పెరుక నేను స్వర్గంబున కేగినప్పుడు నన్నూర్వశి నపుంసకునిగా  
శపించినది. ఇంద్రుఁడు నాయాదు గరుణించి ముందజ్ఞాతవాసం  
బున నుపయోగించునని వచించెను. గాన పేర్కొనబ్రహ్మల  
నామంబున నవ్విరటునిచేరి కన్యలకు నృత్యగీతాదుల నేర్పుట  
యందు ప్రజ్ఞకలదని బలికి యాతనికడ వసించెదను. మరియు  
మదీయబాహుదీర్ఘత్వమ్మును గుణకిణంబులకు గంచుకంబును  
శంఖవలయంబులును మాటుచేసిపుచ్చెదను. నీవెక్కడవాఁడ  
వని నన్నడిగెనేని ధర్మజునికడ శుద్ధాంత శాంతాజనంబులకు  
భరతాచార్యుండనైయుంటిని వచించెదను.

ధర్మ—తమ్ముడా! చాలబాగున్నది. (నకులసహదేవులంగాంచి) ఆహా!  
ఈ మాద్రేయులుపుట్టిననాటనుండి కష్టమ్ములెట్టివోయెనుంగరు.  
అతిసుకుమారులు. వీరలు విరటు స్థిరరాజుపఁ జేయువారలో  
కదా! ఇతరులనుననువచ్చునట్లు సేవసేయుటబహుశయాసము

నకు—అన్నయ్యా! మీరు న్నాకైచింతిల్లకుడు.

గీ. తురగ విద్యల నెవ పో / గురుడననుచు  
బర్హియాతనిసేవించు / బ్రజ్ఞమీర



నడిగినేని నావార్త న | మవనిభుడు  
ధర్మజుని సేవకుడనని | మర్మమిడుడు.

జామగ్గింధియనుపేర విరటుని సేవించుచు నాతనిమన్ననలగాంచెదను.

పహ—అగ్రిజా! నుత్స్యదేశాధీశుని కొలువుకూటంబుచేరి నాకుగీలారి  
తనంబున మిగుల పాటవంబు కలదని వచించి తంత్రీపాలుండను  
పేర నమ్మానవాధీశుని గొల్పుచు నాతనిపశువులపరిపాలింతు  
డు. ఆతఁడు నాపూర్వవర్తనంబుగిగినేని ధర్మజుని గోష్ఠంబుల  
కధిష్ఠనై యుంటినని వక్కాణింతుచు.

ధర్మ—మీరువచించినదిబాగున్నది. (చౌ)పదినిగాంచి) ద్రుపదమహా  
శాంతుని యజ్ఞగుండంబున జన్మించి యాజ్ఞసేనివై పరమపతి  
వ్రతాశిరోమణివగునీవు పరిచారికాసహస్రంబులు కొలువ  
గొలువరాదునీవు. రాజసూయాధ్వరంజనకు ద్వాతుభాగస్థితవై  
యలరారునీవు సకలజీవదయాపరుడగుచు మాకుగడుంగడు  
గూర్చుశ్రీకృష్ణభగవానునికి సోదరివైయలరునీవు సూర్యవీర  
ప్రభావంబున యశక విప్రోత్తములధనియై వారిచే స్తోత్రం  
గొన్ననీవు లోకమాన్యతగొన్న కుంతిదేవికి ముద్దుకోడలవగు  
నీవు యఖండభాగ్యభోగ్యులుండిననీవు పుట్టినదిమొదలు  
నేటివరకొరులచే సేవలుగొన్ననీవు ఒకపరిచారికభంగి ఇతరుల  
యిష్టానుసారంబెట్లు మెలంగెదనోకదా! ఆహదైననియతి? ఎట్టి  
వారినైన కట్టికుడిపితిరును.

చౌ—దేవా! మీరునాకైదురిపిల్లకుడు. పైరంధ్రీవేషంబునమాలిని  
యనుపేర నామహారాజుపత్నియగు సుధేష్ఠాదేవినిగొలిచెదను.  
ఆదేవిమెచ్చునట్లు గంధంబుతీయుట, పూలుగ్రుచ్చుట, మొద  
లగుపనులయందున వింతగశృంగారము సేయుటయును నామె



మనంబువచ్చునటుల మెలంగెదను. నీవెచటకుగిరివని యడి  
గిన పాంచాలికడ పరిచారికనైయుంటినని శలికెదను.

ధర్మ—పనితామణీ! నీయుద్యమముబాగున్నది. మర్యాదభంగంబుగా  
కుండ పాతివత్యమునకు హనిరాకుండ నీవామెనుసేవింపుము.

భామ్య—రాజా! ధర్మజా! మీరందరు నవ్విరటునికడ మెలంగవలసిన  
కనులనేర్పరచుకొంటిరి. మీకు నమస్తధర్మాధర్మములు తెలి  
సియేయున్నవి. కాని సేవాధర్మములుమాత్రము నేను చెప్ప  
వలసియున్నవి.

ధర్మ—మహానుభావా! ఇంతకన్న మాకుఁగావలసినదేమున్నది? ఆ  
య్యా! సెలవీయును. సావధానమనస్కులవైయాలించెదము.

భామ్య—పాండవేయులారా! మీరు చిన్ననాటగోత్ర నౌరులచే  
సేవింపబడుటయెకాని యెరులగొల్చియెరుగరు. శౌర్యవ్రత  
పంబుల సాటిలేని వీరాధివీరులగు మీరు వైరిజనంబులొనర్చిన  
వరాభవాన్ని నిరంతరంబు మీమనంబుల బ్రజ్వలింపఁచుటచే  
శాంతిజలంబుల తద్వీతిహోత్రంబుజల్తార్చి మావావమానంబు  
లకోర్చియాభూపాలునిగొలువవలయును. రాజునూడెదయఁజూ  
పుచుండెగదాయనిగర్వింపరాదు గర్వించినచోబురుషాంగంబున  
కుహనివాట్లొను న్నపుడేర్పికైన శార్వంబునియోగించునపుడు  
తనకుఁదానై యాపనిజేయుదునని తనతలవైఁబెట్టికొనరాదు.  
నరపాలునిచిత్తవృత్తి యెరింగి వర్తింపవలయును. నగరిలోనిరహ  
స్యంబుబయలుచేయరాదు. శుభాంతపరిచారికాజనంబులతోఁ  
జెలిపిచేయరాదు. కరుణమీరభూరమణుడిచ్చు వాహనాదు  
లుపయోగించుటతెన్నగాని రాజాజ్ఞమీరి గజాశ్వాన్దోళికాదు  
ల స్వతంత్రించియెక్కరాదు. రాజుదనకొంతటి యాపుడైననా  
తనిసొమ్ముహరింపరాదు. రాజునకు విరోధులతో, స్నేహము



చేసిమెలగరాదు కలిమియున్నందులకు ఫలము భోగముగదా  
యని దలంచి తనయిచ్చవచ్చినట్లనుభవించరాదు.

ధర్మ—స్వామీ! మాయదలిపరిపూర్ణవాత్సల్యంబున సేవాధర్మంబులు  
తన్యసించి మమ్ములధన్యలఁజేసితివి, మేమిచ్చోటివాసియరిగెద  
ము మమ్మాశీర్వాదించి పంపించుడు

ధౌమ్య—మీకు సమస్త శ్రేయంబులాపుండరీకాక్షునియనుగ్రహవిశే  
షంబున గలుగుగాక. నేనరిగెదను.

(అందరుధౌమ్యునకుసమస్కరింతురు. ధౌమ్యుడునిష్క్రమించును.)

ధర్మ—తమ్మారా! పాంచాలీ! మనమిక విరటనగరాభిమాఖులమై  
వెడలుదమురండు.

ఉ. పిన్నటనాటినుండి నిను ! బేముడిబెంచిన తల్లిదండ్రుల  
స్మన్ననతోడగొల్చు సఖ ! మండలిబాసి ససంబునుమ్మ నీ  
వెన్నికమీర నెన్నికొని ! యిచుకసౌఖ్యమునందవైతిహా!  
యిన్నగభూములందిరుగ ! నిట్లులిఖించె విధాతృడంగనా!

భామినీమణి! చిన్నతనంబున బుట్టింట నేమిసుఖంబుభవించితి  
వో కాని మమ్ముచేపట్టినది మొదలు కష్టపరంపర లేయనుభవిం  
చితివి. సుఖం బిచుకంతైన నెరుగవుకదా?

ద్రౌప—దేవా! మీరట్లనరాదు. సతులకెప్పుడుపతులమార్గంబనుసర  
ణీయము సుఖముగానిండు కష్టముకానిండు. మీచెంతనుండిన  
నదియె పరమసాతోషము.

(అందరుముందునడచుచున్నారు. ద్రౌపదివెనుకఁజనుచున్నది)

ధర్మ—అర్జునా! మనము ముందునడచివచ్చితిమి. ద్రౌపది మనలగలిసి  
కొనలేకున్నది.



గీ. ఘర్మకణములు జార | గా కలికిమిగుల  
శ్రమముమీరంగనడిచి రా | జాలకుండె  
గావునను మనచెంతకు | గాంతజేర్చ  
నరుగుమీవేగ దడయక | నర్జనుండ!

అర్జు—అన్నగారిసెలవు ననుసరింపుచుంటిని. (అని పాంచాలిజేరనడచి)  
పాండవకత్తి! నీకు మమ్మలగూడినందులకు శ్రమములేప్పినది  
కాదు. భువనై కవీరుండవని విఖ్యాతిగాంచిన నన్నునీవుస్వయం  
వరంబున బెండ్లియై, యచభవించుచు సుఖించిరికదా? సతీ!  
నీవు నడువలేకున్నదానవు, కావుననిన్నెత్తుకొనివచ్చెదనురమ్ము  
అయ్యయో చరణ తలంబుల నెంతలేసి బొబ్బలెక్కినవోకదా!  
(అని ఎత్తుకొని) నడచుచు అదే సగరంబు సమీపించితిమి.

ద్రౌ—నాయకా! శ్రమముకొంతవాసినది (అనిదిగి) మీవెనువెంటనే  
నిదేవచ్చుచున్నాను. (అనియిరువురు నడచి ధర్మరాజాదులను  
సమీపితురు)

ధర్మ—సోదరులారా! అల్లదె గోపురప్రాకారంబుల మిగులబ్రకాశ  
మానంబై విరటనగరంబు దృగ్గోచరంబగుచున్నది. మనము  
శస్త్రాస్త్రపాణులమై విరటుని జేరబోయితిమేని మనలనానవా  
లుపట్టగలడు కాన మనమెవటకైన మన యాయుధంబుల గు  
ప్తంబుగవదిలపరచియజ్ఞాతవత్సరాత్రులనమరలగైకొందము.

అర్జు—అన్నయ్యా! మీరు సెలవిచ్చినది సమంజసముగనున్నది.

ధర్మ—(ఇటు నటు వదిలి) తమ్ములారా! అల్లదె శమివృక్షంబు  
శాఖోపశాఖల సాంద్రంబై నినుపట్టుచున్నది ఈతావుశ్మశాన  
పాటికగానోపు. ఇందు జనన చారుబరును. ఎవరైన నీజమ్మి  
చెంతకు దరుచుపోవరు మ. శస్త్రాస్త్ర బులీ చెట్టుమీదఁ బె  
ట్టిన భద్రంబుగనుండును.

అర్జు—తమ్ముడా! భీమసేన! నీగడాదండంబీటుతెమ్ము.



భీము—(గదనుజూచి విచారముతో)

మ. పశ్చిమ బై యాభీకరంబయి కృపా / రాహిశ్యమై ఘోరమై  
కులిశంబు హసియించు సారయుతమై / క్షోణీస్థలింబెక్కువై  
దులగర్వాధతమంబుబాపిన మహా / ప్రోత్సాహియకాయాగదన్  
లలిపిడంగను జాలనక్కటకటా / నా కేది దిక్కి యెడక.

గీ. నై రిభీకరమగుచు సెం / భావ్యమైన  
గదనువిడచి నేనెల్లు / బ్రతుకుచాడ  
నైన నగ్నివాజ్ఞ చే / నిధికచింత  
ప్రాణపదమైన గదవీడి / పరలవలసె

ధర్మ—తమ్ముడా! వాయునదవా! దీనికింత వగలబాగుల నవసరము  
లేదు ఆయుధసహితులమైన మొరులకంటబడిన వెంట నేగుర్తిం  
పబడుదుము. మన శ్రేయంబుకొరకెట్లుజేయక తప్పదు. కావున  
యజ్ఞాతివాస వత్సరాతంబున. దిరిగి యాయుధంబుల చాల్చు  
పయ్యచు.

భీము—అన్నగారి యుత్తరపు ననుసరింపుచుంటిని. (అని గదను కండ్ల  
నద్దకొని ధర్మరాజునకిచ్చును.)

ధర్మ—అట్టనా! నీ గాంధీవంబిటుతెమ్ము.

సీ. ఫాలాక్షు నిర్జించి / పశుపతాస్త్రంబు  
బడయుభాగ్యంబు నీ / వలనగాడె  
చిత్రరథునిగెల్చి / క్షీతిపతిబంధంబు  
కడలించుబలిమి నీ / వలనగాడె  
కాలకేయాదుల / గాలుపోలికిఁబంపి  
యిలకీర్తి నందనీ / వలనగాడె  
కైరాదిప్రయత / గదనభూమిజయింపఁ  
దలఁచియుండుటలు నీ / వలనగాడె

గీ. నాకు మిగులశ్రవణమై / న నీనుచూసి  
యెట్లు దిరుగంగ నేర్చునో / యెరుగజ్ఞుతి



ఘోరసంగర భూమిని / కొండరుమిగులు  
కార్ముక శ్రేష్ఠమై పట్టి / గాండివంబ.  
గీ. నిన్నువిడచినేనెట్లు / సన్నతులను  
జెందువాడను విడవంగ / జేయరాదు  
కాన ధర్మజవాజ్ఞచే / బూనినేను  
కడకువిడచెదనక్కటా! / గాండివంబ.

(అని కన్నులనద్దుకొని గాండివ బిచ్చుచు.)

ధర్మ—సకులసహదేవులారా! మారునలుకక మీమియాయుధంబు  
లిటుతెండు. (సకులసహదేవులు తమతమ యాయుధంబుల  
గన్నుల నద్దుకొని యిత్తును) (లోన కలకలము.)

ధర్మ—ఈశమివృక్షాధిష్ఠానదేవతయగు నోభేతాళా! మాయాయుధం  
బుల భద్రంబుగ నొకవత్సరంబు గాపాడుము. నీకు నేకేట  
నుత్సవంబులుసేతుము. (ఆయుధంబులన్నియు శవాకారంబుగ  
గట్టి శిమివృక్షంబుపైఁ బెట్టును) మహాస్త్రంబులారా! మీరు  
నాకును పార్థసకును దక్క యొరులకు నదృశ్యులైయుండుదు  
కురుకుమారులపైఁ గోపంబురెట్టింప వాయుపందనుండు నను  
యా సమయ విచారశూన్యంజ్ఞ మిదగ్గరకువచ్చిన నాతనికి  
ఊక్కుకుడు. (తమ్ములగాంచి) సోదరులారా! మనశస్త్రాస్త్రం  
బుల గుప్తంబుగ దాచితిమి. సంతసంబును సంతోషించు నా  
దుక్కిణీకాంతు నొకసారి పార్థించి పురంబులోని కేగుదము.

శా. లీలామానుషవిగ్రహ! వ్రజసతీ! శ్లేషానుమోదాత్మకా!  
కాలీయాహఫణాగ్రంజిత పదా! కారుణ్యపాథోనిధి!  
శ్రీకందుకత్వభూధరధరా! కీర్తి పరగ బాలజా  
గీలామమ్మదయంగనంగ వరదా! యిప్పుట్లేపట్టంగకే!

అందఱుఁ ప్రక్షుమిత్తుచు.







శ్రీశారదాంబానామః

# పాండవాజాతవాసము



ద్వితీయాంకము.

రంగము—సుధేష్ఠమందిరము.

(సుధేష్ఠనిద్రించుచుండును. ద్రౌపది మానిని ప్రక్కనిలచి యుండును.)

ద్రౌప—అహ! కాలమహిమ అనేకపరిచారిక లుపచారంబులు సలుప మహావైభవంబున గొలుపుండు నేనొక సామంతనరనాథుని పత్నికే బరిచారికనై కొలువవలసివచ్చినది నాపతులు బహు బలపరాక్రమసంపన్నులయ్య సేవకులవలె నీవిరటుని గొలుచుచున్నారు. మమ్ములదయమీర గంటికిరెప్పవలెగాచు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు మాపక్షంబుననుండినను మాపాటులు మాకు దప్పినవికావు మాలెక్కయేమిటి? సర్వజ్ఞుడగు శివునంతటి పాడు బండికొండ నివాసంబుగలిగియు ధనపతిమిత్రుడై యుండియు, పురుకదాల్చి కిరుగవలసివచ్చెను. కాలగతిదాట నివరివశముకాదుగదా? ఈసుధేష్ఠ నేటివరకు నన్ను గారవముతోఁ గాంచుట మదీయపృథ్వీ పరిపాకంబని యెన్నవచ్చును. సోపతులీయజ్ఞులేంబుపూర్తిగావించి యెప్పుడ చాయలజయించి రాజ్యంబుపాలితురొకదా? ఎప్పుటి కేదివచ్చునో తెలియగాదు.



(కీచకుఁడు వ్రవేళించును.)

కీచ—నాయక్కయగు సుధేష్ఠుఁడుగాంచిపెక్కుదినఁబులైనది. ఆమె యోగక్షేమంబులకనుగొందును అదిగో! నాసోదరి నిదిరించుచున్నది ఆమెప్రక్క నెవతెయో మ దగమన నిలిచియున్నది. (సమీపించి) ఆహా!

గీ. జలధరాచ్ఛాదితంబగు / చంద్రశేఖ  
కరణిమాసినవస్త్రాబు / గట్టి భువన  
మోహనాంగి యెవతెయోసు / ముఖమయియట  
గానవచ్చెడుసాదర్య / గరిమదాల్చి.  
ఇదియెవతెయో! దీనినిగాంచినంత నాహృదయంబున మూర  
వికారంబుదయించినది ఈకాంతామణికి గాంతుడైనవానిజన్మమే  
జన్మము. వాఁడేధన్యుఁడు. నామనోరథము నెర వేర నాయక్క  
కూడ నిదింపుచున్నది. (ద్రా)పదినిసమీపించి)  
సుధాంశుముఖీ!

క. నినుగన్నతల్లిదండ్రులు ఘనమతి బెండ్లాడినట్టి / కాంతునిపేరుగా  
వినిపింపుమువనితామణి! వినగోరెదవర్తనంబు / వివరముగాగఁ.

చ. ఇలగలనందగత్తియల / నెందరినోకనుగొంటి గాని యీ  
నెలతనుబోలుదానిగన / నేర్తు నె యప్పురలందునై న నా  
జలజభవుండు చాతురిమ / సర్వమువెచ్చమొనర్చిచేసె గా  
వలయుజగంబునందు యెర / భామలకందము జూడ మున్నదే.

ద్రా—(ఊరకొనును)

కీచ—సుందరీమణి! నీవర్తనంబుదాచక నాకెఱింగింపుము. ఒకవేళ  
నాతోఁబలుకనీవుగొంకెదవేమో? అట్టిభీతిజెందనవసరములేదు.

గీ. ఈనుదతినాదుసోదరి / యేణనయన  
నీవు నాయక్కసేవింతు / నియతితోడ  
గాననాకడ వ్రేడాత్వ / మూసనేల?  
నున్నచందంబు దెలుపుమీ / యువికమాకు.



(ఇంచుకయూరకుండితనలో)

ఈకాంత నామాటకు మారువలుకకయూరకున్నది. నేనేమి  
చేయుదును. ఎన్నిమదనశరహతిపాతగాకతాళుదును దీనిని  
జూచినంతన వాస్వాతంబు గాంతందలినది. ఆహా! సా.దర్శము  
త్రిలోకమోహజనకంబుగదా?

సీ. మోహవాంగిరోనిన్ను / బొందనిపురుషుని  
జన్మోన్నతియదేల / జగతియందు  
సారంగ నేత్రుని / పల్లావపౌఖ్యంబు  
గాంచనివీనుల / కలిమియేల?  
కళ్యాణినిరూపు / గన్నారగానని  
కనులవిశాలత్వ / గరిమయేల?  
శ్రీనిలచుకనుదోయి / చెల్వంబు బొడగన్న  
స్వాంతమందేరితి / క్షమభరింతు

గీ. వెలయననురాగమాలిక / విస్తరిల్ల  
నేలనాతోడమాటాడ / నేమిమగున!  
మించువిల్లుడుశరముల / బొంచివేయు  
చుండె తాళుకున్న వే / దండగమన.

సీ. కరిరాజగామినీ! / కమలాక్షి! వామాక్షి!  
బి-బోస్సి! పన్నగ / వేణి! తరుణి!  
పట్టనకుంతల! / చంకకనాసిక!  
దాడిమీబీజర / దన! వరాంగి!  
శరదిందువదన! బం / గరుశలాక! సుదతి!  
మదనుచేతికటారి! / మ. జవాణి?  
సింహేంద్రమధ్య! కు / శేషయగంధ! భు  
వనమోహనాకారి! / ఘనవిశాల



గీ. హృదయ! సీమంతిసీమణి! / యింతి! పూల  
బంతి! చెంగల్వదొంతి! ప / డంతి! నీకు  
నింక నేవిధిబిరుదాళి / నీయగలను?  
వలికినంతన వజ్రాలు / వ్రయముపడునె?

మ. తరుణీ! దాపగనేలదర్పకుఁడు చి / త్తంబు తలంబుదఁగా  
శరజాలంబులముంచె దాళగలనే / సంభావ్య భావంబుపది  
దరిచేర్చు దరియయ్యె సత్వరముగా / దాపంబుజల్లార్పవే  
యరిభావంబునఁజూడ నీకుఁదగునే / యజ్ఞాక్షి నన్నీయెడఁ.

నీకులగోత్రంబులదెలపి నంతన నీకుఁ గొఱతలయలవడునా?  
సుందరాంగి! నాకడవిడియపడుట నీకు దగదు.

కం. ఈవిరటుఁడేఁబలమున గొవించును రాజతంత్ర / ఘనవిధులతివా  
యావివిధవిధానజ్ఞుని భావింపుముసింహబలుని / భావమునందుఁ.

దా—(తనలో) ఈతఁడు సుధేష్ఠాదేవికి సోదరుండననియు విరటుని  
భావమరదిననియుఁ బలుకుచున్నాడు. వీఁడు కామాంధుడై  
కన్నుమిన్నుకానకున్నాడు. వీనితోసాభాషింపఁజనఁగు. నాధర్మ  
మార్గోప దేశంబున వీని గుర్చున్మరల్పఁ జూచెనను. (కృతా)  
మహారాజా! నేచు సైరంధ్రీజాతిదానను. నన్నుమాలినియుం  
దరు. మీ యక్కఱారిని సేవింపుచుందును. నీచురాలనగు  
నాతో భాషింప మీకేమియవసరము?

కీచ—సుందరీ! నీవు సైరంధ్రీజాతి దాననంటివి. ఇది నమ్మదగినమాట  
కాదు నీచసైరంధ్రీజాతికిట్టి సౌందర్యంబు పరేంగితజ్ఞానము  
తెలివితేటలుండవు నిక్కమరయగా నీవు త్రిత్రయకాంతవుగాని  
యశ్యకులీనవుకావు.

ఉ. నీచమనంగ నెద్ది తగు / ణీ! సురకాంతలలోన నెన్నఁగాఁ  
దోచునె యిట్టిచందము ప / ధూతిలకంబవు నిన్నుగాంచ న



న్నేచ దొడంగె బువ్వశకు ! దెన్నగ రెండును మూడనైన నా  
రాచములేసి కావలె ! దాన సరోజదళాయిదాక్షిణి!

ద్రౌపది—(తనలో) అక్కటా! ఎట్టిదురవస్థతటస్థించినది. ఈతఁడు కడుం  
గడు మదనాతురత్వంబున యుక్తాయుక్తాజ్ఞానశూన్యంబై వర్తి  
ల్లుచున్నాడు. నావంటి పరమపతివ్రతం గవయఁగోరిన వీని  
కాయువు మూడినదనియే యెన్నవచ్చును. వినాశకాలేవికరీత  
బుద్ధిఁ అను వార్ధవచనము వ్యర్థముకాదు. వీనినేకీర్తిస్తైన  
సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పవలయును. అట్లదిగుగకున్న వీనిని  
మృత్యుకాంతయే బిగ్గఁగాఁగిలింపఁ గలదు. (హ్రీకా) రాజా!  
నీచురాలనగు నన్ను తమవంటి నృపశిఖామణులు కోరరాదు.  
నేను సేవకురాలను పైరంధ్రీజాతిదాన నని మరల మనవిచేయు  
చున్నాను. పతివ్రతను. నన్నుఁ గోరుట తమకుఁ దగదు.

కీచ—(సగర్వముగా) నీచురాలనని చెప్పినంతమాత్రమున నేనునమ్ముదు  
ననుకుంటివా? నావంటి రసికాగే సరుదుకోరిన నీసీచత్వంబగు  
సేవకావృత్తివదలి మహారాజ కాంతలకేని లేని వైభవంబుగలు  
గదా? మసిపాతను మాణిక్యము గట్టినంతమాత్రము దాని  
నిరుపమానకాంతి కొరంతవడునా? ఈమాసినకోక విడచి చీని  
చీ నాంబరంబుల ధరింపుము. వెలలేని తారహారంబు లరుతగీలి  
పుము. అనేక సేవకురాండు నీ కుపచారంబులు సేయ మహా  
రాణివై మదనసామ్రాజ్యమేలింపుము. లెమ్ము. నాతోడరమ్ము.

ద్రౌపది—(చెవులు మూసికొని) హరి హరీ ! పాపము శాంతించును  
గాక! ఎంతమాటాడితివి. రాజా ! నాపలుకులు నీకు వినఁ  
గటావుగనుండినను నీకు శ్రేయస్కరంబగుటచేబలికెదను. సావ  
ధానమస్కుడనై యాలింపుము దేహంబు లనిత్యంబులు.  
వైభవంబులు చంచలనదృశంబులు. సౌందర్యంబుస్థిరంబుగాదు.



ఇదంతయు బైపై మేనికాంతి కాని యదార్థమాలోచించిన  
మలభూయిష్టమైన తోలుబొమ్మ ప్లవగస్థిమాత్రంబు దీనిని  
కోరినందున యనుభవించు సుఖమేమున్నది. దీనికెవిరాళిచెంది  
నీవిమలకీర్తికి మలినమేల తెచ్చుకొందువు? నీసోదరి  
సుధేష్ఠాదేవి మహావతివ్రత నీబావ విరటుండు ధర్మమార్గసం  
చారుండు. నీవన్ననో సత్కులప్రసూతుండవు. నీచమార్గంబు  
ననుసరించుటమంచిదికాదు. పరసతీ గమనము మహాపాపము.  
నలుగురిలో దలద్రోప్పుకొని తగవులు దిద్దు నీవే యిట్టితెరఁగున  
నన్యాయవృత్తిని జరించిన యింక యితరులమాట చెప్పవలసిన  
దేమున్నది న్యాయమార్గానువర్తియగువానికి సర్వవిధంబుల  
సౌఖ్యపరంపరలు కలుగును. నామీఁది వలుపు మరల్చుకొని  
క్షేమంబుననుండుము.

కీచ — కరసతీగమనము మహాపాపమని నీవు వదించినది సత్యమేకాని.

గీ. దుష్టమదనాస్త్రకీలలఁ / దూలితూలి

కాయమును బాయఁబాల్చు / కాలమండు

కాచి రక్షణ మొనరించు / ఘనఫలంబు

వేడకుండంగ గలిగిన / విడువఁదగునె.

కరుణ మీర నన్నేలికొని ప్రాణదాన మహాఫలంబును బొందుము.

నీవాడ నన్నిప్పుడు విడచుట ధర్మముకాదు.

జోక — రాజా! నీపెంతగఁజెప్పిన విననొల్లమంటివి. నాకు బలపరా

క్రమసంపన్నులగు బతు లైదుగురు గంధర్వులున్నారు. వారు

నీకాయంబు నిరసాయంబుగ నుండనీయరు. ఎందుకు వీతిహా

త్రునిలోఁబడు శలభంబునూడ్కిచరింతువు. (తనలో) అక్కటా!

సీ. ద్రుపదమహారాజ / దుహితనై పాపన

భూకాన్యగుండంబున / నుద్భవించి



వైరిదుర్మదభంజ ! నారంభ శౌండుతా

పాండుకుమారుల ! పత్నినగుచు

బ్రహ్మాడభాండముల్ ! రహిమీర దనకుక్తి

దాల్చు శ్రీకృష్ణు సో ! దరినియగుచు

వరమపతివ్రతా ! సాభవంబున సరి

సాటిలేదన్న య ! శంబుఁగనచు

గీ. నరలు నన్నొకనీచుండు ! కరము బెదరు

లేకఁ గోరెడు నక్కటా ! ! లేమ లెట్లు

శీలభంగంబు గాకుండ ! నేలఁ దిరుగు

నారలు జగాన దలపగా ! భయముపొడము.

కీచ—ఓహో! అదియా నీభయము నన్నుఁ జయింపఁగల బిరుదు  
మగఁ డీలోకంబునగాదు. మల్లోకంబులఁగూడలేడు. నావంటి  
రసికుఁడు నీకెన్నటికి దొరకడు. నీయదృష్టము బాగుండుటచే  
నారంటఁబడితివి లెమ్ము. పెడలుదము రమ్ము. నాపొదొక  
సారిగాంచినజాలు! యాజయఁతునినయిన గన్నెత్తిచూడవు.

జోష—(ఊరకుండును.)

కీచ—సుందరీ! ఊరకొనుట యంగీకారసూచకమేగదా! ఇక నాల  
సింపనేల? మాయక్కగారి దర్శనం బిప్పుడు కాదు. మఱి  
యొకసారి చేసెదనులే. (అని అంట బోవును.)

జోష—(కోపముతో) ఛీ! నీచాత్మా! ఊరకున్నకొలఁది మేరమీరి  
వలుకుచుంటివి. నీకాంత నొకఁడు గవయఁగోరిన నీవు చూచి  
యూరకొందువా? నీ వాడుతోడునఁబుట్టలేదా? మానమరాష్ట్ర  
దలు నీకు లేవా? నీజన్మంబున నిర్మలనశంబుగూడ మాపితం  
బయ్యె. నీపొటి యథమాధిమ్యంబు పతివ్రతం గామించి మనఁ  
గలఁదా? పోపోమ్ము. నన్నంటిననీపంశంబునిర్మూలంబుకాదా?



రావణాదులు పరసతీ గమనదోషంబునకాదె పుత్రమిత్ర సహితంబుగ నశించిరి.

కీచ—(నవ్వుచు) మదగజగమిరీ! దుర్బలులగు రావణాదుల సంగతి చెప్పి నన్ను భయపెట్టుచు-టివా! నాయెదుట ముప్పదిమూడు కోట్ల దేవతలు వచ్చినను నిలువజాలరు. నీవాగ్రహించివలకు పలుకులు వాచెవులకు సుధారసపుష్పకూటవలె నెంతయు విందొనర్చుచున్నవి. నన్నుతగాఁగొని మదనుండు మదీయహృదయ వజ్రపాసాదంబు విడగొట్టి భిన్నభిన్నంబులు చేసినాడు ఇక నిలువజాల నీబిగిగొఁగిటఁజేర్చి నన్ను మృత్యునాతనం దికాపామును నీకటాక్షము నాపైఁ బరపుము.

హృషీక—(తనలో) ఉచితానుచితజ్ఞానశూన్యండగు వీనితోసంభాషింపరాదు కావున సుధేష్ఠాదేవి లేచినతర్వాత వచ్చెదను. (ప్రకా) నీతో సంభాషింప నవసరము నాకేమి? (అసినమ్కరించును)

కీచ—ఆహా! ఆమెదుపుతీవ, రతనాలకుప్ప, బంగరుశలాక, కందర్పని చేతి బంతి విరులదొంతి యదృశ్యమైనదే. అయ్యయో! మదీయహృదయభేదనంబు గావించు పంచబాణు బాణపరంపరల కెట్లుభరింతు. అక్కటా! మదనా! ఇంతచలము నీకుఁ దగదు అదిగో నాయక్క సుధేష్ఠ లేచుచున్నది సమీపించి దీని యుదంతంబంతయు నాలించెదను.

సుధే—(లేచుచున్నది.)

కీచ—(సమీపించును.)

సుధే—లమ్ముడా! యిటురమ్ము కూర్చొందుము. ఎంతసేపయిపచ్చితవః

కీచ—(కూర్చుండి) అక్కా! ఎంతయోసేపుకాతేను. నీచెంత నొక సుందరి నిలచియుండెనే? అదియెవ్వరు? ఎన్నిదినంబులనుండి నీదగ్గర సేవ చేయుచున్నది?



సుధే — (తనలో) మాలిని నీతఁడు చూచియుండెనాయేమి? ప్రమాదము సంభవించినదే? దానికి గంధర్వు లేవును శత్రులు కలరు. వారలిగినచో మాబోంట్లు కుశలంబున మనజూరు (ప్రకా) తమ్ముడా! అది మాలినియను పైరంధ్రజాతిలోనిది. నీయంతః పురంబున దానినిమించిన సౌందర్యరూపవిభవవిలసితలక్షణసంపన్నులగు విలాసవతు లనేకులుండగా దీని గామించితివా యేమి? నీచురాలు పైరంధ్రుని గోరుటకు నీస్వాతంత్ర్యం బెల్లు సమ్మతించినది. ఇది విన్న లోకులు గేలిసేయరా? చాలు చాలు. మంచిబుద్ధియందుడవె.

కీచ — అక్కా! ఎందు కీకొఱగానిమాటలు.

గీ. మూడులోకంబులందలి / పూవుబోను  
లరయు దీనిపాద నఖంబు / కై నగాని  
సాటిరారంచు శపథంబు / జరచి చెప్ప  
వచ్చు మదనాస్త్ర మననొప్పు / పడతి యహహా!

అజగన్మోహనాంగి, అసుందరవదనారవింద, అకులుకుగుబ్బలవగలాడి,  
అనవసరోజదళాయతాక్షి, అదిన్యమంగళవిగ్రహ, అకరహృద  
యదైర్యప్రసాద నిర్భేదన మూలమహామ త్రము, అకర్పూర  
గంధి, అమఘరవాగ్నిపుణ, ఆయించువిలుకాని మాయావా  
గుర, ఆయపరరతీసమానవిలాస, అచిన్నారి, అవగలమిటారి,  
అనడబెడగుల రాయంచల హసించు మరాళగామిని, నాకను  
లలోనిప్రకాశము, అసుందరితోడిపోయె నాకందకున్న నీడే  
జంబున నీప్రాణంబులు స్థిరత్వంబున నుండగలవా? అక్కా!  
నన్నుబ్రదికింకుదలచితేని యాసౌందర్యవతితోడ కూటమి  
ఘటింపుము. నీపాడుంబుల కిదే ప్రణమిల్లుచుంటిని.

(అని సమస్కరించును.)



సుధే — సోదరా! ఎ.తటిపెట్టివాడవు. తనకులరూపంబులకుదగినకాం  
తలతోఁ గలయనగునుగాని నీచురాలిని గోరరాదు.

కీచ — అక్కా ఎందులకు నన్ను మరల్పజూచెదవు?

సుధే — (తనలో) వీని కాయువు మూడినది. నూలిని కైదుగురుగం  
ధర్వవతు లున్నారు. వారు బలపరాక్రమవతులు. వారిలో  
విరోధించి మనుట మనుష్యనూత్రులకు శక్యంబుగాదు. వీడు  
దురభిగూని. మాటల వృధాపోవువాడుకాదు అయినను సా  
ధ్యమైనంతవరకు వీని మనంబు మరలించి చూచెదను. (ప్రకా)  
తమ్ముడా! దానికి మహాసాహసశౌర్యబలసంపన్నులగు గంధ  
ర్వులేవురుపతులు కలరు. వారితోఁగలహము పెంచికొనరాదు.  
ఇట్టికార్యమున నూనమర్యాదలుపోవును. తుదకు బ్రాణహాని  
కూడ రావచ్చును. కావున నీకనురూపవతులతోఁ గలిసి మెల  
సి వర్తింపుము.

కీచ — సోదరీ! దానికేవురు పతులుకలరని నన్నుభయపెట్టజూచెదవా?

క. పలువురు గంధర్వపతుల్

గలరని నాతోడ బల్క / గా వింటిగదే

బలమున శౌర్యంబున మరి

తులయగుదురె వారు తో / యజవదనా! /

నాశౌర్య బలోత్సాహంబులు నీవెఱుగవా?

మ. చల మొప్పారగ నన్నుదాకి కలన + వ్యాధిహఁగాఁజాలు మే  
ల్బలవంతుడు వసుధరాస్థలిని నె / వ్వొడుండె జూపింపునూ  
లలనా! వ్యర్థముగాఁకఁ బల్కెదవు నా / లస్యం బి కేలా సతి  
బిలువంబుపి వశంబొనర్చుము మది / న్వేగంబు వేగయ్యెడి.

నన్ను బ్రాణభీతివారింపకుము. ఆకాంతంబుగూడకున్న గంతుశరాహతిని  
గాయంబు వాయుట నిక్కువము. వాజీవితంబు స్థిరంబుగ నిలు  
వం దలంచితివేని నాకోర్కె సఫలంబు నేయుము.



సుధే—తమ్ముడా! కీచకా! నీవు నామాటలఁ ద్రోసివేయుచున్నావు. పరకాంతమీఁది వలపు మంచిదికాదు. ఎట్లయిన నీబుద్ధి మరలఁబొని సుఖమును.

కీచ—సోదరీ! నాకోరిక దీర్పవలెనని ధర్మోపన్యాసంబు లిచ్చినంత మాత్రమున దృష్టి కాదు. ఇంతవరకు నాపై నీకు బాత్యవాత్సల్యము కలదని నమ్మియుంటిని. నేడది కల్లయని తెలిసివడి.  
(దీక్షత్వంబుగఁజూచును.)

సుధే—(తనలో) వీరికర్మమున కెవరుకర్తలు. నయమున భయమున నెన్నివిధంబులనో బోధించిచూచితినిగానివినలేదు. సైరంధ్రపరమపతివ్రత దానికైదుగురుపతులు గంధర్వులున్నారు. ఆత్మకౌరవముగలమహాశీలయగుసతినిగోరువానికాయువుస్థిరంబుగనిలువగలదా? రావణుడంతవాడు సీతామహాదేవిని గోరి సకుటుంబముగ నశించెను. ఇంద్రుడవి నందిన నహుషుడు శచీదేవి కారణమున నజగరమయ్యెను. సకలగీర్వాణమకుటమణిగణపాదాలంకృతుడగు స్వర్గాధిపతి యహల్యుగోరి సహస్రాక్షుడయ్యె నిఖిల లోకానందకరుండగు మధాకరుడు గురుభార్యాగనునదోషంబున శంకియయ్యెను వీరందఱికంటె వీఁడెందుగొప్పవాఁడు అటు గంధర్వులచేతను, ఇటు సైరంధ్రీవియోగతాపంబున నెటుఁ యిర సింహబలుఁడు చావకతప్పడు. అటు నూయియు నిటు గోయియువలె నామనంబు చింతాకాంతంబగుచున్నది. కావున నేను మాటనక్కించుకొందును. (ప్రకా) కీచకా! నీకు దానియందే మక్కువ మిక్కుటముగఁ గలదేని నీసౌధంబునకు మధురసంబుదెచ్చు మిషచేబంపెదను. నీకోరిక సఫలంబు చేసికొనుము. విచారము మాని నిలయంబున కేగుము.



కీచ—అక్కా! నీవాకార్యంబులు యధార్థంబులేనా? నేను నమ్మి యింటి కేగవచ్చునా?

సుధే—నీవు సాశయింపకుము. తప్పక పంపించెదను.

కీచ—సోదరీ! మరది పోయెనవేమో?

సుధే—మరచిపోవను. నీవు వెళ్ళుము.

కీచ—అక్కా! సుధేష్టా! వన్నుమరచిపోకుము (అని నిష్క్రమించును.)

సుధే—(ఒక్కలు చూచుచు) సైరంధ్రీ! సైరంధ్రీ!

దా—(ప్రవేశించి) అమ్మా యేమియనుజ్ఞ.

సుధే—(తనలో) అక్కటకటా! ఈమెనెట్లీ నీచకార్యంబునకు నియోగింతును? మొదటనే నీచకార్యంబులకుఁ జొరవకుమని ప్రార్థించినది. అట్టిస్థితిలో నీమెచుబరగృహంబున కేగుమనివలక నోరెట్లాడును? పంపకున్న సింహబలుండు దేశాంతంబునొందు. ఎట్లయిన నీమెను బ్రార్థించి పంపించెదను. (ప్రకా) మాలినీ! శిరోవేదన యధికంబుగనున్నది. మధురసం బానినగాని శమింపకు. అది నాతమ్ముడగు కీచకునియింటనున్నది. నీవక్కడ కేగి తీసికొనిరమ్ము.

దా—(తనలో) ఆహా! ఇప్పుడేమిచేయవచ్చును. కీచకుఁడాడిన నుడువులందే నాయుండు మక్కువకలదని తెల్లంబయినది. ఆదుష్టుని యింటికెట్లుపోవును. ఈమె మమ్ములకాశ్రయమిచ్చి పోషించుచున్నది. అట్టిసమయములో నీమె యష్టోల్లంఘనమొనర్చుట భావ్యముకాదు. అయిన నిట్లనెదను. (ప్రకా) అమ్మా నేను మొదటనే నీచకార్యముల పొంతఁ బోననియు . బరపురుషుల యిండ్లకేగననియు నాత్మగౌరవమునకు హానివచ్చు విషయమున బ్రవేశింపననియుఁగోరి నీకడఁ బ్రవేశించితిని. ఇప్పుడు కీచకుని యింటికిఁ బోయినను యాత్మగౌరవమునకు భంగము

గలుగు నని శంకించుచుంటిని. ఆత్మగౌరవము ప్రతిజీపికిని ముఖ్యాలంకారము. మర్యాదఁగోల్పోయి జీవించినందున ఫల మేమియునులేదు. నీవు రాజవత్నివి మాకాశ్రయమిచ్చి మనుచుచున్నదానవు. నాగౌరవమునకు గలంకము దెచ్చికొనియైన నీవపుసేయుట నాకుగర్తవ్యమైనను బరపురుషుని గృహంబున కేగఁజాలను. నాయందు దయయుంచి మరియొకరి నీకుని నియమింపుము.

సుధే—(తనలో) జవాబునకునందుదొరకకుండ వచించినది. ఐన నీ ప్రకారముగఁ బలికించుచెదను. (ప్రకా) సైరంధీ! నేనొకటియును తమ్ముఁడొకటియునా? వానియిల్లునీకుబరగృహమా? మధురసంబుపై నాసపడితిగాననిన్నింతఁగఁ బ్రార్థించుచుంటిని. నామాట బాటింపకున్న నేనేమిసేయునును. సఖిసర్మము పాటింపవైతివి.

ద్రౌప—ఈమెనిష్ఠారములాడఁజొచ్చినది. ఆసీచునికుట్రలో నీమెయు జేరియుండునా? కానిమ్ము. కాగలకార్యము కాకమానదు. (ప్రకా) అమ్మా! ఆగ్రహింపకుము. సువర్ణచక్షకంబున మధురసంబు దెచ్చెదను.

సుధే—వేగరమ్ము. (అని నిష్క్రమించును.)

ద్రౌప—హావరమాత్మా! జగదీశ్వరా! కృపాకరా! ఆదిమధ్యాంతరహిత! ఆపద్బాంధవా! ఆర్తత్రాణపరాయణా! నారాయణా! వరమపురుషా! సకలచరాస్థితా! నాయేలికసానియగు సుధేష్ఠా దేవియాజ్ఞచేఁ కీచకునియింటికిఁ బోవుచుంటిని. నాకొకవిపత్తు రాకుండ గాపాడుము వద్దినీమానసాంభోజమిత్రా! కర్మసాక్షీ! సూర్యనారాయణమూర్తి! నన్నుగాపాడ నీదేభారంబు. ప్రతి వారలొసర్పు సకల సుకర్మ దుష్కర్మలకు నీవేసాక్షీభూతుడవు నీవు గాంచనిదెద్దియునులేదు. (దోసిలియొగ్గి)



దశమః పాదః.

శ్రీసూర్యనారాయణా ! లోకరక్షామణీ ! సాధులోకస్తుతా !  
 పద్మిని మానసాంభోజమిత్రా ! త్రిమూర్త్యాత్మయాపా !  
 ప్రదీపా ! సదానిన్ను సేవించు భక్తాళిదుష్కర్మపాశంబులం  
 దృంతువజ్రానపుంజీకటింబాపు జ్యోతిస్వరూపుండ వీవెన్నగా  
 రేబగల్ నిదుసంచారమై గాలరూపంబునై యొప్పుగాదే త్వ  
 దీయంబైన కారుణ్యభావంబునంజేసి యాఘోరకాంతార  
 దుర్గంబులం బ్రాహ్మణవ్రాతముందన్ని సత్కీర్తి గంటింగదే  
 దేవ ! దేవాదిదేవా ! ఖలుండైన యాకీచ కావాసముంజేరి నాదే  
 విదాహంబు వారింప మద్యంబుదేనేగు నాకీయెడం గీచకుం  
 డాపదంజేయకుండగ రక్షించి సన్న్రౌఢవవే కర్మసాక్షి ! యుగా  
 వల్లభా ! మన్మథాభావమింతైన దూష్యంబుగాకున్న మధుర  
 తాపాండవుల్ సాధుమార్గంబున న్యాయరూపంబున నైవితం  
 డంబులందృంచి యశాన్నత్యంము బొందువారైన మధ్వాంభ  
 నీదేర్చి కాపాడుమోవాసరేళా ! సురేశాదివంద్యా ! నమస్తే  
 నమస్తేనమః.

(నీషః-మించునో.)





శ్రీ శారదాంబాయనమః.

# సాండవాజాతవాసము

శృ తి యాం క ము.

రంగము—కీచకునిమందిరము.

(కీచకుడు ప్రవేశించును.)

కీచ—(విరహముతో) ఆహా! త్రిలోకమోహనవిగ్రహమగు సైరంధ్రీ నిదలించిన నాస్వాంతం వివశత్వంబునొందుచున్నది. నాయక్క గారగుసుధేష్ఠాదేవి యాసుందరింబంపెదనని యింతవరకు పంప లేదు. కారణమెద్దియో తెలియకున్నది.

మత్తకోకిల. మారుబాళికః దాళలేకను / మాసనంబునవేగుచుం  
గోరియుంటినితన్వీగూర్పఁగఁ / గోమలాగిరొ మెంతయు  
వైరిభావముతోడనన్నిట / పంచితుండగఁజేయగ  
నెరమేమియొనర్చి తీయెడ / నిశ్చయింపఁగలేనుగా.

మత్తకో. కౌముదేసె సుపూవుటచ్చుల / గాయమెల్లనుదూపగా  
భామినీమణిగూడకున్నను / బ్రాణవాలముకాసెడిక  
సేమమొందెను చారిగానను / చెల్వవీకడకంటి వీ  
మౌమృతంబున నానుటాపము / నార్పిబ్రోవవె వేగవే.



శత్రువులతో సంగరరాగమునకుఁ బోయినప్పటి నిశాతబాణపరం  
పరల జవిజూచితివి గాని యింతహృదయబాధకంబులుకాలేదె.  
(ద్రావదినుద్దేశించి) హా! సుందరాంగి! సైరంధ్రీ! నాపరాక్ర  
మము పాటింపవైతివి. నీవు సుకుమారివి. కాని నీహృదయము  
మాత్రము వజ్రమయము దుశ్చేద్యమైనదిసుమీ? నీవు  
పరేంగితజ్ఞువుగాని నాహృదయముమాత్రము గ్రహింపనేరవై  
తివి. కాంతలయందునీవు శిరోమణివని యెన్నవచ్చును. గాని  
నాకాంతవుగావైతివి. నీవు పతివ్రతవేయైన నైదుగురగూడ గ  
తంబేమి? నీరూపము జగన్మోహనమైనది. నేనుమాత్రము కం  
దర్పసమాన సౌందర్యవంతుడనుకావా? (యింతుక యూర  
కుండి) ఆయింతికి నాపై మోహములేకపోలేదు. ఏమది?

గీ. కాంత యచ్చోటువాసెడు / కాలమందు  
నన్న కీగంట గాంచుచు / నడచెగాదె  
సతికిమోహంబులేకున్న / గతులయందు  
వన్నచిన్నెలగాన్పించు / భావమేల?

ఇంతుల హావభావవిలాసము లత్యద్భుతములు, పైకిమిగులఁ గోపించి  
నట్లు కాన్పించినను మనంబున విక్కిలిప్రేమింతురు. పైకి నల్ల  
బెల్లిమాటలాడుచుగ్రౌర్యము హృదయంబునబూనదురు. క్షణ  
క్షణము చిత్తస్థిరత్వమింతులకులేదు. ఉరిమినమేఘమేవర్పించు  
ను. నాయక్కగారి యాజ్ఞ బూని యాకాంతామణిలప్పుక నా  
సౌధంబునకు రాగలదు. వచ్చి మత్కామితంబీడేర్పగలదు.  
(యింతుక యూరకుండి) కామదేవా! నీకుశతవందనంబు లో  
నర్పెద.

గీ. కరకుటమ్మల హృదయమ్ము / గాయపరచి  
బాధపెట్టుచునుంటివి / భళిరమారి!

నన్ను నేచినశరముల / నాపెఁగూడ  
వైచి బాధింపరాదొకో / పంచబాణ.

మారా! లక్ష్మీకుమారా! నీవు చాలమంచివాడవు. విరహు బాధించు  
గుణ మొక్కటియే నీయాధిక్యమునకు దగినది. నీవితగర్వించు  
కారణము నాకు తెలియనిపోలేదు. ఆలతాతస్వి నాదరిలేకుం  
టచే నీగర్వము మేరమీరినది. నీదర్పరూక యెంత కాలముండు  
నులే. నాయక్కగారామెతోఁజెప్పి యీసరికిఁ బంపియే యుం  
డును. జలజాక్షు లెప్పుడు నలనగమనలుకదా! అందుచే నిచ  
టికి వచ్చుట యాలస్యమై యుండవచ్చును. (అలోచించి) ఒక  
వేళ నాయక్కగారగు సుధేష్ఠాదేవి యామెతో వచ్చించుట  
మరచిపోయెనా? అట్లెన్నటికినిమరచిపోవడే? సై రంధ్రియామె  
యుత్తరవుల మన్నింప నొల్లకుండెనా? అదియు సంభవముగాఁ  
గాన్నిండును.

మత్తకో. వారిజానన పచ్చుజాడదె / పాదముల్ ధ్వనియయ్యెడుగా  
మేరమీరున నంగదర్పము / మీటసాగుదునిప్పుడే  
ధీరచిత్తముతోడమానిని / దివ్యమూర్తి గనుంగొనం  
గొరికల్గదు సిద్ధిబొందెడు / కుంభీనీస్థలి చిత్రహా.

(నలుదిక్కులంపరికించి) అరలే! ఆమదమతి నాతడయుచున్నడే.

గీ. నిముష మొక యేడులాగయ్యె / నెలతమిన్న  
కంటబడకున్నఁగాయంబు / మంటగలియు  
నెట్లు గడచెద నీతాప / మింతిఁగూడ  
కున్న వేరొకగతినాకు / నెన్నగలదె.

అహ! నాభాగ్యోదయం బుదయుంచుచున్నది. అల్లదె స్వర్ణ చషకంబుఁ  
జేతఁదాల్చి మందమంద గమనంబున సుందర వదనారవింద



యై కన్నులకు విదొసర్చుచు నిటువచ్చుచున్నది. నేడుగదా  
నాజననంబు సార్థకమైనది. ఏమిరామణీయకము?

గీ. ఘోరకాసన సీమల / గొంకులేక

తపముగావించు మునిదరుల్ / తథ్యముగఁజే

బడఁతి నీక్షించినంతనె / వరమనిష్ట

భస్మమొనరించి వెనువెంట / బడుటయురుదె

[ద్రావిడ యొకపాత్రతోఁ బ్రవేశించుచున్నది.]

ద్రావిడ—(తనలో) ఆహా ! సేవకసేవ్యులయం దెంత తారతమ్య  
మున్నది? సేవకుడు తనకిష్టమున్నను లేకున్నను స్వామియా  
నతిమీ వర్తింపకతీరదు. పౌభునియుక్తకార్యము లందెంతయు  
బ్రాలుమానరాదు. తనకుదోచిన ప్రత్యుత్తరము వలుకరాదు.  
న్యాయాన్యాయవిచక్షణమందుఁ గొంచెమేని యధికారము  
సేవకునియందులేదు. నేడు నాదేవియగు సుధేష్ట మధురసంబు  
దెచ్చుటకై నన్ను కీచకునియింటికిఁ బంపినది. కీచకుడు నన్ను  
గామించి పలుదుర్భాషలాడియున్నాడు. వానియింటికి బోవుట  
నాకు దగవిపని. ఐన నామె యాజ్ఞానుసారంబుఁగ రాకతప్పి  
నదికాదు. ఇద్దురాత్మునివలన నాకొకకీచపౌరయకుండ నాజగ  
ధీశ్వరునియందు భారమువైచి యేగెదను. మధురసంబిచ్చుని  
యడిగెదను. ఇచ్చినమందిది. ఈయకున్న పోటనే యిచ్చోటి  
వాసి యవలంబనెదను. (అని కీచకునిసమీపించును.)

కీచ—(తొందరతోఁగూడినసంభ్రమముతో) నావలపులసానీ! రమ్మ.  
ఏమిరాభాగ్యము! ఈదీనునియందు దయవచ్చినదా?

ద్రావిడ—(భయము నభినయించుచున్నది.)

కీచ—పడంతీ! ఏలభీతిలైదవు? నేను నీకు బరుడనుగాను. నీకు నాయం  
దు సంశయకారణములేదే?

గీ నీవె గతియంచు నెదనమ్మి / నిక్కముగను  
 బ్రేమవాడ్కిమునిగి వి / వేకమింత  
 లేక గిలగిలలాడుచు / వీరయెడలి  
 యున్న ననుజూచి భయమంద / నువెదచనునే.

తరుణిశిరోమాణిక్యనూ! నీరాక నీరాకరంబునకురాకయుబోలె నా  
 శంతిని మోదమొనర్చినది. ఇంతదనుక నన్నా మదనహత  
 కుండు బాధించిన బాధయేమని చెప్పవచ్చును. ఇంక వాని  
 గర్వము సర్వము నిర్మూలించెదను. నీకటాక్షము నాపైఁబర  
 గింపుము. కిన్నెరధ్వనిబోలు కంఠంబెత్తి యొక పలుకువలు  
 కుము.

జాగ్రత—(తనలో) ఈచుడికను నాయెడ దుష్టభూవంబునూనలేదు.  
 నిశ్చయముగ వీనికిఁ గాలనూసన్నమైనది. అయ్యయో! వంట  
 రిగ వీనిసాధంబునకువచ్చితినే. ఏమిమోసంబు వచ్చునోకదా!  
 వీడు నన్నేమిచేయగలడు? నన్ను కంటికిరెప్పవలెగాచు నారు  
 క్కికాంతుడే నాపాలగలడు. హా! మహాచుభావా! ద్వారకా  
 వాసా! జగన్నివాసా! నీదుసోదరిని గాపాడు సమయమిదే. ఈ  
 భూరాత్మునిచే నాక్కెక్కికీడుగాకుండకాపాడుము. (అలోచించి)  
 అలస్యమొనరింపనేల? మద్దేవి యాజ్ఞాచుసారంబుగ నీతనిమకు  
 రసం బిమ్మని యడిగెదను. ఇచ్చిననిచ్చు లేకున్న సత్వరంబుగ  
 నివోచితివాసి యేకవలయును. (ప్రగా) రాజా! తోనాకను  
 చితభాషణములేల? నీయక్కయగుచుభేష్టదేవి దాహముకొని  
 మనుకరసంబు గొనిరమ్మనిపొపించినది. కావున యయ్యది  
 యొహగిన నేకగెదను. నాకొఱకు కనిపెట్టుకొనియుండును.

కీచ—పన్నాక్షీ! నాయక్కగారి తృప్తమాన్వరచ్చినదానవు. నీనింత  
 కొండపడదవేల?



గీ. వడఁతి నాయక్క తృష్ణఁ దీ / పూదలఁచి  
వచ్చియు టివి యెంతయు / బ్రతుకొనఁగై  
వామెసోదరుడయిన నీ / హబలతృష్ణ  
దీర్చకుండుటతగునె పో / తెరవమిన్న!

నీయధరసుధారసం బొసంగి పాణిమఁత్రావశిష్టుండనగు నన్ను  
రక్షింపుము. మరనకదనంబున నన్నేలికొనుము, తాలిమి  
నిలువ జాలను.

జాగ్రత—రాజా! నేను నిర్వికారహృదయనని యీతకుముందె వచించి  
యుంటిని. నన్ను గోరినందున నీకు లాభమితయులేదు. నీయం  
దనురాగవతులగు సతుల గలసి మెలసి స్తుభాపుము. నీయక్క  
నాకొఱకెదురు చూచుచున్నాను. దాహభరము పీడింపఁబడు  
చున్నది. ఆలస్యమైనచో నామె కోపించును. కీఘ్రిమ మధు  
రసం బిచ్చి నన్ను బంపించుము.

కీచ — సుందరీరత్నమా! నిన్నుబాపింపక వాయొద్దనే నిలవయుంచు  
కొందునా? సాదియమొదకుము.

చ. అధరసుధారసం బొసంగి / యక్కరదీరిచియేగుమీ వె స  
న్మధువునగొంచు నక్కకడ / మాటలికేలసుధాకరాననా!  
వ్యధనిధనంబు జేయకను / బాధఁబెట్లుట మేలుకాదు స  
త్పథమననేగనీకగును / భాగ్యమభోగము సర్వసౌఖ్యముల్.

మత్కులకాంత తెల్లరు నీకు సేవకురాడ్రయి సదా నిన్ను సేవించు  
నట్లు కట్టిడి చేసెదను. నీకనుసన్నల నన్ను మెలపుకొనుము.  
ఈమాసిన కోక విడచి చీనిచీనా బరంబుల ధరించి బహురత్న  
సరంబు లరుతఁ గీలింపుము. అక్కఱకడను మధురసంబు పగు  
లచేఁ బంపించెదను. నీసల్లాకసౌఖ్యాలుల వినోదింపనిగ్గు.

నీను ఖచంద్ర! జ్యోత్స్నలఁ బ్రసరింపఁజేసి మన్మనోచాతకంబు  
తృప్తినందితివుము నీకరం బిమ్ము. (అనిచేయిపట్టుకొనబోవును)  
ద్రాక్ష—(కోపముతో) భీదురాత్మా! ఊరకున్నకొలఁది నీకండగర్వము  
మీరమీరుచున్నది. సామదానభేదదండంబుల నెట్లు చెప్పినను  
విసకుంటివి. నీకాయువు మూడినది కనుకనే యిట్టిదుష్కార్యా  
చరణమునకై కడంగితివి! నిన్ను జూపఁగల శక్తి నాకున్నను మ  
త్సరులయనుమతి లేకుండుటచే జంపక విడచితిని. పోపొమ్ము.

(అని పాత) నచట బడవైచి పెడలిపోవుచున్నది)

కీచ—(కోపముతో) ఓసీ కులటా! నన్నుఁ దిరస్కరించిపోదువా?  
ఎట్లు పోఁగలవో చూచెదనుగాక! (అని వెంటాడించును.)

కౌరవ—హా! దీనజనావనా! ద్వారకావాసా! జగన్నివాసా! పరమ  
పురుషా! విదూరాకూరవరదా! గజరాజప్రాణత్రాణదక్షా!  
నవనీరజదళాయతాక్షా! శ్రీచత్సవక్షా! విశ్వరూపవ్రదర్శకా!  
సకలచరాచరస్థితా! కుక్షిస్థితబ్రహ్మాండమండలా! ఆపన్నివా  
రణా! ఆదిమధ్యాంతరహితా! పరాత్పరా! పదనీరజపరమపావన  
గంగా! కరభృతవదానా! విశ్వమోహనరూపా! దూరీకృత  
సాధునాథాపా! ఈదుర్మార్గుడు నన్ను వెన్నంటి తరుముకొని  
వచ్చుచున్నాడు. నాకాపద రాకు డ గాపాడుము. (అని పరు  
గెత్తుచున్నది.)

[ఒక రాక్షసుఁడు ప్రవేశించి]

రాక్ష—ఓరీ! నీచుఁడా! పరమపతివ్రత నంటఁజూచెదవా?

శా. ఔరారా! మది కండకావరముచే ! నాచిత్తహీనుండవై  
సారాగాక్షినిబట్టఁజూచితివె నీ ! సత్వంబు దూలించెదం



గారుణ్యాత్ముఁడు దేవుఁడుండడె సదా ! కాపాడి రక్షింపఁగాఁ  
గూ)రా శిక్షనొసంగుచుంటిపదరా ! యోజీస్థలిం ద్రేళ్ళఁగఁ.

(అని తన్ని మాయమగును.)

కీచ—(తనలో) అన్నా వీఁడెవ్వడోకదా? ఇతఁడుకోకంబు లతఁడు  
లోకంబులంజూచి వచ్చునంతటి తన్నుతన్ని మాయమైనాడు.  
వీనిదాపుచే నేను తూలిపడుట నెవ్వరుకాంచలేదుగదా !  
(అనిలేచి) అయ్యయో! సైరంధ్రీ దాటిపోయినదికదా ! ఆఁ !  
ఎక్కడికి దాటిపోగలదు! (అని ఖరుగెత్తుచు నిష్క్రమించును.)

(తెర లేచును.)

(విరటురాజు కంకుభట్టు మొదలగువారు ప్రవేశింతురు.)

ద్రావ—(వచ్చుచు ప్రవేశించి) హా ! వాసుదేవా ! ఆపద్బాంధవా !  
కరుణానాగరా ! దామోదరా ! యాదవకుంజరా ! గోవర్ధనా  
చలధరా ! వేణుగానవిनోదా ! మునిరాణ్మానసహంసా ! కదన  
నిర్జితకంసా ! పరమహంసా !

విర—(కంకుభట్టునుజూచి) మహాత్మా! ఏదియో స్త్రీయూర్తరపంబు  
వినవచ్చుచున్నది. అది యేమైయుండునోకదా!

కంకు—(తనలో) ఈకంతధ్వని ద్రావదీకంతమువలె నున్నది. వీమి  
యాపద వాటిల్లినదోకదా? (ప్రశ్న) అది మన మూలిని కం  
తమువలె నున్నది. ఆమె కేమి యాపద వాటిల్లినదో? రాజేం  
ద్రా! నాకును స్ఫురింపకున్నయది.

ద్రావ—ఆహా! మాలదైవమా! సీచేత లతివిచిత్రంబులుకదా ! సకల  
ధర్మాధర్మనిచతులై శిష్టరక్షణ దుష్టశిక్షణచతులై బాహువీర్య  
తేజోధుర్యులై యలరారు పతు లేవురుగల నేనొకయనాధరీతి  
సొకదుర్మార్గునిచే నపమానింకఁబడి పొటాడింపఁబడుట కదు

యచ్చెరువుకదా! అక్కటకటా! ఈమల్లెనవాయకుడగు విర  
ట మహీపాలుని యాస్థానంబున వ్యాయంబు విచారించువాఁ  
డొక్కరుడునులేడా? ఇతమందిచూచుచుండ నానింద్యచరి  
త్రుఁడు నానువానిజేయఁదలచుచుండ నివారించు మేలిమి  
కాదులేడా? అక్కటా! ఎ తగతిపట్టినది. ఈనరపాలుండు చూ  
చుచు డియు నూరకుండెని కారణ బిదియని పొడకట్టుచున్న  
యది. తనకన్న బలవ తుండగుటయె కావలయు. కాకున్న  
రాజు దుష్టశిక్షణగావించి వ్యాయమార్గంబున నిలాతలంబు  
బాల్చిపడదా! కటా! నాకతులైన నివారింపనెంచిరా? నాయ  
కృష్ణమిట్లున్నది

విర—(తనలో) ఆయ్యయో! ఎంతకష్టము. కీచకుండెట్టి నీచకార్య  
మొనర్చసాహసించెను. బలవంతు డగు వాని నివారించు వా  
రెనగు వామాటవినె నాఁడు కాడకదా? సుధేష్ఠతోఁజెప్పి  
వానిదున్నప్పిమొన్ని తుచుగాక! (ఃష్క్రమించును)

కంకు—(తనలో) ఆహా! సూరాత్ముడగు సింహబలుఁడేమెనిట్లు పరా  
భవింపఁదలఁచెగా! ఎట్టి యకార్యబులకైన నోర్చియుండు  
సమయము వచ్చినది. ఏవిధముగానైన నిచటనుండికుప్పించే  
పరియును లేకున్న యజ్ఞతవాసభంగము రాఁగలదు. ఇంకెన్ని  
దిరచులోలేవు. కష్టములు గట్టెక్కు దాపైయున్నది. (ప్రకా)  
కూలినీ! ఈవిరలుడును సభ్యులును నీచరితం బంతయుఁగాం  
చురి. నీభయము గంధర్వులను గాంచియేయుందురు. సమయ  
ము గొమినివాయారకొందును వారినిదూర నేల? నీదేలికసాని  
యగు సుధేష్ఠాదేతో నీయదంత బు జెప్పికొనుము.

కౌరవ—అయ్యో! (అర్హత)

కంకు—(వారిండి)



గీ. ప్రభుశిఖారుణి కొలువున | వనితచేల  
కరము లిటునటునిప్పును | గణిఃరీతి  
బల్కుచుంటివి కొంకక | బాగుబాగు  
పొమ్మనిలువక శుద్ధాంత | మనకువేగ.

ద్రాక్ష—అయ్యా! నాభర్త నటుండుకావున నాకును గొంతబరిచితి  
నాట్యమునందుగలదు. మఱియు నావిభూషణ జూదరిగూడనై  
యున్నాడు ఇట్టిస్థితిలో నాకు మ గ్నదయచునది యెట్టిది.

(కంకుభట్టు మొదలగువారు నిష్క్రమింతురు తెరవ్రాసినను.)

ద్రాక్ష—(నడచుచు) ఆహా! ఈవార్త సుధేష్ణతోఁజెప్పినమాత్రమున  
నామెయేమిచేయగలదు? సమయభంగ భయంబున ధర్మజం  
దువారించి యేగెను! భీమసీనుడేమిచే నోకదా?

[భీముడు ప్రవేశించును.]

భీము—(ద్రాక్షదిని సమీపించి) ఏమది! ద్రాక్షదియేరా? సుందరీ!  
ఇట్లు శోకవిహ్వలచిత్తవై కడశీఘ్రగతిని వెళ్ళుచుంటివేమి?  
ఎవరివలననైన నీకుఁ గీడువాటిల్లలేదుకదా? సంఘాతములు  
దాచక చెప్పుము. నాడెందంబునం దాందోళన నుద్భవించు  
చున్నది.

ద్రాక్ష—(వీడ్చుచు) హా! నాకుకా! అరాతిమదభంజనచణుగుచు  
నీబిడ్డికృతి యశఃకరిపూర్ణదిక్కువారుండు నగు దృశద మహీ  
శుని పుత్రికనై మహాబలపరాక్రమసంపన్నుండగు దృష్టద్యు  
మ్న సోదరినై శూరానేసరులగు పాండుకుమారుల కత్తి నై  
యొండొరు నిట్టి దుస్థితి నందుట మాత్రముఁజెప్పింపరాదుకదా?

భీము—ఏమి! నీకు కరాభవమానరించిన ఖలుఁడెవ్వఁడు? ఇంకను  
జీవంబులతోనుండ సాహసించెనా?

ద్రాక్ష—నాథా! నాకు దిరిగి సంతాప బు బొందెదరేలా? ఏమిపిలవ  
జైన నేమిలాభము? మీరేమయిన నివారణచేసెదరుకనుకనా?

భీ—గీ. దుష్టుడెవ్వఁడు నీకట్ల / ద్రోహబుద్ధి  
సంచరించెను జెప్పుమా! స్వరముగ  
వానిదృంచి నీశోకము / బాపువాడ  
భితసురంగశత్రు! ని / భీతిజెద.

సుందరీమణి! నీ అనుతాపకారణము దాపక నాతోడ వచ్చివుము.

ద్రౌప—(వచ్చుచు) వాయుకా! వాసతాపకారణము వచ్చిందిన మీ  
రు స తోషముతో వినెదనుకాబోలు.

భీము—(అనుతాపముతో) ప్రియా! అట్లనజెల్లునా? వీరాకమునూ  
న్నవి నా మగతనమెందులకు?

ద్రౌప—నాథా! ఏమి చెప్పుదును. నేటి సాత్రుకాలంబున సుధేష్ఠా  
దేవి సోపరుండకు గీచకుండు భగినీసందర్శనోత్సాహంబున  
జనుదెంచెను.

భీము—సరే! సుధేష్ఠాదేవియందలి భక్తిభావంబున సనుదెంచుట  
ధర్మమే.

ద్రౌప—అతఁడు వచ్చుననికి సుధేష్ఠ సన్నిధింపుచుండెను. నేనామెను  
సేనింపుచుంటివి. అప్పుడా దురాత్ముఁడు (అర్హోక్తి)

భీము—అ! ఏమి దురాత్ముడనుచుంటివి. అతడు నీ కేమైన హానిచేయ  
లేదుకదా? చెప్పుము చెప్పుము.

ద్రౌప—అప్పుడా దుష్టుఁడు నన్నువీక్షించి నాకులగోత్రంబులడిగెను.  
నేనాతనిమాటల వినిపించుకొనక యూరకొంటిని. వాఁడు కా  
మాంధుఁడై కనులుగానక నన్నుగవయఁదలచి పెక్కుదెరం  
గుల బ్రార్థించెను. కాని నేనాచోటు కడురయంబున బాసితిని.

భీము—(కోపముతో) అరే దురాత్మా! పరాంగనాహరణమాననా!  
దురాచారా! ఏమిరా నీదురాగతము.

చ. పరసతి తల్లిగాఁదలఁచు / భావమువీ! సతీశిరోమణి

గరువముతోడఁగూడ మది / గాత్రనహించితె నుష్ణబుద్ధిజే



సురపతి చేతికోతి హితి / సోలిన శైలమురీతి నిన్ను నీ  
 ధరణిని గూల్చువాడనిదె / దాకవనిల్వము ధీరబుద్ధివై.  
 ధృవకో. కనులు గానవొ కామినీమణి / గాముకేళినిగూడగా  
 మనములోపల నెంచివాడవె / మంచిమార్గమెదుష్టుఁడా  
 జనములెవ్వరు మంచిగాదని / శ్రద్ధబూనివచి పరో  
 వినియువారల బోధనీసడి / వేగఁజేతువు మోచగళ.

నీజేహము కండకండలుగ జల్చి కాకులకు గ్రద్దలకు నెరగావించెదను.

[అని నడచుచున్నాడు.]

జాక—(భీమునిబట్టుకొని) నాథా! శాంతింపుము శాంతింపుము. మీ  
 రిట్లు కోధంబున వర్తింతురని దలంచినచో నేను వచింపకనే  
 యుందును. మీరీవిధంబున వేగిరించిన మన-యజ్ఞాతవాసంబు  
 నకు భంగంబురాగలదు.

భీము—(శాంతముతో) నీవుచెప్పినమాట సత్యమే. తరువాత నేమి  
 జరిగినది.

ద్రావ—తరువాత నాదుష్టుకు తన సహోదరితో నేమిమాటాడెనో  
 కాని యిండుకకాలము గూర్చుండియుండి తన సౌధమునకు  
 వెడలిపోయెను. పిదప సుధేష్ఠకూడ నచ్చుబిలచి దాహభరంబు  
 న బీకింపబడుచుంటిననియు తన్నివారణార్థము మధురస బు  
 తన తమ్ముని సౌధంబునుండి తెమ్మనియు సాతో వనించెను.  
 నేను బరపురుషునియింటికి వెళ్ళజాలనని యెంతయో బ్రతి  
 మాలి చెప్పితిని కాని తుదకు వానియి టి కేగకతప్పినదికాదు.

భీము—ఆ! ఏమి? సుధేష్ఠకూడ యిక్కార్యంబు దమ్మునికి సాయకడ  
 నెంచెనా! ఆదురాత్మునకుబుద్ధిచెప్పి వాని దౌష్ట్యంబు మాన్పు  
 టకుమారుగా నిన్ను వాని నివాసంబునకు బంపెనా? ఆమె  
 కూడ దండ్యురాలె. పిదప.

ద్రావిడ—పిదప నేనామె మానతి ననుసరించి సింహబలునికడ కేగిమధు  
రనందిచ్చి సత్వరంబుగ బ పివేయుమని దూరంబుననుండి  
యవగితినిఆకురాత్ముడిదిన కుగొనకనన్న నేకదూరాలాపంబు  
లాడె అప్పుడు నేనెన్నియో నీతులువదేశించితిని. నాకేవురు  
కుహరపరాక్రమ సంపన్నులగు గంధర్వకతులున్నారనియు  
మేరమీరి నడచిన నిన్ను తప్పకదాడించి తీరుమరనియు గూడ  
వచిందితిని కాని పైత్యరోగికి బాచదారయు జేదైనటుల  
పాపాక్యంబులు వానికి రుదంపవయ్యె. ఆకూరాత్ముండు  
పానినెల్లఁ బెడచెవినిబెట్టి నన్ను బట్ట దలంప నే భయంబం  
దుచు వాని సాధంబువిడచి మిక్కిలివేగంబునబరుగెత్త సాగితిని  
వాడునన్ను వెంటాడించెగాని మార్గమధ్యంబున నొకకితవదను  
జని చేవ్రేటువడి సొక్కి తూలికడిన నేను కడుశీఘ్రగతిని విర  
టుని సభాస్థలిజేరి యిదియంతయువినిపించితినిగాని న్యాయంబు  
విచారించువారి నందుగాన నైతిని. త్వదీయాగ్రజుండుకూడ సా  
ధ్వినభకెక్కి వారాంగనవలె నాట్యంబు సలుపుచు నిట్లు వ  
లుగుట పాతిగాదవిపలికెను అతట నేనచ్చోటువాసి వచ్చు  
చు నిచట మిమ్ము గలసికొంటిని. అన్యరాత్మునివలన భయం  
బున నించుకంతయు మదికి విశ్రాంతి కలుగ కున్నది ఇప్పుడే  
మహానినాటిల్లునోయని భయంబుగదురుచున్నది.

భీము—నుగువా! ఎగలబొగులకుము భీమసేన బాహుబల రక్షితవగు  
నీకేమిభయము?

శా. కాంతా! బల్కనె “నాకు కేవురునిభువ / గంధర్వులున్నా” రటం  
చెంతేని న్వచియించినన్వికమగా / పృక్ష్విస్థలింధీరుడై  
మంతబాష్పగ నిల్చుగాక కలవం / బధించివేద్యుచెనం  
జింతస్వీకుమువాని కాయకుచిరం / జీవునినుగాంక్షతోక.



తరుణీ! నీవుమత్స్య భానాయకుని సభాస్థలంబున కేగినప్పుడు  
నీతోటినుండి యింకేమి పలుకవచ్చునో యను భావంబున ధర్మ  
తనయుండట్లు కలిక ఆమహామహాదు సాధారణ కృద్వీశుల  
వంటి వాడుకాదు. అజాతశత్రుుండగు సార్థక నామమొక యుధి  
శ్శురునకె కాక యితరులకుఁజెల్లువా? రాజసూయాధ్వరం బొన  
రించి దిగ్విజయము గాంచ సామాన్య భూపునివశమా? అట్టి  
ధర్మమార్గైకశీలుఁడొకరుండుకలడా? ఆపురుషవరేణ్యుని ధర్మం  
బుననేకదా మనమిట్లు చెలంగుచుంటిమి అట్టిపుంభావనిధి యగు  
కుంతీసుతాగ్రజుండు బీదయై సన్యాసి వేషంబున నొరునిసేవించి  
యజ్ఞాతంబానర్చుట న్యాయ బురకు లోఁబడికదా? ఆధర్మమూ  
ర్తి నీవేమయిన పలికి సమయభంగమొనర్తు వేమోయను శంక  
నట్లు పలికె గావలయు. ఇక సింహబలుండు నాచేఁ జచ్చినని  
తలంపుము.

ద్రౌపది—పాంచాలవిభుండు తనకుమారులకన్న గోమునబెంపఁ బెరిగి,  
సకల సన్మణినియనదగు కుంతీదేవికిఁ గోడలనై యామెచేఁ  
గొండాడఁబడి ప్రాణంబులకన్న మిన్నగ మీరుసంరక్షింపు  
చుండ వరలుచుండి, బానుగులచే మిక్కిలి స్తుతులగాంచి,  
రాజసూయాధ్వరంబున భూసుర నికురంబుచే నాశీర్వాచనంబు  
లంది వారిని దృష్టినందింపఁమిది, పాండుమహీధవుని గోడల  
నని శుద్ధాతన్మపకాంతాజనంబుల బొగడ్తలగాంచిన నేనిపుడు  
సుధేష్ఠకుఁ బరిచారికనై గంధాబుతీయుట పూర్ణగుచ్ఛుఁగొదిగ  
గల్గుపనుల మెలఁగవలసినచ్చె. నాకరంబులెట్లు కాయలుకాచి  
నవో కాంచుడు (అని యేడ్చుచున్నది.)

భీము—తరుణీ!

మ. దైవపంచన జేసియిప్పుడు / దాపురం బయ్యె గవ్వముల్.  
భావికాలము భోగ్యమయ్యెడు / భాగ్యవైభవమందగతి  
కావునన్నది జింతజెందగఁ / గాంత? వ్యర్థము నర్వదా  
శ్రీవిభుం డనుకంపగూర్చెడు / శ్రేయముల్ తులతూగఁగఁ.

భామినీమణి! చింతదక్కుము!

జాగ్రత్త—హా! నాథా! నాడ్లు నభాభవనంబున దురాత్ముండగు దుస్స  
సేనుచే, బరాభవంబందియు జాకుంట నేడికీచకునిచే వంచిత  
నగుటకే కాఁబోలు ఇఁక నాకెక్కడవిచారశాంతి. అయ్యో!  
ఇందులకు మీరేమిప్రతీకారముచేయుదురు. దైవవిధిదాటరాని  
దికదా? కావున మీశ్రేయంబు మీరు చూచుకొనుఁడు. నే  
బుట్టినది మొదలు చింతలభరించుటచే నాహృదయంబు మ్రో  
డుబారియున్నది ఎట్లయినభరించెద. దుర్గర్వంబున గనులుకా  
నని యాదురాచారుని మీరు వధింపకున్న నేనెట్లో ప్రాణంబు  
లఁ బాయుదానను. లేకున్న శీలలక్షణము గావించుకొనఁ  
జాలను.

భీము—మత్రియా! శంకపీడుము. రేపుతప్పకుండ వానిని దుదముట్టిం  
చెదను. రహస్యంబుఁగ వానిజంపవలయును. కాని యెదుటఁబడి  
తృంపరాదు. కావున రేపువానితో నీగోర్కెఁదీర్పనర్తనశాలకు  
నొంటిగరమ్మనివచ్చింపుము. వాఁడేకాంతంబునవచ్చినాచేసంహ  
రింపఁబడఁగలఁడు. మన యజ్ఞాత వత్సరంబుసూడపూర్తికావచ్చి  
నది. పదునొకండునెలలు గతించి పదిరెండవనెలజరుగుచున్నది.  
మన దాయాదులగు దుర్యోధనాదులొబరిమార్చి విజయంబు  
గాంచునంతకును నాకు శాంతి జనింపదు నీశయనస్థానంబునకు  
బొమ్ము. ఎవరైనగాంచి న మనరహస్యంబు బయలుపడగలదు.

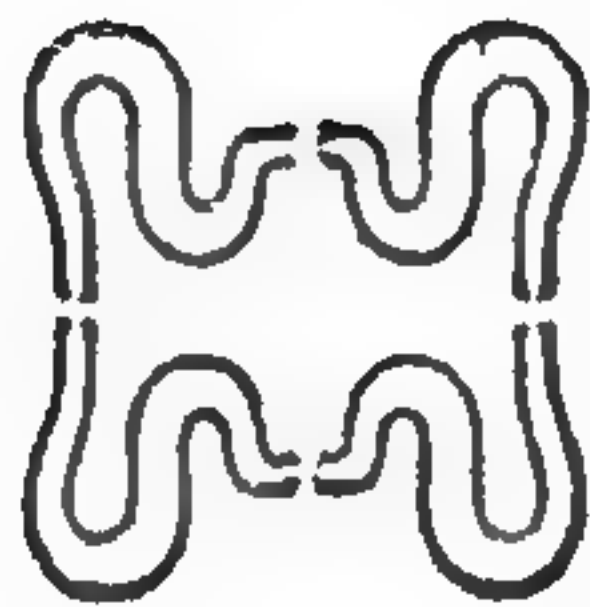


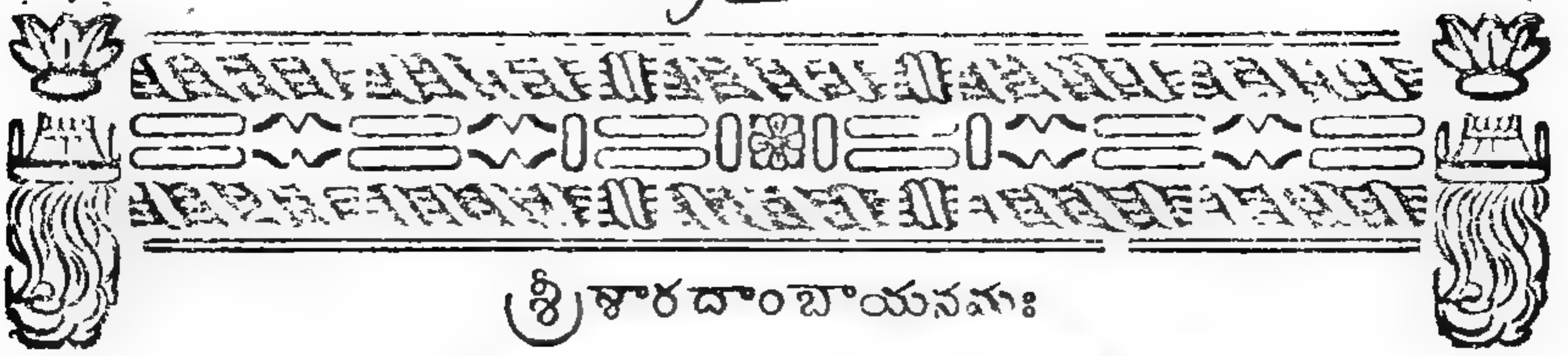
ఆ. వె. ఎల్లిసింహబలుని / నెట్టెనజంపెద  
శంకదక్కిచనుము / సారసాక్షి  
చింతవీడుమింక / చెల్లెనాదుష్టుండు  
పరమసాధ్వినన్ను / బనపుకలన.

ద్రాప—నాథా! నాకనుజ్ఞనీయుడు.

భీము—మంచిది.

(ఇరువురు టెరియొకవైపున నిష్క్రమింతురు.)





శ్రీశారదాంబాయనమః

# పాండవజాతవాసము

చ తు ర్థాం క ము.

(ఒకవృద్ధకంచుకి ప్రవేశించుచున్నాడు.)

వృద్ధకంచుకి—ఆహా! ఆమహారాజెక్కడనున్నాడోకదా? కీచకమహారాజా! నిన్ను వెదకి వెదకి వేసారితిని. నీవూడుస్థలాబులన్నియు నొకటివెచుక నొకటి బాగుగ బరిశోధించితిని. నీకొరకు రాణి గారు తల్లడిల్లుచున్నారు ఎక్కడను నీజాడ కాన్పించుటలేదు సరికదాయొకరునుజూచినట్లుచెప్పటలేదు. ఏమిచేయవచ్చును? అయ్యా! మాత్రభువైన కీచకమహారాజు నెచ్చటైనజూచితిరా! ఏమనుచున్నారు? ఇంకెక్కడి కీచకుడా? అయ్యా! ఏమి ట్లుట్లనుచున్నారు. (వినుట నభినయించి) సర్తనశాలలోఁ జంప బడి తలలు గొళికవలె దొర్లుచుండెనా? అయ్యయో ఎంతదుర వస్థ ఎంతదాగుణము. ఈప్రకారమెవ్వరిచేఁ జంపబడెనో చెప్పు గలరా? (మరల వినుట నభినయించి) ఏమనుచున్నారు. గంధర్వులచే సర్తనశాలయందు గూఢంబుగ సంహరింపబడెనా? అక్కటా! ఎంతటి యుదారుడుగదా? సేవకులయందలి వాత్సల్యము కీచకమహారాజునలే చల్లినది. కటా! ఏమికారణమున గంధర్వులచే సంహరింపబడెనోకదా? ఏమనుచుంటిరి? పైరం



భ్రాసిమోహించి గంధర్వలచే దృంఢబడెనా? పైరంధ్రియేవ  
రుచెప్పుమా? (జ్ఞప్తినభినయి చుచు) సుధేష్టాదేవిదగ్గరకుఁ  
గొత్తగావచ్చి పనిచేయుచున్నదాసియా! రాజా! ఎంతబుద్ధి  
మంతుడవైనను పొరబడితివికదా?

గీ. రూపయవ్వన విభవాభి / రూఢవై న  
సతులుపలువురు కలిగియు / జనునెసాధ్వ  
బరమపావనచరితను / వాంఛజేయ  
దాటగశక్యమెయెవరికి / దైననియతి.

మలినాంబరధారిణియై నీయక్కగారిని సేవించుచుండు శరిచారికను  
గోరి యామెకై దుర్మరణము నొందితివా? దైవమా? కాల  
గతి యెట్టివానిని కట్టికుడిపితిరునుకదా? లోకమందున బలంబు  
న బ్రఖ్యాతిఁగాంచిన బిరుదు మగలలోఁ బేరెన్నికగన్న సింహ  
బల మహారాజే యిట్టి దుర్మరణమునందిన యిక చెప్పవలసిన  
దేమి? (యోచించి) వరసతీగమన మహాపాపము విటశుపేక్షం  
ధనములకు వీతిహోత్రముకదా? చిన్నితనమునుండియు రాజ  
కుటుంబమును సేవించుటచే బ్రేమంబున నిట్లు పలుకుచుంటిని.  
గాని కీచకుఁడెన్నియో యిట్టి సంసారఘాతలొనర్చియుండెను.  
నూరుగొడ్లనుదిన్నరామబందున కొకటేగాలిపెట్టెను మాటయు  
బద్ధమా? ఏపుట్టలో నేపాముండునోకదా?  
(నేపథ్యమున)

గీ. అనదనై తనిచట / నాలికుయ్యాళింపు  
డకట మీరుగలుగ / నాక్రిమించి  
సన్నుఁగట్టి సూత / నందను లిమ్మెయి  
పెఱపులేక భంగ / వరచువారె.

ఉ. అనలేనై రియోజయ మ / హద్యుశిషిక్రిను యోజయింత మె  
ర్మానవిఘ్నార్థ మానరిపు / మర్దనయోపజయాభిధాన తే

జోనిహితాహితప్రకట / శూరగుణ ప్రతిభాసయోజయ  
 తేన విరోధి బాహుబు / జృంభణ భంజనయోజయద్బలా.  
 సీ. తొడగిన పనిచలం / బెడపక యతిదుష్క

రంబైన కడతేరు / ప్రభువులారా!

\* పెనంగిన వైషస్వ / తునినైనగడిమమై

వేల్మిడి బరిమార్చు / వీరులార

శరణార్థియగు దుష్ట / శాత్రువునై నను

గరుణ రక్షించు న / త్పురుషులార

యర్థికః బ్రాణంబు / లై నను దాపక

తమకించి యిచ్చు ను / దారులార

గీ. నాథులార గంధర్వర / త్నంబులార

నన్ను నుపకీచకులు దమ / యన్నశవము

నందు బంధించికొని వెస / నరుగుచున్న

వారు రక్షింప వేగరా / వలయు మీరు.

(విని) ఓహో! యాయాకృందనధ్వని స్త్రీకంఠమును బోలియున్నదే.  
 పోలియుండుటయేల? స్త్రీకంఠధ్వనియే సైరంధ్రిని నుపకీచకు  
 లు తమ యన్నశవముమీఁద బంధించి కొనిపోవుచుండిరా?  
 ఎంతదారుణము. అన్న గంధర్వులచేత మడిసెనని తెలిసి నా  
 సాధ్వి కట్లు ద్రోహంబుసేయ సాహసించిరే? అయ్యో! ఉప  
 కీచకులారా! మీరయిన తిన్నగనుండరా? ఏమిదుర్వార్త ఇవి  
 నిఁజుదునో? మిమ్ముల నావిరటుండైన వారింపలేదా? అదిగో!  
 ఎవరో పచ్చుచున్నట్లున్నారు, నాయనా! పచ్చువారెవరు?

[యశోలలిక ప్రవేశించుచున్నది.]

యశో—నూజేవియగు సుధేష్ఠ నూర్వురు సోదరులును సీంహాబలుఁ  
 ను మరణించుట విని మిక్కిలి వ్యాకులత్వంబునఁ బరితపించు



చున్నది. ఎవరెన్నివిధంబులఁ బ్రబోధించినను లేవకున్నది. ను  
హారాజుగారిని దోడితెచ్చి నామె దేర్ప యిటువచ్చుచుంటిని.

వృ॥ కం—ఎవరా వెళ్ళువారు?

యశో—తాతా! నేను యశోలతికను.

వృ॥ కం—నీకండ్లకు నేను తాతవలె గన్పడుచున్నానా? ఎక్కడికి  
వెళ్ళుచుంటివి?

యశో—తాతవుకావా? విరటమహీనాధుని దోడితెచ్చుటకై యేగు  
చుంటిని.

వృ॥ కం—ఎందులకు?

యశో—సుధేష్ఠాదేవినోదార్పుటకై రాజుగారిని దీసికొనివచ్చుటకు  
వెళ్ళుచుంటిని.

వృ॥ కం—అవును. కీచకమహారాజు మరణించుటచే నామెదుఃఖము  
సహించరానిది.

యశో—ఒక్కకీచక మహారాజేకాదు. అతనిసోదరులు నూర్వురుకూ  
డ మడసిరి.

వృ॥ కం—అయ్యో! ఎంతదురవస్థ. యశోలతికా! ఊహకీచకులనెవ్వ  
రుచంపిరి.

యశో—గంధర్వులు.

వృ॥ కం—అట్లైన సుధేష్ఠాదేవి దుఃఖమునివార్జ్యమైనదే. అయ్యయ్యో!  
ఊహకీచకులారా! మీలోనొకరైనజీవించియుండగైపోకదా? ప్ర  
శాంతమైనదే యశోలతికామహారాజుగారిని దీసికొనివచ్చుటకై  
వెళ్ళుచుంటివా?

యశో—ఔను.

వృ॥ కం—పై రంధ్రినిచటచూడి వెడలిపోమ్మని చెప్పుమరనుకొందురు

యశో—ఎందుచేత

వృ-కం—ఆమెను చూచినంతమాత్రమున గంధర్వులు పంహరించు చుండుట చేత.

యశో—అదే సై రంధ్రి యిటులనే వచ్చుచున్నది.

వృ-కం—(వడకుచు) ఇటులనే వచ్చుచున్నదా?

యశో—జౌను. యిటులనే.

వృ-కం—(భయముతో) ఇచట నిలువరాదు (అని నిష్క్రమించును)

యశో—నేనును వానినిమీద వెళ్ళెదను (నిష్క్రమించును.)

ఇ ది వి ష్క ం భ ము.

రంగము—సుధేష్ఠయంతఃపురము.

[విరటుడును సుధేష్ఠ ప్రవేశింతురు.]

విర—తరుణీ! ఎందులకు విచారించెదవు? మనవస్తువుమంచిదై నకదా?

సుధే—అయ్యయో! సోదరులారా!

ఉ. నూర్వురు సోదరుల్బంధిసి / నుద్గయిపోతిరె నాకునేల యీ

సర్వసుఖంబులు స్వీభవ / సావదలుండలపోయ నక్కటా!

యర్వర నొక్కఁడై న మని / యుండవడేని పురాకృతంబుగం

ధర్వులచేతనుంబడిన / దక్కరెవోషము చాలఁ చేసిరన్.

సై రంధ్రీ! ఎంతవనిచేసితివే?

విర—తనబాగారము ముచిదికానప్పుడు స్వర్ణకారుని దూషింపనేల?

కాంతా! కడచినదానికై విచారింపరాదు. కానినీతోనొకసంగ

తిచెప్పెదను. ఏమన సైరంధ్రీరూపవంతురాలు. ఎవఁడైనకర్మ

ముచాలక చూచిన నాగంధర్వులు వానిని దుదముట్టింతురు.

కావున సైరంధ్రీదెసనెప్పుడు భయ బుగదగుచుంట మనసగు

నుండి తొలగించుటమంచిది. కాన ప్రార్థనాబూర్వకంబుగ

నిచటనుండి పంపివేయుము.



సుధే—నాకంటఁబడిన సోదరమరణవిచారము తెల్పించుచుండును.

మీసేపు ప్రకారము చెప్పెదను.

విక—అదుగో సైరంధ్రీ. నేనిటనుండరాను. (అనినిష్క్రమించును.)

సుధే—అయ్యో! తమ్ముడా! సింహబలా! ఇకెక్కడిసింహబలుఁడు?

వాడు నేనొనర్చిన యువదేసము చెవులకెక్కినదికాదు. నేనె

చేతులార నిన్నుజంపుకొంటిని. నీముఖముచూచి మోమోటాకు

డియెదురు చెప్పనైతిని ఇంతకును దైవఘటన మిట్లున్నది.

[సైరంధ్రీ ప్రవేశించుచున్నది.]

ద్రాప—(తనలో) న న్నన్యాయంబుఁగ బాధించిన కీచకోపకీచకుల

గంధర్వ నెవంబున మన్నాధుఁడు మట్టుబెట్టి నాకు ముదంబు

గూర్చెను. తానిండుబ్రవేశించు కలంబున సుధేష్ఠాదేవి మిక్కి

లి పగచుచున్నది. (ప్రకా) అమ్మా! గతించినదానికి వగవనేల?

మనము మాత్రము స్థిరంబుగనుండువారమా?

సుధే—(విచారముతో) అయ్యో! సోదరా! మీపాలి కీమిత్తియెక్కడ

నుండి వచ్చినదోకదా? అమ్మా! సైరంధ్రీ! నీవు మిక్కిలి సౌక

ర్యవంతుఁడవు. నిన్నుజూచి యెవండేవి భ్రమపడిన వానిని

గంధర్వులుసంహరింతురు. నానాధుఁడునుకుమారుఁడును మగ

వారలేకదా! నిన్నుఁ గాంచినంత వారికి భయము గదురు

చున్నది. కావున నిచటనుండి మఱియొక చోటికి జనుమని

వినయపూర్వకముగ మన్నాధుండు కోరుచున్నాఁడు.

ద్రాప—(తనలో) ఈమె సోదరమరణవిచారవిహ్వలహృదయంబున

నిట్లు పలుకుచున్నది. ఇక మాయజ్ఞాతవాస మితిదినంబులు

పండ్రొందు మాత్రమేయున్నవి. కావున నీమితిదినంబులు కూడ

నిచటనేయుండ వేడుకొందును. (ప్రకా) అమ్మా! నావిభులగు

గంధర్వులు మీయందు జాల దయాంతరంగులై యున్నాగు

కః జ్ఞానం దివసంబులు మాత్రము నీయింట వసించుము.  
 వారు మీకు మేలొనర్చి నన్ను తమతోడ దీసికొనివెళ్ళుదురు.  
 సుధే—అమ్మా! నీయిష్టమువచ్చిన ట్లందుము. నీవు నాకు బరిచర్య  
 చేయవలదు. నాభర్తను గుమారులను రక్షించుభారమునీదియె  
 దా!—(తనలో) ఈమె భయ మేమనవచ్చును (ప్రకా) అమ్మా!  
 సేవకురాలగు నన్నింతగ బాగడరాదు.

[అంత నొకచేటి ప్రవేశించుచున్నది.]

చేటి—దేవీ! హస్తినాపురమునుండి యొకమల్లుడువచ్చెనట. వానితో  
 బోరునలుపు వినోదముగాంచుటకై రమ్మనమని మహారాజుగా  
 రానతిచ్చిరి.

సుధే—అట్లయిన మన మేగుదము రండు.

దా!—మంచిది. (తెరవ్రాటును.)

## 2 వ రంగము—విరటసభ.

[ప్రవేశము—విరటుడు, కంకుభట్టు, మల్లుడు పరివారము.]

మల్లు—రాజా! మల్లు డోడిపోయెను ఇక నెవరైనగలరా! లేకున్న  
 లేరని చెప్పుము.

విర—(విచారముతో) మహాత్మా! కంకుభట్టా? మనమేమిచేయవచ్చును?  
 మనచే బంధుబంధుని మల్లు డోడె నిశ్చయగుకన్పింపదు. సింహబ  
 లుడున్న మన కీభంగపాటురాదు.

కంకు—మహారాజా! ఇంకెయింత యోజింపనేల? మనవలలుని  
 రప్పింపుము ఆరేడి మల్లుని జయింపగలడు.

విర—(శరణార్థముతో) ఓరీ! మనవలలుని బిలుచుకొనిరమ్ము.



మల్లు—రాజా! ఏమిచెప్పెదరు. నన్ను మల్లయుద్ధంబున జయింపఁ  
గలవా డెక్కడనులేడు. అనేకదేశాధీశుల సభాస్థలంబుల  
గాంచితిని. ఎవ్వరు నన్నెదుర్కొన్న వారేలేరు. యింకనీవు  
పిలిపింపఁ బోవు మల్లుఁడు మాత్రము నన్ను జయింపఁగలఁడా?

(వలలుఁడు ప్రవేశించును)

వల—విరటమహీపాలా! నన్నెందులకుఁ బిలిపించితిరి?

విర—వలలా! ఈతఁడొక జట్టి సకలరాజన్య సభాంతరంబులగల మ  
ల్లరతోబోరి జయముగాంచినాడట మనసభలో నెవరైన గల  
రేమో యని వచ్చినాడట కావున నీవతనితోబోరి విజయము  
గాంచి మనదర్బారునకు ఖ్యాతినిదెమ్ము.

వల—(ధర్మజుని దెసఁగాంచును.)

కంకు—వలలా! నీవు మల్లయుద్ధంబునఁ గడు ప్రావీణ్యుడవని చెప్పి  
నందులకు మాటదక్కింపుము.

వల—దేవా! భవదీయకరుణావిశేషంబున నీతనితోఁ గయ్యమొనరించి  
జయముగాంచుట యొకలెక్కలోనిదికాదు. నాకనుజ్ఞనీయుడు.

విర—పోరాడి జయము గొనుము,

వల—(నమస్కరించి లేచి) మల్లుఁడా!

మ. ధరణీనాథ సభాంతరంబుల మహా ధైర్యంబురెట్టింప మీ  
ల్పిరుదంబుల గొనినాడవంట యిపుడే యీరవ్యమొప్పార సం  
గర శౌడిత్యముఁజూపుమా వలలుతో యిగొంక్షించి పోరాడగా  
దరమే నీకు భయంబులేక నిలుమా యదారుధ్య దేహుండవై

మల్లు—వలలుఁడా!

ఉ. భూపసభాస్థలింబొలుచు యీ బూర్ణబలాధ్యుల శూరవీరులని  
దేవకదేవకుంగనుచు యీ దేవము దూల్చితి మల్లయుద్ధము  
దాపదనొంది కుండి సమ యీ రావని నావిజయంబు చెప్పుచుం  
భూపునిచేత మన్ననల యీ బొందుగ నాకొనరించి రెంతయుఁ

వల—(నెడనప్పునవ్వి) అట్లయిన మాభూపాలునిచే సీకు మన్ననల బెక్కులు సేయించెదనులే. ఏదీ! చూతము సీబొకము.

(అని మరలఁ జరచును.)

మల్లు—రారమ్మ. (ఇరువురు కొంతతడవు పోరాడుదురు.)

వల—(మల్లుని క్రిందబడదోసి వానిపైఁ గూర్చుండి) మల్లుడా యిపు డేమనియెడవు.

మల్లు—అయ్యా! ఎమ్మలు చూర్ణ మ్మలగుచున్నవి. ఎంతటి బలవంతులయిన నాకడ నిలువలేకపోతిరి. నేను నీకోడిపోతిని. రక్షింపుము. రక్షింపుము.

వల—జయ మెవరిది!

మల్లు—నీదే. నీకోడిపోతిని.

విర—వలలా! ఈతని వదలివేయుము.

(వలలుఁడు మల్లుని వదలివేయును.)

మల్లు—(విరటునిగాంచి) డేవా! అనేక జగజ్జట్టులగాంచి వారితోఁబోరితని గాని సుఖపుగ నన్ను జయించినవారి నెందును గానలేదు. ఈతనివలన మీసంస్థానమర్యాద నిలిచినది. నాకనుజ్ఞ యిప్పింపుఁడు.

విర—మరచిది.

మల్లు—(సభాస్థలము దాటివచ్చి) ఏమిది వింతగనున్నదే? ఈబలశాలి భీముఁడై యుండునా. లేకున్ననింతచులుకనగ నోడింకఁజాలదు తప్పక పాండవులిందేకలరు. ఏమన నొక స్త్రీవిషయమైసింహబలుడంతటి బలవరాకృతివంతుఁడమరణించుటచూడ నాశ్చర్యముగనున్నది. లోకంబున బలవంతు లార్వరతో దుర్యోధనుండును బలరాముండును భీముడు సింహబలుండును శిశుపాలుండు నశ్యోవ్య సమూహబలవంతులు. శల్య దుర్యోధన బలరాముల



దగ్గరకలలేరు. పాండవులజ్ఞాత బుసలుపుచున్నారు. వారిచటనే  
యుండితీరుగురు. యీస గతి మాదుర్యోధన మహారాజుతో  
దెల్పెదనుగాక. (అని నిష్క్రమించును.)

విర—వలలా! మనదర్బారునకుఁగీర్తిఁదెచ్చిన నిన్నెంతగీర్తిఁచినను  
దీరదు. ఈముక్తాహారంబు గైకొమ్ము. (అని తన మెడలోని  
ముత్యాలపేరిచ్చును.)

వల—మహారాజా! వలలవాని కీహారముతోఁబనేమి? పంటసేయువేళ  
యైనది. వాకన్నజ్ఞయిండు.

విర—మంచిది. (వలలుండు నిష్క్రమించును)  
(ఒక గోపాలుఁడు ప్రవేశించి)

గోపా—దేవా! రక్షింపును. రక్షింపును.

విర—ఏమిరా! రోజుచుంటివి. కారణమేమి?

గోపా—జిగర్త దేశాధీశుండగు సుశర్మ చతురంగ బలసమేతుడై  
వచ్చి దక్షిణదిశయందుండు దేవరవారి గోవులఁబట్టుకొని పోవు  
చున్నాఁడు. దేవర పెంటనే బయలుదేరి సుశర్మ నెదిరించి గో  
వుల మరల్పనిచో మోసము వాటిల్లును.

విర—(కోపముతో)

శా. ఔకారా! కనువెంతఁగానకను గ / ర్వాంధుండునై దుష్టుడై  
ధీరత్వంబున గోవులంబొదిలెనే / లేజంబుపెంపొందఁగా  
ఘోరాజాతదేహుగానమపనే / కోల్పోవడే ధీరతం  
సారం బెక్కడనుండి వచ్చెమన గో / సంఘంబునుంబట్టఁగక.

ఔరా! కాలమహిమ ఇదివరకు నాచేనోడంపఁబడి కాందిశీకుఁ  
డై మరల విజృంభింప గారణమేమియో ఓరీ! శంఖశతాసీకారు  
లతో సీసంగతిఁజెప్పి యుద్ధోన్ముఖులై రమ్మచుము. సారథిలోంధ  
మూయితిము సేయుమనుము. (కంకుభట్టుతో) స్వామీ! ఈ  
శూరమన్యు డిదివరకు పెక్కుకదనంబుల కలాయనము చిత్ర

గించినవాడే. సింహబలుడు మరణించినవార్త విని గర్వించి  
 గోవులబట్టియుండనోపు. ఎక్కడికి బోగలడులెండి వైరులతో  
 సంగరమొనరింపబోవు న న్నాశీర్వాదింపుడు. (నమస్కరించును  
 కంకు—రాజా! జయము గొనుము. (తనలో) నేటితో మాయజ్ఞాత  
 వాస మితి చాటగలదు. ఈవిరటుని నీడనుండి మాప్రతిజ్ఞ  
 దీర్చికొంటిమి. రాజునకు సమగము దటస్థించినది. శావున మే  
 ము నలువురము నీతనికి దోడుగాబోయి యుద్ధమొనర్చుట  
 మంచిది. (వ్రకా) రాజా! నీవు వైరివీరులతో సంగరం బొన  
 రింప నేగుచుంటివి నీతోగూడ నేనుకూడవచ్చి కొంత యా  
 హవకీడ నొనరింప నుత్సుకము గలుగుచున్నది. నాకు విలు  
 విద్యయుందు గొంత పాండితిగలదు. కాన నారాక యంగీక  
 రింపుము.

విర—స్వామీ! ఇంతకన్న మరేమి కావలయును. ఓరీ! కంకుభట్టు  
 గారికి రథం బాయితంబుసేసి తెమ్మని నాయానతిగాఁ జెప్పు  
 ము. పోమ్ము.

గోపా—చిత్తము దేవా!

కంకు—మహారాజా! మనతోగూడ వలలుని చామగ్రంధి, తంత్రీపా  
 లుర గొనిపోయినతెస్స. వారుకూడ గొంత సంగరపాండిత్య  
 ములపరచుకొనియుండిరి. నేనప్పుడప్పుడు వారి సుశిక్షితము  
 కన్నులారఁగొంచియుంటిని.

విర—అట్లయిన మరియు మంచిదే. తప్పక యటులనే కొనిపోవుదము  
 మునిమాడు రథంబుల నాయితంబుసేసి వలల చామగ్రంధి  
 తంత్రీపాలురకుగూడ రప్పింపుమని చెప్పుము పోమ్ము. స్వా  
 మీ! కాము సంసిద్ధులైరండు.

(అందరు సేద్యములుతురు.)

అని





శ్రీశారదాంబాయనమః

# హిందవాజాతవాసము

పంచమాంశము

రంగము—రాజవీధి.

[కేశవశర్మ ప్రవేశించును.]

కేశ—అహ! ఏమి యదృష్టమోకాని నాకుమారునికి వివాహము లె పెట్టిన యప్పటినుండియుఁ గంటికి నిద్రయుఁగడుపునిడుగ నా హారములేదు సరికదా? రామ రామ! ఇంటిపట్టుననుండి సుఖముఁగనై నఁ గూర్చుండుటలేదు. ఏధరాధీశుని గాంచినను సమయముకాదనువారే. ఇతకును వానికి కల్యాణమురాలేదు కాబోలు. “అన్యథాఽపి తంత్రకార్యందైవమన్యత్రచింతయేత్త” ను నార్యోక్తి నాయాదు వరించినది. ఈమత్స్యదేశాధీశుండగు విరటమహీజానితనశ్యాంకులదినవార క్రియలయందు గొప్ప గ న్యాదాన, భూదాన, గృహదాన, హిరణ్య గోదానములు చేయించినాడట. అప్పట్లో జ్యేష్ఠాదేవి నెత్తిపైఁ దాండవమా డుచున్నది. ఈసగర ప్రాంతముననే యుంటిని. ఏమిలాభము? అదిగో ఎవరో వచ్చుచున్నారు.

[నారాయణుడు ప్రవేశించును]

కేశ—ఎవరు నాయనా మీరు.

నారా—నేను నారాయణుడను.

కేశ—నాపానిటికి నీవు నారాయణుడవే. నారాయణా మాట.

నారా—ఏమిపని?

కేశ—మాసర్విగానికి వివాహంచేయతలంపులో వచ్చితిని. రాజుగారి దర్శనమగునా?

నారా—తప్పకుండ కాగలదు. కాని

కేశ—ఏమి బాబూ “కాని” అనుచున్నావు. ఏమయిన మా పెద్దమ్మ యిక్కడకు వచ్చినదా?

నారా—ప్రస్తుతము నగరులో లేదు.

కేశ—(కూలబడి) అయ్యో! ఎంతవస్తరాబాబూ! (అనివగర్చును.)

నారా—ఎందుకుండి యింత తావత్రయపడెదరు?

కేశ—నాయనా! ఏమిచెప్పవచ్చును. నాకు లేకలేక యొకమగచిన్న వాడు కలిగినాడు వానికి శౌతస్మార్తములు కాన్యనాటకాలంకారములు చెప్పించితిని. ఇప్పుడు వ్యాకరణశాస్త్రముచదువుచున్నాడు. వానికి వివాహము తలపెట్టి రెండుసంవత్సరములైనది. ఇప్పటికి దెచ్చినద్రవ్యము బత్వములకింద సరిపోవుచున్నది కాని యేమియు మిగులుటలేదు. నేనుకూడ యింత చదువుకొనినవాడనే. నాయనా! రాజుగారెక్కడకు వెళ్ళినారు

నారా—త్రిగర దేశాధిపతియగు సుశర్మనచ్చి దక్షిణదిశయందలి గోవులను బట్టుకొనుటచే నాతనితో యుద్ధమొనర్చి గోవులమరలించుటకై సమస్త చతురంగ బంధమేతముగా బయలుదేరి నిన్ననే వెళ్ళిరి. నేనాసాగరరంగంబునుండియే వచ్చుచుంటిని.

కేశ—అయ్యో! అక్కడ విశేషములు సవిస్తరంబుగఁ దెలుపుము.

నారా—ఇచటనుండి యతిత్వరిత గమనంబున సుశర్మనైన్యంబులగూడ ముట్టిశంఖభేరినిస్సాణాది రవంబులు మిన్నుముట్లమహాసముద్రం లొండొంటిందాకు చందంబున భయంకరాట్టహాస భీషణంబుగ నేనొండొంటిందాకిసాగరంబొనర్పసాగిరది. రథాశ్వంబులచేగి



సకంఠాళిచే నిరువాగుల వాడును శరభేదన విచారశూన్యమై  
తమవారనే పొడుచుకొన జొచ్చిరి.

కేశ—అహ! వీరందరికి వీరస్వర్గము. ఎంతటిపుణ్యాత్ములు. తమవార  
వారా—తరువాతఃరోధిత్రానిర్ముక్తరక్తపాతంబున నాధూళియడం  
గివ తేజస్వమై వైరివీరుల దుఃఖమాడి వీరాఘోషంబున శశి  
శతానీకాదులు వీరవిహారంబు నలుపుచుండిరి.

కేశ—ఉత్తమక్షత్రియులు యుద్ధమన్న మిక్కిలి మక్కువజేతురు. పిదప  
నారా—పిదప. తన సైన్యంబు లోటువడటగాంచి సుశర్మ సేనలకుఁ  
జేయ వీచి తానువ్రచండ మూర్తాండుని విధంబున శరజాలం  
బుల బరంగించుచు సేనాసాగరంబునిండు దొడంగిన గాంచి  
మత్స్యేశుడును గోసాయుల్లితేక్షణుండై సునిశితశరంబుల వైరి  
శిరంబుల కదనభూమిని డొల్లనేయుచు బ్రతిఘటించిన నిరువు  
రకు బోరుఘోరంబయ్యె. అత్తరినైనికశిరోవేష్టంబులు పుండరీ  
కంబులచందంబునను కేశపాశంబులు శైవాలంబుల వడపునను,  
బాహువులు మృణాలంబున భంగిని, శాద్రంబులుమహామీనం  
బులశైరంగునను సైనికగాత్ర నిర్ముక్తరక్తంబు వీరంబుభాతిని  
కదనరంగంబు సరోవరంబుననుకరించె. అంతట సుశర్మ విజృం  
భించి విరటుని రథ్యంబుల గూర్చి సారథిని దుఃఖమాడి దర్శించి  
కుప్పించి విరటుని రథంబుమీఁదికురికి మాఘాభిని బధించి తన  
రథంబుపైఁ బెట్టుకొని మాదెసవారలాహాకారంబు నొనరిండు  
దన దెస సింహనాదంబులు రోదసీకుహరంబులు పిక్కటిల్లఁ  
గొనిపోవుచుండెను.

కేశ—అయ్యయో! ఎంతదారుణము. పిమ్మట.

నారా—పిమ్మట త్రేతాగ్నులవలె మువ్వరు రధికవరులు కడరయం  
బునవచ్చి భయ దాట్టహాసభీషణంబుగ సుశర్మపై శరాసారం

బుగురియించుచు రథరథ్యసారథిసహితంబుగ నగ్గుజేసి విరటుని  
విడిపించి సుశర్మనారాజు రజ్జువులతోడనే బంధించిరి.

కేశ—(హర్షముతో) బాగుబాగు రథికవరులారా! మిమ్ములనెంతగఁ  
బొగడిన తీరదు. పదపడి.

నారా—పదపడి సుశర్మని పుత్రమిత్రామాత్యసహితంబుగ ధర్మవ్రభు  
వులగు మామహారాజుగారు విడిచిపుచ్చి తమజయంబు పురం  
బునజాట నాజ్ఞయిడుటచే నేను చనుదెంచితిని.

కేశ—(సంతోషముతో) మంచియదృష్టవంతుడనే. ఈసంతోషనమయ  
మున నాకోర్కె నెరవేరఁగలదు.

[గోరక్షణాధికారి మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు]

నారా—మాధవా! ఏమి తొందరగ వచ్చుచున్నావు?

మాధ—ఏమి చెప్పవచ్చును? ఉత్తరదిశయందలి గోవులను కౌరవులు  
పట్టుకొని వెళ్ళుచున్నారు. రాజుగారితో మనవిచేయుటకై  
వచ్చుచుంటిని.

కేశ—ఏమి నాయదృష్టము. ఈయలజడిలోనాసంగతి యాలోచిం  
తురా? నాయనా! నేనెక్కడికివెళ్ళినను ముందుఁగ చౌర్యాగ్య  
ము నడచుచున్నది. నేనెడలెదను. (నిష్క్రమించును.)

నారా—అట్లయిన రాజుగారికుమారుఁడు ఉత్తరునితో నీసంగతి వచిం  
పుము రాజుగారు సుశర్మాదుల జయించుటకైచనిరి. నేను  
చనెదను. (నిష్క్రమించును.)

మాధ—త్వరగ మనవిచేయకున్న మోసము రాఁగలదు.

(అని నిష్క్రమించును.)

ఇది విష్ణుంభము.





ప్రవేశము—ఉత్తరుడు, మాధవుడు, సైరంధి.

ఉ—మాధవా! ఏమిజరిగినది?

మాధ—భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామకర్ణాది వీరాధిపతులతో దుర్యోధనుడు మనగోవులబట్టుకొనెను. మేమెదిరించిన శరజాలంబుల మమ్మాగాండిశీకులజేసె. కావున యీసంగతి మనవిచేయుటకై వచ్చితిని.

ఉ—(కోపముతో) ఏమేమీ కౌరవులగర్వము దుర్వారబాహుబల సంపన్నుడనగు నాచే యోట్టువడి నాపాపాకాంతలుకారా? ఈత డర్జునుండనునట్లు సమరంబొనర్చి గోవుల మరలించెదను. ఓరీ దుర్యోధనా?

శా. ఆలంబిష్టితినంచునెంచితివి మదిలో ! సత్యంతగర్వంబు నీ కేలాకల్గెడు బింకమార్పగడు మ ! తేస్యశాత్మజుం డిప్పుడే లీలం గోవులవత్సలస్మీరలన ! క్షేంబునకస్థానముల్ ప్రైశంబావృగఁజేర్పవచ్చునిదె దు ! ర్వాగప్రతాపోన్నతికొ.

(ఇంచుక యోచించి)

గీ. తగినసారథిలేమ ర ! ధంబునడుతు

నెట్లుజనువాడ పశువు ! ల నెట్లుమరల

జేయువాడ విచారంబు ! చిత్తమందు

బుట్టెగోపాల! మాధవా! ! నిట్టలముగ.

సైరం—కుమారా! సారథికై యింత యోజించినేల? మనబృహన్నల రథసారథ్యంబున గడునేర్పరి.

ఉ—(వెడనవ్వునవ్వి) సైరంధి! పేరియగు బృహన్నలచు నేను కన్ను మిఠైన చూడనే.

గీ. కయ్యచుప్పుగలిగె / కారపులకుఁజూకు  
పేడివానిగొంచు / వేగజనిన  
నవ్వరాక్కొమిగుల / జివ్వకుసారధి  
దగిన వానిగాన / దగదెయచుచు.

సైరం—కుమారా! బృహన్నలలావు నీవెరుంగవు.

ఉ. కారవసేనగాదు త్రిజ / గంబులు నొక్కటనేకమైన వా  
తేరు బృహన్నలే నడుప / దీరుకు కయ్యనుగెల్పుతోడ న  
వీరవరేణ్యుఁ డాకృతిని / వింతఁగఁదోచిన నంతశౌర్యముం  
బారముదప్పునే విరస / భావము జూపుటమేలె యత్తరా!

ఉ—మాలినీ! కన్యకాజనమధ్యంబున నృత్తగీతాదికంబుల నేర్పుచుం  
డు బృహన్నల నంగర రంగంబున నిర్భీతుడై శత్రువీరని  
కాయంబుల పరంపరల కూల్చునప్పుడు స్వందనంబు విచిత్ర  
గతులనడువజాలనా? మఱియు శంఖ నిస్సాభీరీరవంబునకు  
గలంగక గజఘోరకారంబులకుఁ జలింపక హయహేషితంబుల  
కులికిపడక, సింహనాదంబులకు భీతిల్లక సైనికాట్టహాసంబులకు  
బ్రగడుపడక రథికుని మతానుసారంబుగ రథచోదకపాండితి  
బృహన్నలకు గలదా?

సైరం—కుమారా! ఆవిషయమై నీవెంతయు సంతోషించుకుము.

ఉ. ఖండవమేర్చునప్పుడు మ / గంటిమిమిరగఁసూతకృత్య మా  
ఖండల సూతికిన్నడిపి / కాంచగజేసె జయంబుమున్ను నీ  
నొకచింతమోని రథ & మూర్ఛితరీతిగదోల నాతఁడె  
భండన భూమిజేరరిపు / భజన ! వేకొనిపొమ్ముసూతుగా?

అనేక జయరంబుల బార్ధున కాలడె సూతకృత్యమాచరించెను.

ఉ—అట్లున నాతని బిలిపి పుచు.

సైరం—నే వెళ్ళియూతని దీసికొని వచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించి బృహ  
న్నల ఉత్తర సహితంబుగఁ బ్రవేశించును.)



ఉత్త—బృహన్నలా! కౌరవులతో గయ్యులు నేడునకు గలిగినది.  
కావున రథంబాయితంబుచేసి నొగలెక్కుము. ఈతనుబాణం  
బు ధరింపుము.

బృహ—ఉత్తరా! సాట్యమండు నాకుబ్రజ్జకలమగాని రథసారధ్య  
మందు కలదా?

ఉత్త—బృహన్నలా! నీసామర్థ్యంబింలకునున్న సైరాధ్రీనాతో వ  
చించినది పార్థునకు సారధివై పెక్కుకదనంబుల జయంబు  
గాంచితివట. ఇక మరుమాటాడకుము. కవచంబు దొడిగి  
కొనుము.

బృహ—(వీరతగజాచుచు కప్పకొనును.) అందఱు నవ్వదురు.

ఉత్త—(తనలో) వీరికి రథచోదక సామర్థ్యంబు కలదా? (ప్రకా)  
బాగు బాగు! (అని తొడుగును) నొగలెక్కుదము రమ్ము.

ఉత్త—బృహన్నలా! కౌరవులు మంచి నాంచి శిరోశ్చేష్టంబులు ధరిం  
చి వచ్చియుందురు. మాబామ్మపొత్తికలకు వారితలపాగ పో  
గులదెండు.

బృహ—మంచిది. (అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—విరటనగరప్రాంతమునందలి బయలు.

ఉత్తరుడు బృహన్నల రథస్తులై ప్రవేశింతురు

ఉత్త—బృహన్నలా!

మ. కురువీరుల్ నను దాకి సంగరమునం / గొంకేమియుల్లక న  
త్వరులై పోరడువేళ ధైర్యము నము / తాహంబు రెట్టింపగా  
స్థిరతందోలుమతేను భీతిగొనఁగా / శ్రేయంబు వాటిల్లునే  
ధరణీనాథుని మన్ననంగొనుము ప్ర / స్తావింప నింకేటికి.

బృహ—రాజనందనా! నాకు ధైర్యంబుగరపుచుంటివే మేలు. భీష్మ  
దోణ కృపాశ్వద్ధామ కర్ణ శకుని దుశ్శాసన దుర్యోధనాధి  
రథిక మహారథిక యతిరథశ్రేష్ఠులలో బహుభానరించిచలింతుక

నిలువుము. సూతకృత్యమెల్ల నిర్వర్తించెదను. అల్లదె కొరవ  
సేన. ఉత్తరా! గాంచితివే.

ఉ. శాంతనవుడు దోణుడును / సంగర దుర్జయుడైన కర్ణుడున్  
బాతముమీరద్రోణియును / బాసటయై తనుగొల్వధీకులై  
స్వాంతమునందు గొంకక క / నన్నతనై న్యముతోడనేగు సా  
మంతముగాంచితే నృపకు / మార! రణోత్సవమింపుగొల్పగన్.

ఉత్త—(చూచి భయముతో)

మ. ఇదియొకొరవసేన కాంచగచు న / న్నంతేని భీతాత్మునిం  
బొదలుజేసిను దీనిగెల్వగలనా / మోసంబువాటిల్లెడున్  
మదిలోనం దలపోయకేనిటుల దు / ర్మానంబునన్వచ్చితిన్  
గదనంబిప్పుడు సేయఁబాల రణకాం / క్షువుచుమా సారథి.

ఆ. వె. పురముజేర్చుమింక / భూషణాంబరముల  
నిచ్చువాడ బిరుదు / నిచ్చువాడ  
రణముదేవుఁడెఱుగు / త్రాణయులేదింత  
బాల్యచాపలత్వ / పటిమఁజెడితి.

బృహ—శౌర్యవంతుడా! మత్స్యమహీవరాత్మజా! ఈరీతి విభ్రాంతి  
జెందుట ధైర్యవంతుని లక్షణమేనా?

ఆ. వె. అరులదోలియాల / మరలి తు నేనంచు  
నింటియొద్దబలికి / యిప్పుడు భీతి  
జెంది పురముజేర / క్రిందుగబారులు  
పాదులొత్తలంచు / బరిహసింతున్.

ఉత్త—పురజనులు హరించిన హరింపనీమ్ము. నేనుమాత్రము కురు  
నై న్యంబుదాకి యుద్ధమొనరించువాడనుగాను. ఎవరెట్లుపో  
యిన పోనిమ్ము.

ఉ. బాలుడసంగరోచ్ఛ విలు / సాంక్షితియంచుక నేర్వనట్టి స  
కాలుడ వైరులన్న బర / శక్తిహరై కవిలాసుగాజిగో



బేలను జేసినస్వీడవ / బీజితదేహుడనాచు సచ్చటం  
గాలునిపొంతకేగగను / గాలమువచ్చెవెనా బృహన్నలా.

కావున రథంబుమరలింపు పురంబుజేర్పుము. నాప్రాణంబుల  
గాపాడుము. ఎవరిప్రాణమువారికి తీపియనుమాటనీవెరు గవా?

బృహ—కుమారా! భీతిల్లకుము. క్షత్రియునకు యుద్ధంబున వెరుల  
వధించుటయో తానుజచ్చుటయో యాచారమైయున్నది. నీ  
పుత్రమక్షత్రియుడవు. ఇట్లుపిరికితనము వహింపరాదు. ఈ  
స్వల్పపైన్యముగాంచినంతనే భయపడుచుంటివా?

ఉ—బృహన్నలా! రణాబసంగ నేమనుకొంటివి? సంగీతమృగలాస్వా  
భినయంబులుకావు. వృధమంబున సారథినేచంపుదురు నిన్ను  
నిష్కారణంబుగ రిపులపాలుజేయ నామనంబిచ్చగింపకున్నది.

బృ—ఉత్తరా! రాజాత్మజా! నన్నుగూర్చి నీవించుకయు విచారింప  
కుము. రథికుని నేర్పుచాలకుండిన సారథిని జంపుదురు. మూ  
డు లోకంబు లొక్కట బాసటయైవచ్చిన నేధయవడువాఁ  
డనుకాను.

ఉత్త—(తనలో) ఈతఁడు నిశ్చరక కౌరవసేనఁదాక నేగుచున్నవాఁడు  
నాకాశ్మతడబకుచున్నవి. గొంతుగద్గదికపడుచున్నది. అయ్య  
యో! తలిదంబులారా! విమ్మిక చూచు భాగ్యము నాకు  
లేదు. (ప్రకా) సూతుఁడా! బృహన్నలా! నన్ను బోనిమ్ము.  
నీకండకౌర్వ కరుగకయున్న నీవేగి కౌరవులఁదాకుము. (అని  
వడకును)

బృహ—(నవ్వుచు) రాజనందనా! నీవు మొదట నన్ను బిలిచిసూతకృ  
త్యమునకు నియమించునపు డాడినమాటలు స్మరించుకొనుము.  
ఆడువారల దగ్గఱ ప్రగల్భములుపలికి యింటికి గిత్తచేతులతో  
బోయి మనయుత్తరాదు లేచుదురు. గోవుల మరలించుట  
యెంతయో కనికాదు.

ఉ—ఎవరేమనిన వాకులక్ష్యములేదు. అనిరథముదిగివరుగెత్తిపోవును

బృ—(రథముదిగి ఉత్తరుని నవ్వుచు బట్టుకొనును.)

ఉ—(గిలగిలకొట్టికొనుచుదీనతతో) బృహన్నలా! నీకు నమస్కరించెదను. తలదండ్రిల కేకపుత్రుడను. రణవధ్యంబున బంచ శ్వేంబునొందిన వాకై మిగులశోకింతురు.

బృ—ఉత్తరా! నీకాభయమక్కరలేదు. నీవుసారథివై రథంబునదుపుము. నేరథికుడనై గోవులమరలింతువు. (అని ఉత్తరుని నొగులపైఁగూర్చుండబెట్టును.)

ఉ—(భయముతో) బృహన్నలా! నాపై నీకింతకనికరములేదేమి? వాప్రాణంబుల దీయనొచుటకు నీకేమియపరాధముచేసితి? సుఖంబుగ నిల్లు చేరనిమ్మా. నిన్ను సదాస్మరించెదను. నీమేలు మరువను. నన్నుకరుణింపుము.

బృ—(నవ్వుచు) ఉత్తరకుమారా! ఇంత పీరికిదన మెక్కడనుండి వచ్చినదోయి! తేరువోవనిమ్ము.

ఉత్త—(గరునవేగంబు నిరూపించుచు) మన మెచటికి బోవలెను.

బృహ—ఆపితృవనంబునఁగనఁబడు శమివృక్షంబుపొంతకుఁబోనిమ్ము (తనలో) మాయజ్ఞాతవాసదీక్ష నిన్నటితోఁ బూర్తియైనది. ఈతనితో మాయుదంతంబు దెల్పిన నీరక భంగంబులేను.

(ప్రకా) ఉత్తరా! అచ్చట పాండవుల యాయుధములు కలవు.

ఉత్త—బృహన్నలా! పాండవులనంగ వాకు మిక్కిలిప్రేమ. వారు మాకు బాధుకోటిలోనివారు సుమా! ఇదే శమివృక్షము సమీపించితిమి.

బృహ—ఈజమ్మిచెట్టుమీఁదకెక్కి యాయుధంబుల దీయదము. నా చేతుల లావున కీనిరుతవిల్లు చాలదు.

ఉ—అగ్ర్యా! ఇచ్చట శవమును గట్టియూచిరి. నేనత్తమక్షత్రియుఁడను. క్షీణుఁగు సంటరాదు.



బృహ—కుమారా! ఇతరు లెవరు నంటకుందుటకై యిట్లు కట్టియుంచిరి. అందలి పెద్దకొండచిలువవలెనను గాండివ. బయ ధనసు నిటుదెమ్ము.

ఉత్త—(చెట్టుపైకెక్కి) బృహన్నలా! పాండవులు మిక్కిలి ధర్మాత్ములునుమీ? ఇచట నాయుధంబులుదాచి వారెక్కడనున్నారోకదా? ఆహ! జాగ్రహదీదేవివంటి వతివ్రత యెందైనగలదా? ధర్మరాజున్న నాతనికతఁడేసాటి. భీముఁడు రణరంగభీముఁడేకదా. అర్జునుని మాటయిఁక చెప్పనేల? ముల్లోకంబుల నొక్కగోల గూలనేయసమర్థుండు. కవలులసాహసం బెన్నదరమా? అట్టివారెట్లు చిక్కులవండి గుందుచున్నారోకదా? కాలముదాటరానిది.

బృహ—ఉత్తరా! దాపనేల చెప్పెదవినుము.

సీ. సన్యాసి వేషియై / జనకునిసేవించు

నాకంకుభట్టు ధ / ర్మాత్మజుండు

బాహుబలీతాహి / వంటవృత్తిజరించు

వలలనామంబున / వాయుసుతుఁడు

తురగవిద్యాప్రాణి / ధరణీశుగొల్పు దా

మగ్గింధిపేరను / మాదిరికొడుకు

కదావులమేపుచు / గడువడిదిరుగు దం

త్రీపాలుఁడె సహ / దేవుఁడతడు

గీ. మూర్ఖనియనంగమితల్లి / నోలిగొల్పు

కాతయేసుమ్మ దృఢద భూ / కాంతుపుత్రి

పాండవుల కత్తియైన గా / వడిగుణాశ్వు

వానలీక్రితి నీతుక్తి / పాలగలగు.

ఇత.

గీ. ఈశునోడించుపాండవ ! మేర్పికాల్చి  
కాలకేయాదిదనుజులఁ ! గలనఁజుంపి  
నట్టి వీరుఁడ నర్జునా ! హ్వయుఁడనేనె  
కరగ గడిపితి మజ్జాత ! సాసదీక్ష  
నీదుజనకుని సేవించి ! నిశ్చయముగ.

ఉత్త—(నాశ్చర్యముతో) బృహన్నలా! పాండవులు మాకడనేయు  
న్నారా! అయ్యయో! వారికెట్టియకరాధముచేసితిమి? నీవర్జు  
నుఁడవేనా? నీకీపేడిరూప మెచ్చటనుండి వచ్చినది.

బృహ—ఇంద్రలోకంబున కేగినప్పుడు నన్నుజూచి యూర్వశి  
మోహించి వచ్చిన నేనిరాకరించితిని అప్పుడు నన్ను నపుంస  
కునిగ శపించినది. అక్కారణంబున నేనిట్లయితిని. ఇంద్రు  
డజ్ఞాతవాసకాలంబున దానిననుభవించున ట్లానతిచ్చె.

ఉత్త—అర్జునా! నీకుపదినామంబులుకలవు. వానిని వివరింపుము.

అర్జు—ఇంకను నీకు నమ్మకము కలుగలేదా? ఆలింపుము. అర్జునుఁడు  
ఘ్ననుఁడు, పార్థుఁడు, కిరీటి, శ్వేతవాహనుఁడు, భీభత్సుఁడు,  
విజయుఁడు, జిఘ్ఘుఁడు, సవ్యసాచి, ధనంజయుఁడు నను పది  
నామంబులు కలవు. ధరణీశులగెల్చి వారిచే బహుధన సూచ  
యంబుల గొనుటచే ధనంజయుఁడనైతిని. రణమధ్యంబునగాండి  
వంబురెండుచేతుల ధరించుటచే సవ్యసాదినైతిని. సమరంబున  
సమర్థులైన నన్ను దాకనేరకుండుట జిఘ్ఘుఁడనైతిని. బవరంబున  
నపజయంబనుమాటనెరుంగక విజయుఁడనైతిని. యుద్ధంబున  
వైరులకుభీభత్సంబుత్పాతించుటచే భీభత్సుఁడనైతిని. నారధ్యం  
బులగుటచే శ్వేతవాహనుఁడనైతిని. ఇంద్రుడత్తంబగు రత్న  
వ్రభాకౌభితంబగు గిరీటిధారణంబున గిరీటినైతిని. నాతల్లికి పృథ



యను నామంబుండుకతమున నేపార్థునైతిని. ఉత్తరఫల్గునీ నక్షత్రమందుద్భవమందుట చేఫల్గుణుండనైతిని? అర్జునవర్షుండనగుట చేనర్జునుండనైతిని. ఇదెనానిజస్వరూపము. (అసిఅర్జునుడగును)

ఉత్త — (చెట్టుదిగివచ్చి నమస్కరించి) మహానభావా! తెలియకనిన్ను కొన్నియవమాన వాక్యములాడితిని. నన్ను క్షమింపుము.

అర్జు — కుమారా! త్వరపడుము. గాండివంబు దేవదత్తంబునిమ్ము. మనము జాగుచేసిన ప్రయోజనములేదు. గోగణంబు మరలింపవలయును.

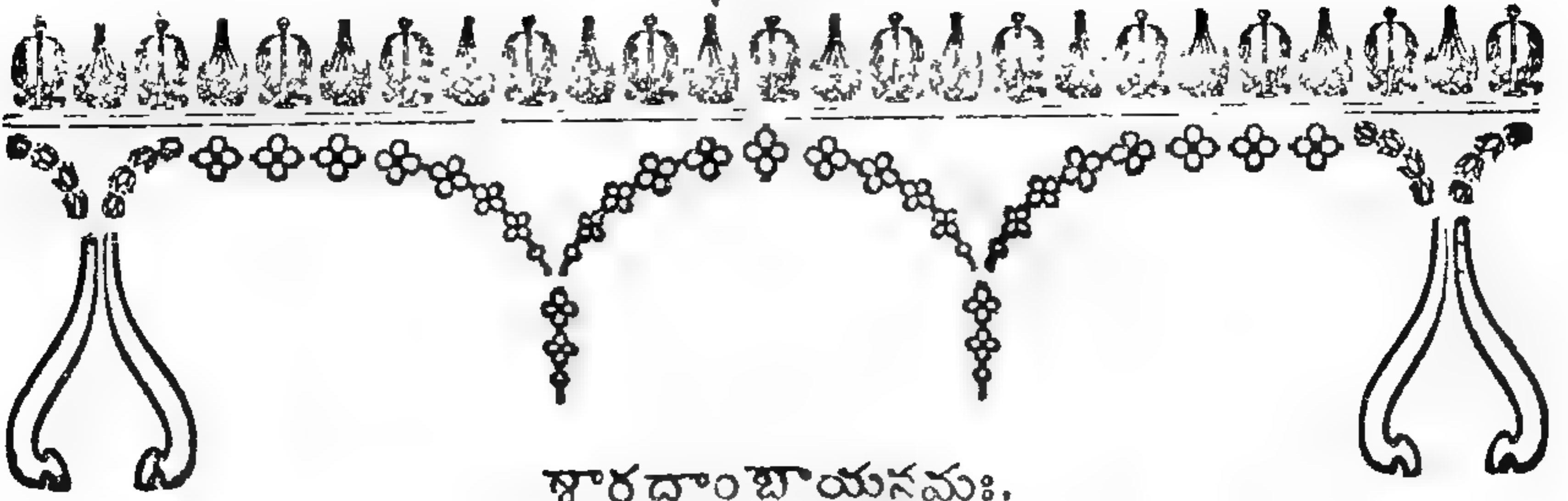
ఉత్త — అర్జునా! నాకు బెక్కుదినంబులనుండియు నర్జునునకు రథచోధకత్వంబు నేయునభిలాషముండెడిది. (అన గాండివంబు దేవదత్తంబునిచ్చును.)

అర్జు — సారథ్యంబు మీరనడపుము. (అని రథంబెక్కి దేవదత్తంబు పూరించుచున్నాడు.)

(నిరువురు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రి ది పంచమాంకము.





శారదాంబాయనమః.

# పాండవాజాతవాసము

షష్ఠాంకము.

రంగము—విరటనగర సమీపప్రదేశము.

ప్రవేశము—దుర్యోధన, కర్ణ, భీష్మద్రోణ కృపాశ్వత్థామలు.

దుర్యోధ—ఈమత్స్య మహిశుఁపురంబున బాండవులున్నారని యోజించి విరటుని గోవులను బట్టితిమికదా? ఈవార్త గోపాలకులు చని రాజునకు జెప్పకుందురా? పశువులను విడిపించుకొనుటకై యీతవరకు నెవ్వరు రాకుండుటకు గతంబేమి?

ద్రోణ—కౌరవేశ్వరా! గోరక్షకులు చని రాజుతో నేలచెప్పకుండుదు? గోవులను విడిపించుకొనుటకై యీతఁడు ప్రయత్నించుచు నేయుండును.

దుర్యోధ—మనలో యుద్ధమొనర్చుట కాలనికి శక్త లేకుండుటచే భీతిల్లి యీతఁ డూరకొనెనేమో?

ద్రోణ—అట్లెన్నటికిని జరుగదు. అతఁడు మూలముత్తమక్షత్రియ వంశసంజాతుండుకాదా? రణంబునెయఁజాలడా? యుద్ధమున జయాపజయంబులు మనుష్యాధీనంబులే? మనము గోవులను బట్టికొంటిమని యీతఁడూరకొనునంతటి బేలయా?



దుర్యోధను—విరటుని నగరంబున సి హబలుఁ డొక యాశుదానినిమిత్తం  
బున గంధర్వులచే జంపబడియెననియు, నిచట సుభిక్షంబుగ  
నుండెననియు దెలిసి పాండవులిటగలరని యోజించితిమి. తాత  
గారు సేవిచ్చినట్లు ధర్మరాజుండుచోటు సుభిక్షమనియు  
నానుందరి ద్రావతి కాబోలుననియుదలంచితిమికాని (అర్థోకి)

(తెరలో శంఖధ్వని.)

(విని) ఆచార్యవర్యా! ఇప్పుడు వినవచ్చినశంఖారవంబేదియో  
శ్రవణ కుహరంబులు వ్రయ్యలు చేయుచున్నది.

ద్రోణు—సుయోధనా! ఇప్పుడు వినవచ్చిన శబ్దము బ్రహ్మాండ భాం  
డము బద్ధలుసేయునట్లు గావింపబడినది. ఇమ్మహారవంబా  
లించుటచే గుండెలవిసి స్వైర్యం బెల్లుమొగ్గినదో చూడుము.  
ఇదితప్పుక యర్జునుని దేవదత్తరవంబై యుండఁబోలు. సందియ  
ములేదు.

భీష్ము—కౌరవేశ్వరా! ఇదితప్పుక యర్జునుని దేవదత్తరవంబై. ధనురా  
చార్యుని కలుకులు లెస్సెయున్నవి.

ద్రోణు—(రాజుతో) దుర్యోధనా!

ఉ. భండన విక్రముండు రిపు / భంజన వేసుక వచ్చుచుండెవే  
దండపురాధి నాయక న / దామదిలోన జనించుకోధ యు  
క్తుండయి మత్స్యనాయకుఁడు / తోడ్పడ వేడిన నార్థబుద్ధియై  
గారివముక్త మార్గణని / కాయము దూల్చుగాని రి  
క్తుండయి వోడిపోవడిల / కుంజరముంగను సింగమోయనక.

మన సైన్యంబున నకళకునంబు లనేకంబులు గాన్పించుచున్న  
వి. వీరవరులారా! వెనుకభాగంబున రాజునుంచి చుట్టను  
గొంతసైన్యంబునమచ్చి నుండు మన ముంటిమేని మసలంగెల్చి  
నసిదపగాని రాజును సమీపింపఁజాలఁడు. కనుక యిట్లు సేయ  
ట మన కర్తవ్యము.

దుర్యో—గురువర్యా! ఎంతమాట నెఱవిచ్చితిరి? నిజముగ నర్జునుడే  
వచ్చిన మనకుఁ గావలసినదేమి? పాండవులు కదిరొడువత్స  
రంబు లరణ్యవాసంబు నలుపునట్లును నొకయే డజ్ఞాతవాసంబు  
నలుపునట్లు ప్రతిజ్ఞయొనర్చిరి.

గీ. కడఁగి యజ్ఞాతవాసభం / గమ్మనకును

వెరవ కాతఁడే వచ్చిన / మరలనడవి

జేరునట్లుల కట్టడ / జేయువాఁడ

పుడమి బాలింపవచ్చు న / మోదమునను.

దీక్షింతు శంకింప నవసరములేదు. మనము పాండుకుమారుల  
జాడదీయుటకైకదా విరటుని గొవులఁబట్టితిమి. అట్టిచోవిచార  
మేల?

చ. ననుఁ డనుశంకయేటికి ఘ / నంబుగ నాతని యబ్బయైన నం

గరమున ~~యొత్పవము / గన్పడవందల మేకమాచు భీ~~

కర కరజాలఘాతముల / గఁపితదేహునిజేసి కీర్తిచే

వరలెద వైభవోన్నతుల / భాగ్యముభోగ్యములెల్ల బొందెదఁ.

మనంబులు స్థిరపరచుకొని యనుమానంబులుమాని శస్త్రాస్త్ర  
సమేతులమై బలంబుల దీరిచి మొనలకు ముండఁగ నిలుతము.

ఊరక శంకలబెట్టుకొని ముఖమఖంబులు చూచుచు నిలుచుం

దిన లాభములేదు. అనుకూల వాయుప్రచారంబు మనకు

జయంబుగలుగునని చెప్పుచున్నది. తురంగమహేష్ఠి.తంబులం

గున కనుకూలించుచున్నవి. కాని గురువుగారు మాత్రమేలకో

యావచ్చువాఁడు వివ్వచ్చుఁడని యవని బెక్కు తెరఁగుల నగ్గిం

చిరి. ఇదియితరులు విన్ననగుపాటని యేల తలఁపలేదో తెలియ

కున్నది. ఆచార్య పురుషుల నెపుడును గార్యవిషయమై యిహ

గవలయునేకాని కదనంబులవిషయమై యుపగ రాదు. విభ్రా

గవు లెపుడును గృహంబుల భోజనసమయంబుల సరసవాక్య



మూలాదుదురైకానియుద్ధంబు సేయఁజాలరు. వారెక్కుడునుదూర  
మందుండి మాకువిజయంబు కోరుచుండటయేమంచికార్యము.  
అశ్వ—(రాజుఁగాంచి) రాజా! యేల యిట్లు పలికెదవు? ధనురాచా  
ర్య నధిక్షేపించుట నీకు తగునా?

గీ. గొల్లవారల నదలించి / గోగణంబు  
బంజినంతనే నీబాహు / బలిమితెలిసె  
నిదియె నీదగు శౌర్యంబు / నొదిచూడ  
గురుల హసింపనేటికి / గురువిభుండ.

తన మగంటిమిమీర రాజ్యరమ్యైకొనిన నిట్లుపలుకవు మాయా  
ద్యూతంబున దాయాదుల నోడించి వారిరాజ్యము గొంటివి.  
దానికి బదులుతీర్పు కాలము సమీపించినది.

చ. గురుఁడును భీష్ముఁడుంగృపును / గుంభికాదులు చూచుచుండ నా  
వరమ పతివ్రతా దృవద / పార్థివనందన నానభాస్థలి  
సరగున జీరలొల్వగను / సాహసకార్యము జేసితీవు ని  
బ్బరమగు ధర్మచూర్ణమును / బాటియొనర్పక నాదుభూవరా.

ఉ. వీరదలిర్ప నాటుకృధ / వృద్ధినిజెందగ డెదమాదునే  
డాతలిగొన్న సింగమన / నర్జునదేయిలు వచ్చుచుండె పె  
పొకదనంబుగాంక్ష యింక / నాడపనేమి వృదాభిమానము  
బోక విరోధి తోడఁదగఁ / బోరుము చేతులలాపు జూపుచుగ.

అజ్ఞాతవాసంబు బూర్తిగావించి వచ్చు నయ్యున్నను రాక దేనదానవుల  
తైన శక్యముగాదన్న మానవమాత్రులకా వశంబగుట. అర్జు  
నుండన్న నేమనుకొంటివి. వైరికాననదవానఁబడవునుండు.  
అరిసేనాసాగరబడ బానలుండు పార్థుడు. విరోధినుహీనుహకు  
తారుడు ఘ్నముండు శాత్రువనికాయజలధర మహానిలుండు  
కీరీటి. మరిమధి సర్వవై నతేయుండు స్వేతవాహనుండు, దుర్వా

రగర్వముదాంధీ భూతవినుత భూపతిమిరభాస్కరుండు ధనంజయుండు. అట్టికుంతీ సుతమధ్యమునితో నీవేకతంబబోరి గెలువ వచ్చుననియే దలంచితివికాబోలు. గురువుగారి నధిక్షేపించుట నురము కాని భండనంబున వ్రచింప విక్రమంబున విక్రమించు విజయుని గాంచనైన నీకుశశ్యమా? సత్పురుషులు విరోధి నైనను బహుపరాక్రమవంతు నగ్గింతురు. అందునకు శిష్యుని బాగదుట గురునితప్ప! నీయన్నంబుదినునంతమాత్రముననచ్చిష్యుని బాగడరాదె? ఇప్పుడు సిగ్గుమాని రణం బాచార్యుండొనరించిన నొనరించుగాని నేనుమాత్ర మర్జునునితో రణంబు చేయును. విరటుండె గోవుల మరలింపవచ్చిన దాకియుద్ధమ్ము నర్తును.

కర్ణ—(కోపముతో) దోగ్ధానానీ!

శా. ఏలాపల్కితిదాదిగోవులచు నా / తేమోదముప్పారగా  
లీలఁబట్టమటంచునాడు నిపుడుక / తేశంబుశంకింప మీ  
కేలా పార్థుండెవచ్చుగాక మదిలో / నీరీతిభీతాత్ములై  
బేలాజేయక మేలె భూపతిని స / ద్విర్యంబు శోభిల్లగక.

గీ. భయముపడిరేని జేరుండు / కట్టణమున  
కింపుబెంపొందననిలొన / నిపుడనిల్చి  
పోరుసలిపెక గప్పడి / పొగరడంచి  
మించుపిజయంబుచే / బలినించువాడ.

ఉ. భండన పాండితిగలిగి / భార్గవశిష్యుడ నొచునొతయుం  
దండి మగండనంగ దగి / దర్పసముద్యతనీడులేక వే  
దండపురాధి నాయకుని / దండవసించుచు బెంపుగన్న నే  
భండనమన్న భీతిలెడి / వాడ శత్రులజూచిమీనలెన్.

భూపతి నన్న మన్ననగావించి యాగరాజ్యబిచ్చ మన్నించిన  
కౌరవంబు దినదినంబు బెరుగుచున్నది. అందులకు బ్రతిగ నేను



కవ్వడిలో డిరగంబు తటస్థించినది అరుచుని కయ్యంబున గెలు  
తునని కలుమాకు కతితో బలుకు చుండును. లోకంబున గర్జా  
రునులలో ఘనూడెవ్వఁడో యను సందియంబుగలకు. దానిని  
నేడు బాపెదను. ఈరోజు మహాసునినము. మనంబున రవులు  
చున్న కోశమహానఁజ్వాలను ప్రజ్వరిల్లనిచ్చు పాండవ మా  
ధ్యమానలుని మన్భరత పర్షంబున ముంచి చల్లార్చెదను.  
పార్థుఁడు పదుమూడేడులు వనవాసాయాస బనుభవించి రణో  
ద్యోతంబున వచ్చుచున్నవాఁడుకదా? నేనును గురుసైన్యంబు  
న భుజబల పరాక్రమదక్షుఁడనిన పేరొంది యుంటిని. కావున  
నాశౌర్యప్రకటనంబునకు నడును దొరకినది.

కృపు—కర్ణా!

గీ. రాజు కార్యవాది / యోజింప భీష్ముండు  
గురుఁడు సత్యమార్గ / చరులుసుమ్ము  
కడఁగి కయ్యమునకుఁ / గాలుద్రవ్వెదవీవు  
సర్థసిద్ధి నెట్లు / లందవచ్చు.

పార్థ నొక్కరుండనె తాకెదనని ప్రగల్భము లేలపల్కెదవు? ఇందు  
లకు రాజు సంతసించును. కాని కార్యముమాత్రము కాదు.  
అర్జునుఁడొక్కరుండెకదా వచ్చుచుండె. అతనితోబోర నాకే  
మిథయమని తలం దెద వేమో? ఇంద్రాదిసురలతోబోలి ఖాడ  
వంబగ్నికాహుతి యిచ్చునపుడును, యాదవబలంబుల గలన  
నిర్జించి సుభద్రాం దెచ్చునపుడును, సకల దిగ్విజయంబుగాం  
చునపుడును, గంధర్వ విభుండగు చిత్తరథునితో గయ్యబా  
నర్చి నెయ్యంబుమీర నిన్ను విడిపించునపుడును, కాలకేయా  
దుల కాలుపోలి కనుపునాడు నాతడొక్కరుండెకదా? ద్రా  
వదీస్వయంవర కాలంబున నృపులెల్లరు కలహించినపుడు నీవ  
చటలేవా? రాజులేడా? అతను బలపరాక్రమ మందుండగు  
నర్జునునిలావు సీవెరింగి యుండు నిట్లుపలుకుట చాలయచ్చె

రువుదయించుచున్నది. రాజమాత్రము నీవాశ్రయములకు భళి  
యని తాళనబడేయుచుండెను. అర్జునుడన్న

చ. సురపతియైనగాని కడు ! చొక్కినతిను జయంబువీడి యీ  
శ్వరుడయినకా రణంబున వ ! శంబగునన్న యిశ్వరదేనియా  
నరునెదుటంగరంబయిన ర ! ణంబునదిప్పు సమర్థుడే? యహ  
దుర మొనరింతు నన్నచుది ! దోచునే నిక్కమటంచు సూతజా!  
జాజ్వల్యమానంబగు దవానలం బార్పనొక్కని శక్యంబగునా? మన  
మందరము కూడి తాకినను బాధుని జయించుట చాలదుష్క  
రము. రాజును గాపాడుట మనకర్తవ్యము. కావున నీవొకరుం  
డవు తాకలేవు. ఎందులకు గొరమాలిన మాటలాడెదవు.  
కర్ణ—కృపాచార్యా! రాజద్రవ్యంబుదినుచు నరుల నుగ్గడించుట మీ  
కుగల కృపాతిశయంబు దెల్లంబగుచున్నది.

గీ. యజ్ఞ యాగాదికర్మల ! ద్యయనములకు  
వెలయుసంతర్పణంబుల ! విప్రవగుల  
బిలువవలయుచు సామర్థ్య ! మలరుకతన  
బిలువగారాదు రణశ్రేణి ! వెలయునిపుడు.

పార్థునకు భయపడిన మీరేమియుద్ధముచేయఁగలరు? కావున నింటికి  
జని సుఖింబుండుడు. చేను వాధనస్సు నెక్కువెట్టి శరజాలంబు  
న నర్జునుని నింది ముంది లిప్తమాత్రంబున విజయంబుగాం  
చెదను. అర్జునుడన్న నాకుఁ దృణప్రాయుండుకదా?

భీష్మ—(రాజునుగాంచి) దుర్యోధనా! ధర్మమార్గ గామయగుట  
వాచార్యుడు సత్యము వక్కాణించె. కృపాచార్యునిపలుకులు  
లెన్నెయున్నవి. నీనున్నన నందియున్న యంగరాజమాత్రము  
రణోత్సృకత్వంబున భారవ్యాజుల ధిక్కరించుచున్నాడు.  
కాని వానికి ధర్మాగ్రర్థవివేకము తెలియదు. విరోధియందలి



సుగుణంబుల బొగడుట ధర్మమార్గవిరుద్ధముకాదు. ఆచార్య  
వర్యా! కృపాశ్వద్ధామాది యోదవరులారా! వచ్చువాడు  
వివ్వచ్చును. మనలోమనము కయ్యములాడుచు నిలుచుట  
ధర్మముకాదు. మనమందరము కలసి కలనంబొనర్తము.

దుర్యో—తాతగారు! “ఆలులేదు చూలులేదు. కొడుకుపేరేదియో”  
యనునట్లు అర్జునుడు వచ్చుటయులేదు. ఏమియులేదు మన  
సంబరమే యిట్లున్నది.

కర్ణ—ఫల్గుణుడేలవచ్చును? వచ్చినతిరిగి కాననంబుల కేగవలసినదే.

దుర్యో—అజ్ఞాతవాసపూర్తినిగురించి భీష్ముండు వదింపవలయును.

భీష్మ—రాజా! కౌరవేశ్వరా! పాండవులయజ్ఞాతవాసదీక్ష నిన్నటితో  
బూర్తియైనది. సకలశ్రమలబడి వనవాసయజ్ఞాతవాసంబు  
లొనర్చిన పాండవులు సమయభగంబు గావించురా? అట్లెన్న  
టికి జరుగదు.

చ. నరుడిటువచ్చుచుండె నర ! నాయక తథ్యముసుమ్మనేడు సం  
గరమున నాతనిం జెనకి ! కాంచగలేము జయంబు వాడుడు  
షక్రజాల పాదమున ! జర్ఘ్నితాంగుల జేసివీడుకా  
పురుషుని రీతినొచగను ! పోలదు పోలదు నామనంబునన్.

(తెరలోకలకలము.)

ద్రోణ—కౌరవేంద్రా! ఇప్పటికైన బ్రహ్మాదంబులు బ్రద్దలుసేయు  
బాధుడేవదత్తరవంబు లిట్టివా? ముందునంగతివిచారింపుము.

కర్ణ—మీరందరు రాజమనంబుగలతెప్పెట్టుకొడు. నరునకు భీతిల్లి  
మీరు పిరికితనంబు వహించిన వహింతురుగాక!

మ. నరుడేవచ్చిన మేలుగాదె మనకు ! నాకాచపాదంబునం  
గల ముప్పారగద్రూచి కాంతుజయముం ! గల్యాణముల్లెడికొ  
త్వరగా జేరుడు భీతిపొందినను థ ! ద్రొబుదగా నింటికిం  
గురునాథుం గెలిపితు నేనొకడనీ ! కొంగేమియుజెందకన్.

అశ్వ—ఏమి? రాధేయా! నీవొక్కరుండవే చాకెదవా? ఆహా! నీసా  
హసము వర్ణనాతీతమైనదే ఇట్టిబలపరాక్రమ సంపన్నుడగు  
వీరాధివీరుండు దండనుండ మాకురుపతి కేమి కావలయును.

క. గంధర్వరాజుచేతను

బంధింపగ బడినవిభుని / వదలించునెడన్

మఃధరసమధైర్యుడవే

పంధంజనే నకుశౌర్య / కటిమయుడెపుచూ.

అర్జునుడేకచా విడిపించె. ఎందు కీరజ్జలు కలికెదవు?

ద్రోణ—ఎంతెంతచూటలైన బలుకవచ్చుచు. గాని చేసి చూపుట  
దుష్కరముగదా?

కన్య—ఆచార్య! ఏమందువు? పలుకవచ్చుగాని చేసిచూపుట దుష్క  
రమా? పిరికిపందలగు భూసురులవలె నేనును పిరికివాడనను  
కొంటివా?

గీ. అరయసోతర్పణములందు / నరిసిగాదె

లతిసుకరముగ విరచెడు / ధృతివిలాసు

లాహపంబున రిపువేయు / నస్త్రశస్త్ర

తీరికదాళుకురే స్థి / ధైర్యులగుచు.

కూటికిలేక మాకురుత్మాధిపునిజేరి యిచ్చకంబులందు మీ  
శ్రేడ? రణంబుసేయుటేడ?

అ—(కోపముతో) ఓరీకర్ణా! ఆత్మస్తుతిపరాయణా! సూతకుల సంభవా

గీ. కనులు పొగరెక్కెనానీకు కర్ణ? సకల

కుడుకులుల కాచార్య / డరయ భవన

కుంభుడు పసిద్ధవీరుడు / ధీరుడైన

ద్రోణుడూషింప నెంతువా / దుగ్మదమున

కన్య—(కోపముతో) ఓరీ ద్రోణాయనీ!



గీ. సూతుడనటంచు బలికెదు / జాతికేమి  
ఖ్యాతిగాంచిన పౌరుష / కలితునిటుల  
నిందగావించు పాపాత్మ! / నీదుశిరము  
వ్రేయవాడనె బ్రతికితి / విప్ర! పొమ్ము.

అశ్వ—ఓరీ! నీవుమాత్రము తురురాజనొద్ద గూటికిజేతలేదా? ఎవరై  
న నుదరపోషణార్థమెకదా ప్రభువుల సేవింతురు. నాశిరము  
వ్రేయదలచి విడచిన దయాసాగరుడవు. ఆహాహా! ఈమర్యాద  
ధనమహారాజునుజూచి నీతల ద్రోవ్వనేయక విడచితిని. ధనుర్వి  
ద్యాచార్తని దూషణ బాసరింతువే.

+ కర్ణ—(వికటముగా) రాజునుజూచియైన నన్నుచున్నించితవి పోనిమ్ము.  
రాజా! వీరిపలుకులు పాటిసేయకుము?

గీ. చూచితే వీరువైరిని / చోడ్యముగను  
బొగడఁచుండిరి వాక్యనం / స్ఫూర్తి వెలయు  
దిన్నయటచు వాసాల / లెచ్చుఘనులు  
వీరలాహవంబెట్లు గా / వించువారు.

అశ్వ—ఓరీ! సూతకులాధమా! తిన్నయింటను వాసములెన్ను మేమే  
మియు సేయజాలము గాని నీవొక్కరుండవె రాజు నుద్ధరింతు  
వు. పరమపాపములైన పాండవుల రాజ్యమపహరించి మించిన  
గర్వంబున నేనె మహావ్రభుద్ధుడనంచు గర్వించు నీవు రాజుచే  
మన్ననల గాంచితిని కన్నుమిన్నుఁగాననినీవు, గురుదూషణ  
మహాపాపకార్య మొనరించిననీవు, నీచబుద్ధిని విషవక పరమ  
కత్తివ్రతకు భంగపాటుదెచ్చిన నీవు ఈవ్రేటున బద్ధితివిరా?

(అని కత్తిదూసి కర్ణునిపై బడును.)

కర్ణ—అఁ! బద్ధితివిరా! (అని అశ్వద్ధామపై నేగును.)

(కృపకుర్యోధనులు వారించుచున్నారు.)

అశ్వ—(కృపునిగాంచి) మామా నన్నాపకుము.

గీ. ఎగసివడుచుండె నేనె పో / హితుడనంచు  
భూమిపాలుండు తన్నెంత / బొగడుచుండ  
దుర్మదంబెల్ల దూలించి / కూర్మిమీర  
విభునిగెలిపింతు నంగర / కృధివినిలిచి.

కర్ణ—రాజా! సుయోధనా! రానిమ్ము! ఈశ్వరాధారకు బలిసేసె  
దను. మీరేమి భండనంబు సేయగలరు? బావలున్న నొకటే  
లేకున్న నొకటే.

అశ్వ—ఓరీ! కర్ణా! దుర్వారగర్వ మదాంధీభూతా!

ఆ. పె. అంగవిభుడనంచు / బొంగంగ నీకేల  
కులమువృత్తి దెలిసి / కొనుముకర్ణ!  
కారుసాతలాడి / ఘనులనుదూషింపఁ  
గలవుగాని సేయ / గలవె రణము.

విప్రులు సంగరంగమందు జయంబుగొన్నది లేనిది నీకేమి తెలి  
యునురా? సకల రాజన్యోత్తమాంగకర్తన పటుష్ఠుండగు బర  
శురాముం డేకులంబువాడో? దుర్వారగంధీర విజృంభమాణ  
మహర్జ్యవంశాపోశనంబుగొన్న కుంభసంభవుం డెవ్వండో?  
సకల సురగణమకుట రత్నాలంకార పాదపంకేరుహుండగు  
శచీ నేతను రాజ్యభ్రష్టనిజేసిన దూర్వాసుండెవండో? రథచో  
దకవృత్తి జరించు నీవు రథకునివలెనిలిచి యుద్ధమొనర్తువె.  
కురుపతి మన్ననలందుకతన గర్వించి దర్పించి గురుదూషణం  
బొనరింతువా? నాతండ్రి శౌరించియుంటచే బ్రదికితివి.

దుర్యో—ఆచార్యపుత్రా! ఈసమయమున మనలో మనకేనా  
కలసోము.



కృపా—కర్ణా! మీలో మీరేనా కలహించుట.

కర్ణ—నేనమ్మాగురుడనని కుత్సిరబుద్ధిని వైరిని బాగదుచు రాజును  
దూషించు నీపాదుడుమేలొ, సూతకుల సంభవుడనయ్యరాజు  
హితంబుగోరు నేను మేలొ, నీవెంచి చూచుము.

భీష్మ—కర్ణా! త్రిలోక పూజ్యుండగు నీధరద్వాజుని దూషించుటయె  
కాని నీవేమియు నెరుంగవు. ఒకమూలనుండి విరోధి మనపైకి  
దాడివెడలి వచ్చుచుండె. మీలోమీరు పోరాడుచుండిన నిక  
కార్యంబెట్లుసాగును? రాజా! కార్యసాధకమూలోచింతుక  
యూరకొనుచుంటివేమి? మనపైకివచ్చువాడు వివ్వచ్చుడు.  
ఆతనితో, బోర సమర్థుఁ డీకర్ణుడొక్కరుడుకాడు. మనమంద  
రము గూడుకొని పోరాడవలయును. కావున కార్యాంశంబు  
విచారింపుము.

దుర్యో—(కర్ణునిచేరి)

గీ. మిత్రపాండుకుమారులు ! శత్రులైన  
వారిదూషింపఁగోపింతు ! వీరుకాన  
నన్నుగాంచియు శాంతించి ! మిన్నకుండు  
మయ్యకార్యభారంబు నా ! యందెయుండె.

(అశ్వద్ధామనుగాంచి) ఆచార్యకుమారా! నాప్రార్థనంబాలించి శాంతి  
వహించి కార్యదీక్షబూచుము.

అశ్వ—మమ్మేమియు వేడ నవసరములేదు. గురునికృపన్నచిత్తుని జేసి  
కొనుము.

దుర్యో—(దోణునిజేరి) ఆచార్యవర్య!

ఉ. అర్జునుడేగుదెంచెనిటు ! లాహవకేళియొసర్ప భీరుడై  
కర్ణముమీరలుంగెలిసి ! కాంచుదుయుద్ధవిధానతత్వము  
దూర్జటియైనగాని యని ! దోగుటనన్న విచారమేల సె  
స్ఫూర్తితశక్తితోపఁగను ! బోరుకు మమ్ముల గూర్చుకింపునక.

గీ. శార్క భారంబు మీయూడె / కలకు / శ  
 పేరచెప్పంగ నేటికి / విభవర్య  
 విసతి వింతు మీపాద / విచలకంజ  
 యుగమునకు శాంతిజెంది మీ / రోముడయ్య.

దోణు—అధారేయా! భీష్మునివాక్యములె మమ్ము శాంతదిత్తుల  
 జేసినా.

భీష్ము—మనబలంబున జతుర్థాంశంబుగొని ముందుగ భూపాలుం  
 డగుగవలయు. గొంతసేన గోవులతోడ నుండును. తక్కినసగ  
 ముసేనతో మనము వ్యూహంబుబన్ని యరుగుదము. ఇట్లయి  
 న రాజు సురక్షితుడగును.

(ఉత్తరసమేతుడై యర్జునుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

అర్జు—ఉత్తరా! మత్స్యరాజాత్మజా!

గీ. దురభిమాని గర్వాత్ముడు / కురువిభూడు  
 కలడె మొలలోనగలయంగ / గనినపిదప  
 వ్యూహ మాపలప్రక్కగా / నోహటించి  
 రథముపోనిమ్ము యుత్తరా! / రయముమీర.

గీ. విభుకుచిక్కిన సైన్యంబు / విచ్ఛసుమ్ము  
 గోచయాబుమగల్పగా / గొంతయదను  
 జిక్కుమనకును గాన ని / శ్చితతోడ  
 జయములభియించు వేగమె / శ్రమములేక.

ఉత్త—ఇదె నీయానతి ననుసరించుచుంటిని. (అనిరథముతోలును.)

అర్జు—(సైన్యమంతను బాఠజూచి) ఉత్తరా! ఈసైన్యమునందుగర్వ  
 గ్రస్తుండగు దుర్యోధనుండులేక. అతడు గోవులతో నుండ  
 వచ్చును. ఇప్పుడు వీరాశ్రపునిజేరకుండ మనము గోవులమర  
 లింతము. ఇంతలోవీరు చేరిన సమగం బొనరింతము. గురుకృప  
 భీష్మాదులగాంచి బహుకాలంబైనది. కావున వారికినమస్కార



బాణంబుల విడచి యేగుడము. (అని యల్లు చేయుచు నమ  
స్కరించును)

దో॥—(భీష్మునిగాంచి) గాంగేయా! అర్జునుని గురుభక్తి విశేషము  
గాంచితివే. ఇట్టి పద్మిష్యునిఁ బడసిన గురుని భాగ్యవేదన  
వచ్చును?

భీష్ము—అచార్య! ఈతనిజాలకాలమునకు గాంచితిమి. ఈతనిబోలు  
మహానుభావుఁడెందునులేడు. మనపెరుకప్రక్కకువచ్చియు మ  
నతోబోరనిష్టంబులేక తఁగ్గిగంట నీక్షింపుచు ముందు జనచు.  
ఇదిగాంచిన నిచట దుర్యోధనుఁడు లేనినంగతిగాంచి రాజును  
గూడ ముట్టునుద్దేశ్యంబున ముందు చననోపు. ఆతండు మన  
కురు గురువిభునకును మధ్యజొచ్చిన విభుఁడొంటిగఁ బోరజా  
లఁడు. కావున మనమందరము నాతని జేరుదమురండు.

(అని నడచుచున్నారు.) (తెరలో)

గీ. ఆల మరలించినాడ మీ / రతిముదమున  
గోవులను దోలుకొనిపొందు / కొంకులేక  
మమ్మునరికట్టుకురువీర / మండలంబు  
జించిచెండాడి వత్తుము / శీఘ్రగతిని.

(అర్జునుఁడు నుత్తరుఁడు ప్రవేశింతురు)

ఉత్త—అయ్యా! ఇక్కురువీరు తెవ్వరెనరో వేరవేర నిరూపించి చెప్ప  
గోరెదను.

అర్జు—ఉత్త రా! ఉదయమార్తాండ సదృశవిగ్రహుండగుచు భీష్ముఁడు

గీ. కరశురాముగలిచిన / బల్లిదుండు  
విల్లువిద్రెనుమేటియై / వెలయువాఁడు  
పాటిపడగఁవా డసలోన / సాటిలేని  
వీరుడతండు భీష్ముఁడు / వినుకుమార!

ఆతండు కొరపు కత్తుమందుండినను మాయాదధికప్రేమం  
బున నుండును. ఆతనతోబోర నారుమ్రిన కేని వశంబుగాదు.

ఉత్త—ఆతనిప్రకృతున్న కనకవర్ణ శరీరుండును వేదికాధ్వజుండు  
నరుణాశ్వబద్ధసభూదునగు భూసురుండెవండు.

అర్జు—ఉత్తరా!

శం, విలుచేత బట్టనేర్చిన

బలులకు వాతండుగురుడు / పరికింపంగా

కలననుబోరగఁజాలరు

దలఁపగ నెవ్వారలైన / ధరణిప తనయా.

ద్రోణాచార్యులను నామనంబున విలసిల్లు నీతనితో మనము సమరము  
మునుమున్న చేయరాదు. ఎల్లప్పుడు నన్ను ప్రేమించుచుండు  
ను. దుర్యోధనునితో నేను పోరునప్పుడాచార్యుండు సమరం  
బు నాతోడ నొనర్చునో లేదో చూడవలెను.

ఉత్త—ఆద్రోణునిప్రకృత కరవాలధరుండగుచు మొగంబు జేవురింప  
మనవంకగాంచుచున్న వీరుండెవ్వడు.

అర్జు—గీ. ద్రోణతనయుండు నవిజేత / రుద్రమూర్తి

దేవతలనైన రణమందు / ధిక్కరించు

శివునివరమున జన్మించె / క్షితినితండు

వీరుడత డశ్వద్ధామ / పేరవరలు.

అదెకాంచుము. ఆతనిప్రకృతున్న గోవృషపరాకవాఁడు శాంత  
మూర్తి, కృపాచార్యుండు, మత్పితృసఖుడు, శస్త్రవిద్య ద్రో  
ణసమానుండు. మాకు జిన్నతనంబున ధనురాచార్యుండై  
యుండె. ఇవ్వీరవరులతో మనంత మనము కయ్యమునకు గా  
లుద్రవ్వరాదు. వీరడ్డునచ్చిన రథంబు మెల్లమెల్లగ దాటించు  
కొని పోవలయును.



ఉత్త—అర్జునా! చూడుము. అవంశకీరీటాబుదాల్చి కుండలాలంకృతుం  
డై రోషకమాయి తేక్షణంబుల మనలజూచు వీరుడెవండు?

అర్జు—కుమారా!

మ. అతడే కర్ణుడు శూరుడాజి రిపున / న్యాయంబునం గెల్చునా  
తతమాయావిప్రధాభిమాని యలరా / ధాగర్భసంజాతుడ  
ప్రతిమానప్రభుడివ్వమిత్రుడు సదా / కల్కుంబ్రతాపంబుల  
దతినాతోడఁచనంగదెచ్చె నితని / భంగింతు నుముత్తరా.

ఇతనికి జామదగ్నుండు గురుండు శస్త్రవిద్యావిశారదుండు,  
నాయుండు బద్ధమత్సరుండు. మొదటినుండియు దుర్యోధనుండు  
నన్నునిర్జింపఁజేయుచుద్దేశ్యంబుతో నీతనిజేర్చెను. నేటి యుద్ధం  
బున మాయువురకరలాఘవంబుల బ్రయోగ చమత్కారం  
బుల నీవు కనిపెట్ట సమయము తబస్థించినది. అల్లదె మణిమయ  
కీరీటాలంకృతుడై గదాధరుండు యున్నవాడు దుర్యోధనుండు.  
ఈకురుకులసాంసనుండే మాకు బాల్యమునుండియు బెక్కు  
చిక్కుల నుత్పాదించెను. కవట ద్యూతంబున మమ్మునోడించి  
వనవాసాయాసంబు గల్పించిన దీతండు. విషాన్నంబు బెట్టి  
లక్కయింట మమ్మల కగ్ని దరికొల్పె.

గీ. రణము సేయంగ సమకూరె / రాజుతోడ  
నేడు నేబరాజతునిగా / నృపునొనర్తు  
విధముబోనిమ్ము ముత్తరా / రయముమీర  
నెవ్వరడ్డంబుసాచ్చిన / నిపుడగెల్లు.

యెన్ని విధంబులు గట్టించియైన రాజును జేరవలయును. మర్పిత  
మహాపాదగు భీష్ముండు రుద్రసమాచుండు. సకలశాస్త్రవిద్యా  
రహస్యజ్ఞుండు. మాకును గౌరవులకును నెపుడు హితంబు గోరు  
చుండును. కాని మనము రారాజుతో బోగునప్పుడు వాని  
శుశో లేగో వెలియదు.

గీ. తేరుబోనీకు గాంగేయు / దిక్కునకును  
మన్నరాజాత్మజా! నీవు / మరచియైన  
నాతఁడలిగిన సిలుగుల / నందఁజేయు  
బోలభారంబు మనకగు / బుద్ధిజూడ.

అశ్వ—(కర్ణునిజూచి) కర్ణా! ఇంతకుముందు నిన్ను నీవే పొగడుకొంటివి పదుమూడేనులు వనవాసాజ్ఞాతవాసంబులు సలిపి తన చేతుల తీటతీర్చుకొనుట కర్జునుడవచ్చియున్నవాఁడు నీవీతని బెట్టులివలె మార్కొనరాదా?

కర్ణ—ద్రోణాయినీ! ఈమాటలకేమి? అర్జునుడరుగుదెంచెనని నేధయపడుదునను కొంటివా యేమి?

అర్జు—కర్ణా! వీరాగ్రేసరా! చాలదినంబులకు నిన్ను గంటిని. నీకునీవే బలశాలిననియు శౌర్యవంతుడననియు, బలుమారు పల్కుచుండువు. నీబాహుబలిమిచూచువేడుక నేషికవృద్ధివచ్చియున్నాడు. నీప్రతాపంబుగనెబరచి నన్నానందపరవశునిఁజేయుము. గురుభీష్మాదివృద్ధులుగాంచుచుండ సామంతభూపాల మండితంబగు చేరొలగంబున పరమ పతివ్రతయగు ద్రోవదినిజూచి నన్నైన ఫలంబు వడ్డితోఁగూడఁదీగ్నవచ్చితిని. అప్పుడనమయమగుట ధర్మశాశబద్ధులమై శాంతివహించి యూరకొంటిమి. యిప్పుడు నాశంటబడిన నీవెచటికెఁబోగలవు? పారిపోక నిలువుము.

కర్ణ—ఓయీ అర్జునా!

గీ. వీరకృత్యమ్ము తెన్నొగా / విందితివట  
చూపగావలయును మాకు / సురుదిరముగ  
నిన్ను సమయించి విజయంబు / నృపునకిత్తు  
నన్ను బెందిన రాజు బు / గాబునీర.

నీవీరత్వంబు గనఁబుచ్చుము.



అర్జు—ఓహో! నాప్రతాపంబుగాంచెదవా? అటులయిన మరియు మంచిది.

(ఇరువురుకొంతసేపుపోరుదురు. కర్ణుడు పారిపోవుచు.)

అర్జు—ఉత్తరా! రారాజబలంబున మేటిమొనగాడనదగిన వీరుండు కర్ణుడీరీతిఁ బారిపోయెను. ద్రోణాదుల చాటివగాని దుర్యోధనునిదరికరుగలేము. (ద్రోణునిగాంచి) మహాన భావా! ద్రోణా చార్యా! మద్గురూత్తమా! వనముల బెక్కుశ్రమలపడి వనవాస యజ్ఞాతవాసంబుల బూర్తిచేసి యిప్పుడు రణకాంక్ష వచ్చితిని. రాజునుజేరకుండ నన్ను చిక్కులుపెట్టక కరుణింపుము. (అని నయస్కరించుచు.)

ద్రోణ—ఏమిరా! గురువులతో భారుటకే మది నిశ్చయించితివా?

అర్జు—మహాత్మా! నేనట్టివాడనుకాను. నన్నుచిక్కులుపెట్టిన నేమి చేయఁగలను?

భీష్ము—అట్లయినచో రణంబు సేయుటయే నిశ్చయము.

అర్జు—దారి యాయకపోయిన,

ద్రోణ—అట్లేకానిమ్ము.

అర్జు—గురువర్యా! ముందుగ మీరే శరప్రయోగముసేయుడు.

ద్రోణ—(నవ్వి) ఇచట పిన్న పెద్దల తారతమ్యమేల?

అర్జు—గురువెక్కువను వందనీయులుకదా?

ద్రోణ—(బాణప్రయోగముసేయుచు. సొకులసమరముగావెంటురు.)

అర్జు—ఓయీ! సుయోధనా!

గీ. చిన్నతనమునకుండియు / సిలుగులెన్నొ

చేసివాడవు తల్పల / సిద్ధిసీకు

నందజేసికవేడ్క- నే / నరుగుజేర

గవయవేమి భయపడియో / శౌరవేశ.

ఓరీ మూర్ఖా! మహాసభామధ్యంబున పతివ్రతాశిరోమణియగు  
బాంచాలికెగ్గుగావించిన ఫలంబును మహాధర్మాత్ముడైన  
ధర్మసుతుని మాయాజూదంబున వంచితనిగావించి వనవాసం  
బున కనిదినఫలంబును వృకోదరునకు విషాన్నంబుబెట్టి నీట  
దోచిన ఫలంబును లక్కయిట మమ్ముల నగ్నికాహుతి  
సేయనొందిన దుర్యోజనాఫలంబును నీకు వడ్డితోఁగూడ ము  
ట్టజెప్పెదను.

దుర్యో—ఆ! ఏమిరా ప్రేలుచుంటివి.

మ. ఘనబాహుబలమేర్పడంగ నిను నీ / కయ్యంబునంగెల్చి మిం  
దిన మోదంబున రాజ్యపాలనము నే / జేతుంబ్రతాపోన్నతి

అర్జు—నృపకంఠీరవా! ఇకయేమి?

మ. అనుమానంబది యేల డాయుమువెస / హర్షంబు సంధిల్ల నా  
కును వైరాబువశించు నీకతనపో / పెక్కుల్మాట లొకేటికిన్.

దుర్యో—కయ్యమొనర్తుము రమ్ము (ఇరువురు పోరుదురు.)

అర్జు—ఓరీ దుర్యోధనా! సకలసాంమత ధీమంత పరివృతంబగు మహా  
సభామధ్యంబున మాభీమసేనుండొనర్చిన ప్రతిజ్ఞదలంచి నిన్ను  
నిర్బంధదృంచుట మానితిని. లేకున్న నీపని పూర్తి జేసి యుం  
డును. (ఇంచుకయూరకుండి) ఉత్తరా! మనమీ కురువీరులనె  
ల్ల సమ్మోహనాశాస్త్రంబున మూర్ఖులుల జేసి వీరి శిరోంబరం  
బులగొనిపోయి యుత్తరబాహ్మపౌత్తి కలకీర్త మురమ్ము (అని స  
మ్మోహనాస్త్రంబు ప్రయోగించును. అందరుమూర్ఖులుదురు.)  
ఉత్తరా! ఈయస్త్రంబునకు బ్రత్యస్త్రంబు భీష్మండెఱింగి  
యుండును. కావున లక్ష్మీనకురువీరుల శిరోవస్త్రంబుల నుండి  
బాహ్మ పౌత్తి కలదెమ్ము.

ఉత్త—(తలపాగఁగోసికొనివచ్చును.)

అర్జు—ఉత్తరా! మనము వచ్చినపని పూర్తియైనది. గోవులునుమరేత



బడి తేచుంబున ఇండ్లకు జేరినవి. కారవనీరులు మచకోకిరి.  
కాపున సత్వరంబుగ రథంబు పురంబు జేర్చుచు.

ఉత్త—మంచిది. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

(అందరు లేచుచున్నారు.)

దుర్యో—అరే కుంతీసుతమధ్యమా! ఎక్కడికిపోయెకవు నిలునిలుము.

భీష్మ—దుర్యోధనా! ఎందులకు వేగిరించెదవు. వాడు దయామయుం  
డగుట మనల జంపక విడచి శిరోంబరాబుల మాత్రము గై  
కొని పోవుచున్నాడు. మరల నెదిరించితిమేని మనల దన బా  
ణాన్నికి బూర్ణాహుతి గావించితిరును. విచారంబుదక్కి పురం  
బునకు బోదమురమ్ము.

(అందరునిష్క్రమింతురు.)

ఇది షష్టాంశము.



మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు



శ్రీ శంకరాచార్యులు

# హిందూజాతవాసము

సప్తమాంకము.

రంగము—విరటుని సభామందిరము.

[సింహాసనస్థుడై ధర్మరాజు, పక్కనుగూర్చుండి జాగ్రపడియు, వీరిని సేవించుచు భీమాద్వన నకులసహదేవులు ప్రవేశింతురు.]

[విరటు దుత్తరుడు ప్రవేశింతురు.]

విర—(ధర్మరాజునుజూచి) కంకుభట్టా! ఏమి సీగర్వము. నాసింహాసనంబెక్కి నన్నుజూచియైన నిర్విచారంబుననుంటివే. ఇంత దుర్మదము నీకు దగునా?

అర్జు—(నవ్వుచు) భూమిశా! ఆగ్రహింపకుండు. సకలరాజన్య మూర్ఖన్యపాదపంకేరుహుండగుచు రాజసూయాధ్వరంబు గావించి యజాతశత్రుండన పుష్టికర్మ యీరాజమూర్తాండుడు, దేవేంద్రుని గడ్డియయైన నెక్క నర్హుండుకదా? అట్టివాడి చిరుత గడ్డియ నెక్కదగదా?

విర—(ఆశ్చర్యముతో) ఏమిబృహన్నలా! ఈతండు ధర్మనందనుండా! అయ్యా! తక్కినవారెక్కడ?

అర్జు—రాజా! నిజముపలికెద వినుము.

గీ. వంటవృత్తిని బూనుచు | వలలుడనగ  
నిన్ను గొల్చినవాడు భీ | మన్నసుమ్మ



హాళుములను గోచయముబ్రీతి / నాదరింతు  
కథలువీదుమన్ననగొని / కాంక్షతోడ.

పైరంధ్రీవేషంబున మాలినియను నామంబుదాల్చి సుధేష్టాదేవిని  
గొల్పుకాంతయే పాంచాలి. ఆమెకారణంబున గంధర్వుడను  
శైవంబున గీచకులందఱ భీమసేనుండ సమయించె.

భీము—కుండరూపంబున బ్రచ్చన్నవేషంబునఁ గన్నియలకు నృత  
గీతాదుల నేర్పుచు బృహన్నలయనంగ నిన్నుసేవించి యుత్త  
కునకు సారథియై పినప రథికుండు గోవులమరలించుకొని కురు  
వీరుల నురుమాడి విజయంబు గొనివచ్చినవాఁడే యావిజ  
యుండు.

ఉత్త—రంధ్రీ! ఈసంగతియంతయునాకు నిన్నటిదినముననే తెలిసినది.  
ఈతండు వెలిబుచ్చవలదని వక్కాణించుటచే మరుగుగా దేవ  
తుల్యుడంటిని. ఈవీరాగ్రగణ్యుని దేవతుల్యునిగా నెన్నరాదె.

విర—ధర్మరాజా! నీయెడ నేనకరాధంబుచేసితిని. బృహన్నలదేవి  
జయంబున నీవు వచించినప్పుడు కోపించి సారెగొని నిన్ను  
గొట్టితిని నాతప్పు మన్నింపుము.

ధర్మ—విరట ధరణిపాలా! ఇందు నీతప్పేమియులేదు. నీయండ తల  
దాచుకొని శ్రీరక్తిణీకాంతుని యనుగ్రహవిశేషంబున మా  
యజ్ఞాతవాసంబు పూర్తి జేసితిమి.

[శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించును. అందరునమస్కరింతురు.]

ధర్మ—మహాత్మా! నీదయావిశేషంబున మాయజ్ఞాతవాసదీక్షతీరినది.  
నీకటాక్షమున్న వారికేకొరంతయు రాదుకదా.

కృష్ణ—సర్వము దైవాధీనము.

విర—పాండవేయులారా! మీవట్ల నేనొసర్పిన యకరాధంబులు పెక్కు  
లుకలవు. వానినెల్లమన్నింపుడు. నాకోరిక యొకటికలదు.



అయ్యది వ-సుదేవుని సమక్షమున నే తీరవలయును. అస్మత్క-  
మారీ రత్నంబగు నుత్తర నర్జనుండు వివాహమాడవలయును.

అర్జు—రాజా! ఈకాంతకు నేను నాట్యాచారుండనై యుంటిని. నే  
వివాహమాడిన నన్ను గామగ్రస్థునిగ లోకంబుదలంచును  
కావున మదీయకుమారుండభిమన్యు డీయుత్తరకు బతికా-  
గలఁడు.

విర—ఎట్లయిన నాకు సంతోష మే. మీతోడివియ్యంబునకన్న నాకు  
గావలసినదేమి?

కృష్ణు—తథాస్తు.

విర—ఎవరక్కడ? (ద్వారపాలుఁడు వ్రేవేసింది)

ద్వార—దేవా! ఏమి సెలవు?

విర—ఉత్తరావివాహమునకు సర్వము సిద్ధపరపుమని నాయాజ్ఞగా  
శంఖామలతోఁ జెప్పుము.

ద్వా—చిత్తము మహాప్రభూ! (నిష్క్రమించును.)

[తెరయెత్తగాఁ వివాహాలంకృతవేషములతో నుత్తరాభిమన్యులు  
పెండ్లిపీటపైని, కేశవశర్మ వ్రేవేసింతురు.]

కేశ—అయం ముహూర్తః. స్సుముహూర్తోస్తు. ఆచయనం చెయ్యండి.

కేశవ, నాయణ, మాధవ, వెన్నదొంగ, గోపికాహృచ్చర  
రుక్మిణీవల్లభ, ద్వారకావాస, ప్రద్యుమ్నజనక, వనమాలాధర,  
కటిబద్ధనోలూఖిల, దైత్యసూదన, చక్రహస్తాయనమః, రాజీ  
వనేశ్వరి, పన్నగశయన, పాపహరణ, దారిద్ర్యధ్వంసక, అకూ-  
రవరద, ఆపన్నాచారణ పాండవకత్తు, నందకుమార, బ్రహ్మాండ  
నాయక, అక్షయవస్త్రప్రధాన, లీలామానుషవిగ్రహ, శ్రీకృ  
ష్ణాయనః అయ్యా! అక్షతలు వెనుకవేసుకొనండి, ముక్కు  
పట్టుకొనండి. “మమ” అనుకొనండి. శ్రీపరమేశ్వరప్రీత్యర్థం



ఉత్తరతో వివాహంకరిష్యే, చెంబులో వేళుముంచండి. (విర  
టునిజూచి) మహాప్రభూ! తెరసిల్లాలు తెప్పింపుడు. (అని తెర  
బట్టింది) మహాసంకల్పమువినండి. మహారాజా! అన్యశ్రీజార్జి  
మహాపురుషస్య, సత్తనముద్రపరివేష్టిభూమండలస్య, మహాద్వీ  
పకీర్తిమమాణానామనేక కోటదేశావ్యతెస్మిన్ బ్రహ్మాండైరో  
పాఖండ పశ్చిమద్వీపే లండన్ నామపురీవిరాజితే, అథోమార్గ,  
భూమార్గ, వ్యోమార్గసంచార జననమాకీర్ణే, వివిధదేశాయాత  
రాయభారి, పరివృతే, జర్మమనీ, ఇటలీ, రుష్యా, ప్లాంసు,  
తుర్కీ, చీనాజపాను, అమెరికా, అరేబియా, యాజిప్టు,  
హిందూవగైరా ఖండయోర్మధ్యే, విలియమాల్యర్లు. విక్టో  
రియా, యెడ్వర్డుఘక్రివర్తిరధిష్టితే, అకస్సర్లు, ఎడింబర్లు, మాం  
చెష్టర్, స్కాట్ల్యాండు, ఐర్లాండు, స్విటజర్లాండు, సెంటు  
పీటర్సుబర్లు, వేల్సుయిత్యాద్యనేక దేశసమాకీర్ణవిశేషవిరాజితే,  
అనేకవిధద్రవ్యాకర్షణవిలాసమహాయాత్రనిర్మాణ నిపుణనివాస  
యోగ్యగగనచుంచిత సాధపరివృతే, అస్మిన్వర్తమానస్యవ  
హరి కహలాణమాన విశతిశయద్ధే ఐరోపాఖండే, శ్వేతద్వీపే,  
శుభతిధే శుభదినే, శోణసముద్రరేణుకాభిస్సప్తర్షిమండలప  
ర్యంతం కృదాశేద్యపాతసానే ఏకైకరేణుకాపకర్షకమేణ సర్వ  
రాశ్యపకర్షణకాలేశ్వేత ద్వీపేనివాస సిన్ధ్యర్థం, ధూమశకట  
యాత్ర సంజనితపరమాణుభిస్సూర్యమండలపర్యంతం ఏకైక  
పరమాణా పకర్షకమేణ సర్వరాశ్యపకర్షణకాలేప్రభు అను  
గ్రహసిద్ధ్యర్థం ఉన్నతోద్యోగ ఫలావాప్యర్థం, అనేకయోగ్య  
తాపత్రసిద్ధ్యర్థం మమూనహ అధికారిదయాసిద్ధ్యర్థం అస్మిన్  
నాటకశాలామధ్యే శ్రీకృష్ణభగవాన్సన్నిధి ఉత్తరాకన్యా  
దానం మహం కరిష్యే. (పెండ్లి భరుగును.)



కృష్ణ—ధర్మజా! కన్నులపండువుగ నుత్తరాభిమన్యుల వివాహము  
గాంచితిమి. నీకోరికలన్నియు బూర్తియైనవి. ఇంకేమి కావలయు.

ధర్మ—మహారా! సర్వము సంపూర్ణమైపడి.

గీ. ధరణి యాతిబాధలులేక ! దనరుగాత !

కృజల కన్యోన్యవైరమల్ ! సమయుగాత !

సతుల కవమానయోజనల్ ! సమయుగాత !

దేవ! వాసుదేవ! మురారి! ! దీనరక్ష !

కృ—తథాస్తు.

ఇది శ్రీసుందరరామ కరుణాకటాక్ష సరసకవిత్వదురీణ

శౌనకగౌతమిపవిత్రచేటకుపల్లివంశ రాకాసుధాకర

కృష్ణయార్య తనూభవ వేంకటరామయ

నామధేయ ప్రణీతంబైన పాండ

వాజ్ఞాతనాసం బను దృశ్య

ప్రబంధంబున

సర్వంబును

సప్తమాంకం.







మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA1138192
పుస్తకం పేరు	పాండవాల్లా తనాపము
తారీఖు	26/10/24
ముందు అర్థ	NO
వెనుక అర్థ	NO
మొత్తం పేజీలు	101
విద్య సైజు పేజీలు	NO
భాష పేజీలు	NO
లేవి పేజీలు	No
తయారు చేసినది	Rehang
పేజీలు విడదీసినది	Rehang
టైప్ చేసినది	Heena
పరిశ్ల చేసినది	
పేజీలు పరిశూనినది	
క్లెయింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good